

โครงการวิจัย

นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และความคิดทางสังคมการเมือง พ.ศ.2475-2553

โดย

นายอนรรฆ พิทักษ์ธานิน

ได้ทุนอุดหนุนจากสถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

โครงการวิจัย
นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
: บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และความคิดทางสังคมการเมือง พ.ศ.2475-2553

โดย
นายอนรรฆ พิทักษ์ธานิน

ได้ทุนอุดหนุนจากสถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ (สสพ.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.)
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และความคิดทางสังคมการเมือง พ.ศ.2475-2553 มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ หนึ่ง รวบรวมนโยบายรัฐ กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ ที่ประกาศโดยรัฐไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 – 2553 สอง วิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของรัฐไทยที่สะท้อนผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ และสาม วิเคราะห์ความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สะท้อนผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ กับบริบททางสังคมการเมืองด้านต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น อันได้แก่ กฎหมาย แผนงาน และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ และเอกสารชั้นรอง คือ รายงานการศึกษาเชิงวิชาการ โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เชิงบริบททางประวัติศาสตร์แล้ว พบว่ากฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของรัฐไทยที่ได้วางแผนและประกาศตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – 2553 ได้สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับประเด็นคนพิการของรัฐไทยทั้งรัฐบาลและส่วนราชการเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ ในทางเดียวกันกฎหมายและนโยบายเหล่านี้ก็ได้ให้ภาพความเปลี่ยนแปลงของกรอบคิดในการดำเนินการ จัดการ และสนับสนุนคนพิการไทยในแต่ละช่วงเวลาด้วย ซึ่งกรอบคิดดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์ สอดคล้อง หรือได้รับอิทธิพลจากสภาพทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ ตลอดจนการขับเคลื่อน/เคลื่อนไหวต่อประเด็นคนพิการทั้งในระดับประเทศและระดับโลกในแต่ละช่วงเวลา อันสามารถจำแนกกรอบคิดของรัฐไทยต่อคนพิการได้เป็น 3 ช่วงเวลาหลัก คือ ช่วงแรก ระหว่าง ปี พ.ศ. 2475 – 2500 รัฐไทยได้เริ่มให้ความสำคัญกับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการประกาศกฎหมายและนโยบายที่มีส่วน “เกี่ยวเนื่อง” กับคนพิการจำนวนหนึ่งอันสัมพันธ์กับการพัฒนาสิทธิของประชาชนหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และการเพิ่มจำนวนของคนพิการจากภาวะสงคราม ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2480 กรอบคิดของรัฐไทยต่อคนพิการในช่วงเวลานี้จะมีจุดเน้นหนักไปในทาง “สังคมสงเคราะห์” ในรูปแบบการ “อุปการะ” คนพิการ

ช่วงที่สอง พ.ศ. 2500 – 2520 เป็นช่วงเวลาที่จะปรากฏกรอบคิดในการ “สังคมสงเคราะห์” ผ่านการ “อุปการะ” คนพิการอันมีพื้นฐานมาตั้งแต่ทศวรรษก่อนหน้า หากแต่ก็ได้ปรากฏกรอบคิดใน “การฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถ” คนพิการอย่างค่อนข้างเป็นรูปธรรมด้วยเช่นเดียวกัน อันสะท้อนอย่างชัดเจนผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) แห่งชาติที่เริ่มประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 และช่วงที่สาม พ.ศ. 2520 – 2553 ที่การเปลี่ยนแปลงกรอบคิดและการดำเนินงานเกี่ยวกับคนพิการในประเทศไทยในหลายภาคส่วน

อย่างเห็นได้ชัด ผ่านการประกาศกฎหมาย และวางนโยบายทั้งในระดับภาพรวมและหน่วยงาน ที่สะท้อนให้เห็นการรอบคอบต่อคนพิการของประเทศไทยที่เน้นหนักไปใน "การฟื้นฟูสมรรถภาพฯ" มาก ยิ่งขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ในทางเดียวกับ "การศึกษาพิเศษ" สำหรับคนพิการที่รัฐได้ ให้ความสำคัญอย่างเป็นรูปธรรม โดยทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพและการศึกษาสำหรับคนพิการนี้มี จุดหมายหลักสำคัญอยู่การสร้างความสะดวกและเท่าเทียมในการใช้ชีวิต การศึกษา และ ทำงานของคนพิการ

อย่างไรก็ดี กฎหมายและนโยบายของประเทศไทยในแต่ละยุคสมัยจะสะท้อนให้เห็นเพียง กรอบคิดที่เป็น "ความคาดหวัง" ของผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนประเด็น คนพิการในแต่ละช่วงเวลาเท่านั้น อันเนื่องมาจากตลอดกรอบเวลาของการศึกษา "ความเป็น จริง" และ "การปฏิบัติ" ต่อคนพิการยังบรรลุเป้าประสงค์ของกฎหมายและนโยบายได้ไม่มากนัก ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่ามีสาเหตุสำคัญมาจากการที่ความคิดหรือสำนักของสังคมและ ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับคนพิการ รวมถึงผู้ดำเนินนโยบายและใช้กฎหมายยังมิได้ปรับเปลี่ยนให้ สอดคล้องกับเป้าประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ของนโยบายและกฎหมาย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	i
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 กรอบแนวคิด	4
1.5 ระเบียบวิธีการศึกษา	5
1.6 ขอบเขตของการศึกษา	6
1.7 นิยามคำศัพท์	7
บทที่ 2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2475 – 2500	9
2.1 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2475 – 2484	10
2.2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2484-2500	13
2.3 สรุป	16
บทที่ 3 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2500 – 2520	18
3.1 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2500 – 2510	21
3.2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2510 – 2520	24
3.3 สรุป	30
บทที่ 4 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2520 – 2553	32
4.1 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2520 – 2530	33
4.2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2530 – 2540	40
4.3 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2540 - 2553	50
4.4 สรุป	64
บทที่ 5 สรุป	66
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก ก.	

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ)
เรื่อง

หน้า

ภาคผนวก ข.

นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ)

ภาคผนวก ค.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑- ๑๑ (เฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ/
ทุพพลภาพ)

ภาคผนวก ง.

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ

(พระราชบัญญัติ/พระราชกฤษฎีกา/กฎกระทรวง/ระเบียบ/ประกาศ)

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

นโยบายรัฐและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการจะมีลักษณะเฉพาะเช่นเดียวกับนโยบายและกฎหมายในประเด็นอื่นๆ ของสังคมไทย กล่าวคือเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิดของ "รัฐ" "ชนชั้นนำทางการเมือง" (Political Elite) และ "ขุนนางนักวิชาการ" (Technocrat) ต่อประเด็นทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในแต่ละช่วงเวลา โดยความคิดดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสองระดับหลักด้วยกัน คือ หนึ่ง ความคิดระดับกว้าง อันสะท้อนผ่านแนวนโยบายรัฐในภาพรวม และ สอง ความคิดระดับปฏิบัติการ อันสะท้อนผ่านแผนงาน แผนพัฒนา กฎหมาย และการบริหาร (องค์กร) ซึ่งความคิดทั้งสองระดับนี้จะมีความสอดคล้อง/สอดคล้องประสานในแง่ที่ความคิดระดับกว้างมุ่งนำเสนอยุทธศาสตร์หลักหรือความคาดหวังของ "รัฐ" ต่อประเด็นทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ อันถูกนำมาปฏิบัติจริงผ่านความคิดระดับปฏิบัติการที่มีแผนงาน กฎหมาย และการบริหาร (องค์กร) เป็นกลไกในการขับเคลื่อน¹

ความคิดของรัฐและชนชั้นนำที่สะท้อนออกมาผ่านนโยบายและกฎหมายนี้ จะมีความสัมพันธ์กับความคิดทางสังคมหรือกลุ่มทางสังคมด้วย เพราะนอกจากรัฐและชนชั้นนำจะเป็นผลผลิตและเชื่อมโยงกับสังคมอย่างยากจะแยกขาดแล้ว (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2537) ในบางช่วงเวลาระบบการเมืองยังเปิดโอกาสให้สังคมหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นมีส่วนร่วมทางความคิดในการกำหนดหรือเสนอความคิดเห็นต่อนโยบายและกฎหมาย ในทางเดียวกับ บริบททางสังคมและความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองในระดับโลกก็ยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์หรืออิทธิพลต่อนโยบายและกฎหมายในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ที่ประเทศไทยได้เข้าไปมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับสังคมโลก องค์กรโลกบาล และองค์กรระหว่างประเทศมากขึ้น ทั้งในระดับรัฐต่อรัฐ ผ่านการรับความช่วยเหลือผ่านเงินทุนและ

¹ ดู ฤๅณ ธนาพงศ์. หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 224 – 297.

ความรู้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศ และระดับสังคมต่อสังคม โดยการใช้ปฏิสัมพันธ์ทางความคิดและความรู้ผ่านสารสนเทศที่มีความก้าวหน้าขึ้น²

ดังที่กล่าวมา นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิดของ "รัฐ" "ชนชั้นนำทางการเมือง" และ "ขุนนางนักวิชาการ" ต่อประเด็นคนพิการ อันเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมการเมืองทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งความคิดที่สะท้อนผ่านนโยบายและกฎหมายดังกล่าวนี้จะสัมพันธ์และเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการจัดการและการปฏิบัติงานของรัฐต่อคนพิการด้วย ในทำนองเดียวกัน มีความเป็นไปได้อย่างมากว่าหากพิจารณาหรือวิเคราะห์นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการในอดีตที่ผ่านมา อาจจะนำไปสู่การฉายให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงทางความคิดหรือมุมมองของรัฐไทยต่อคนพิการ ที่เชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและการเมืองทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เจกเช่นเดียวกับนโยบายรัฐในประเด็นอื่น ๆ

จากการทบทวนงานศึกษาในประเด็นนโยบายรัฐและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการในสังคมไทย ยังไม่พบว่ามียานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สะท้อนผ่านนโยบายรัฐและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือยังไม่ปรากฏการศึกษานโยบายรัฐและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการด้วยการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์และความคิดทางสังคมการเมืองเลย งานศึกษานโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของ 1) การศึกษาความสัมพันธ์ผลประโยชน์นโยบาย³ 2) การศึกษาความคิดผ่านนโยบายและกฎหมายแต่ละฉบับ⁴ 3) การ

² ดู รัชสรรค์ ธนะพรพันธุ์, กระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจในประเทศไทย : บทวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมือง พ.ศ. 2475-2530 (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2532), กุลลดา เกษบุญชู-มัต, ธนากรโลกกับพัฒนาการเศรษฐกิจของไทย, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

³ อาทิ เอมอร ไชยบัวแดง, ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ: ด้านสังคม, วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2539) ศิริยุภา พูลสุวรรณ, การติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545).

⁴ อาทิ เทวพงษ์ พวงเพชร, นโยบายภาครัฐในการส่งเสริมการประกอบอาชีพคนพิการ: ศึกษากรณีคนพิการทางด้านสายตา, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550).

รวบรวมนโยบายและกฎหมายในบางช่วงเวลา⁵ และ 4) การศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ⁶

ในแง่นี้ จึงมีความน่าสนใจว่านโยบายรัฐและกฎหมาย รวมถึงแผนงานเกี่ยวกับคนพิการของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นความคิดของ “รัฐ” “ชนชั้นนำทางการเมือง” และ “ขุนนางข้าราชการ” ต่อคนพิการอย่างไร ? โดยความคิดดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงหรือสัมพันธ์กับบริบททางสังคมการเมืองทั้งระดับประเทศและระดับระหว่างประเทศหรือไม่อย่างไร? อย่างน้อยก็ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2480 ที่มีการประกาศพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน (2484) อันมีเนื้อหาหลายส่วนเกี่ยวเนื่องกับประเด็นคนพิการ ตลอดจนการที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ร่วมจัดตั้งองค์การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการระหว่างประเทศจนถึงปัจจุบันที่มีความเคลื่อนไหวทางสังคม การจัดตั้งหน่วยงาน และการวางนโยบายและกฎหมายจำนวนมากที่เกี่ยวกับคนพิการ

1.2 วัตถุประสงค์

1. รวบรวมนโยบายรัฐ กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ ที่ประกาศโดยประเทศไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 – 2553
2. วิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของประเทศไทยที่สะท้อนผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ
3. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สะท้อนผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ กับบริบททางสังคมการเมืองด้านต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก

⁵ อาทิ สำนักนายกรัฐมนตรี, สถานภาพของผู้พิการไทย (กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542).

⁶ อาทิ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, กฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับคนพิการ (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2539). และ กรมประชาสงเคราะห์, การศึกษารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการสวัสดิการ สังคมให้กับคนพิการและคุณภาพของกรมประชาสงเคราะห์ (กรุงเทพฯ: กรมประชาสงเคราะห์, 2534).

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เชิงวิชาการ

งานศึกษาชิ้นนี้จะเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน และกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการที่ประกาศโดยรัฐไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – 2553 รวมถึงสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและสืบเนื่องทางความคิดเกี่ยวกับคนพิการของรัฐไทยที่สะท้อนผ่านแผนงาน และกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ อันสามารถเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการที่สามารถนำไปศึกษาต่อยอดได้ โดยเฉพาะในเชิงการกำหนดนโยบายทางสังคมและคนพิการ และการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ

เชิงสังคม

การทบทวนนโยบายรัฐ กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการในงานศึกษาชิ้นนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในแง่ของการเป็นฐานข้อมูลสำหรับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการทั้งในประเทศและต่างประเทศในการขับเคลื่อนหรือกำหนดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับคนพิการในสังคมไทยได้ รวมถึงมีประโยชน์ในฐานะบทเรียนทั้งด้านบวกและด้านลบของการวางนโยบายและออกกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการในอนาคต นอกจากนี้การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่สะท้อนให้ผ่านนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการยังมีส่วนช่วยในการชี้ให้เห็นพื้นฐานทางความคิดของรัฐต่อคนพิการในสังคมไทยซึ่งจะมีส่วนช่วยให้องค์กรและหน่วยงานเกี่ยวกับคนพิการเข้าใจรากฐานของปัญหา (Root Cause) เกี่ยวกับคนพิการในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง

1.4 กรอบแนวคิด

กรอบการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้กรอบทางประวัติศาสตร์เป็นกรอบคิดหลักในการวิเคราะห์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นกรอบการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) กระนั้นก็ดี การนำกรอบการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์มาใช้งานชิ้นนี้ก็มิได้ให้น้ำหนักกับแนวคิดทางประวัติศาสตร์สำนักใดเป็นพิเศษ หากแต่เป็นการใช้กรอบการวิเคราะห์จากมโนทัศน์ของประวัติศาสตร์เสียมากกว่า โดยมีมโนทัศน์สำคัญของประวัติศาสตร์มีหลักสำคัญอยู่ที่การมุ่งพิจารณาหรือให้น้ำหนักกับ “การเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่อง (Change and Continuity)” ของเหตุการณ์หรือความคิดในห้วงเวลาหนึ่ง อันเป็นสิ่งที่สะท้อนผ่าน “ข้อเท็จจริง” (Historical Fact) จำนวนหนึ่ง ร้อยเรียงและตีความจน

กลายมาเป็น “ความจริงทางประวัติศาสตร์” (Historical Truth)⁷ ซึ่งสำหรับงานชิ้นนี้ ข้อเท็จจริงเป็นข้อมูลที่น่ามาจากนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – 2553 เป็นหลัก วิเคราะห์และร้อยเรียงจนฉายให้เห็นภาพความจริงทางประวัติศาสตร์นั้นก็คือการเปลี่ยนแปลงหรือสืบเนื่องทางความคิดเกี่ยวกับคนพิการของรัฐและชนชั้นนำทางการเมืองไทย

แนวคิดการวิเคราะห์เชิงการกำหนดนโยบาย

นอกจากกรอบการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์แล้ว งานศึกษาชิ้นนี้ยังได้หยิบยืมกรอบคิดบางส่วนมาจากแนวทางการศึกษาการกำหนดนโยบายของรัฐด้วย⁸ เพื่อชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ทางความคิดระหว่างบริบททางสังคมการเมือง กับนโยบาย กฎหมายและแผนงานที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของรัฐ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาชิ้นนี้จะไม่ได้ลงลึกไปถึงการวิเคราะห์กระบวนการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจต่อนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของรัฐ

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจพอสรุปได้ว่าการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เป็นกรอบคิดหลักของงานศึกษาชิ้นนี้ที่มีความพยายามมุ่งอธิบายความเปลี่ยนแปลงและสืบเนื่องทางความคิดเกี่ยวกับคนพิการที่สะท้อนผ่านนโยบายรัฐ กฎหมายและแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ ส่วนกรอบคิดจากแนวทางการศึกษาการกำหนดนโยบายของรัฐเป็น “ส่วนเสริม” ในการชี้ให้เห็นที่มาหรือรากทางความคิดที่ปรากฏในนโยบายรัฐ กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการ อันสัมพันธ์กับบริบททางสังคมการเมืองในแต่ละช่วงเวลา

1.5 ระเบียบวิธีการศึกษา

กรอบการรวบรวมข้อมูล

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยการรวบรวมข้อมูลสามารถจำแนกได้ใน 2 กลุ่มหลัก คือ

⁷ ดู อี.เอช.คาร์, ประวัติศาสตร์คืออะไร แปลโดย ชชาติชาย พจนานานท์ (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, 2531). และ จอห์น เอช อาร์โนลด์, ประวัติศาสตร์ของประวัติศาสตร์ แปลโดย ไชยันต์ รัชชกุล (กรุงเทพฯ: ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร, 2549).

⁸ กุลธณ ธนาพงศธร. หลักการกำหนดนโยบายของรัฐ.

- ก. กลุ่มข้อมูลหลัก ได้แก่ นโยบายและแผนงานเกี่ยวกับคนพิการที่ประกาศโดยรัฐไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 – 2553 รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการอันครอบคลุมตั้งแต่ รัฐธรรมนูญ ประกาศคณะปฏิวัติ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด และกฎกระทรวง
- ข. กลุ่มข้อมูลรอง ได้แก่ ข้อมูลจากรายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ หนังสือ และบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับประเด็นนโยบาย แผนงาน และกฎหมายเกี่ยวกับ คนพิการในสังคมไทย ทั้งในด้านของการกำหนดนโยบาย ความสัมฤทธิ์ผลเชิงนโยบาย การนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขนโยบาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน และกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการในสังคมไทย ทั้งกลุ่มข้อมูลหลักและข้อมูลรอง จะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล โดยผู้ศึกษาจะให้ความสำคัญกับกลุ่มข้อมูลหลักเป็นอันดับแรกในการจัดเรียงตามลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์อย่างละเอียดถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของรัฐต่อคนพิการ โดยมีกลุ่มข้อมูลรองเป็นส่วนเสริมโดยเฉพาะในประเด็นความเชื่อมโยงระหว่างนโยบาย แผนงาน และกฎหมายกับรัฐ ชนชั้นนำทางการเมือง และขุนนางนักวิชาการ ตลอดจนความเคลื่อนไหวทางสังคม ในประเด็นคนพิการและที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศตามแต่ละช่วงเวลา

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

งานศึกษาชิ้นนี้จำกัดการศึกษานโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการไว้ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2475 – 2553 อันเนื่องมาจากช่วงเวลาดังกล่าวนี้ได้ปรากฏพัฒนาการทางนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาจำนวนมาก เมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้านั้นที่มีได้มีหลักปฏิบัติจากภาครัฐต่อคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม โดยนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการจะปรากฏขึ้นครั้งแรกผ่านการประกาศพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ที่เนื้อหาหลายส่วนเชื่อมโยงกับประเด็นคนพิการและสะท้อนให้เห็นส่วนหนึ่งของวิถีคิดจากรัฐต่อการจัดการคนพิการในสังคมไทย ซึ่งหลังจากนั้นดูเหมือนว่าจะมีการวางนโยบาย กฎหมาย และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการเรื่อยมา โดยเฉพาะตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ที่ปรากฏการประกาศนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับคนพิการในปริมาณที่เพิ่มขึ้นมาก ซึ่งนโยบาย กฎหมาย และแผนงานในแต่ละช่วงเวลานี้ดูจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงและสืบเนื่องทางความคิดบางประการของรัฐไทยต่อประเด็นคนพิการ

1.7 นิยามคำศัพท์

คนพิการ คือ คนที่มีข้อจำกัดในการทำกิจกรรมหรืองานบางประเภท อันเนื่องมาจากปัญหาทางด้านร่างกาย จิตใจและสุขภาพ แต่อย่างไรก็ตามข้อจำกัดทางด้านร่างกายดังกล่าวก็มิได้หมายถึงว่าคนพิการจะไร้ความสามารถในการทำงานหรือกิจกรรมแต่อย่างใด ในทางกลับกันคนพิการสามารถที่จะทำงานและกิจกรรมอันหลากหลาย ตลอดจนใช้ชีวิตอยู่บนโลกที่มีระบบสนับสนุนให้แก่ผู้พิการเช่นคนทั่วไป

นโยบาย คือ กรอบคิดหรือแนวทางการปฏิบัติของรัฐบาลและระบบราชการต่อสถานการณ์ เหตุการณ์ และประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในประเทศแต่ละช่วงเวลา ซึ่งนโยบายสามารถแบ่งแยกย่อยออกได้ 2 ระดับหลัก คือ 1. นโยบายเร่งด่วน มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นแนวปฏิบัติการของรัฐต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าหรือปัญหาสำคัญที่ต้องการการแก้ไขอย่างรวดเร็ว 2. นโยบายระยะยาว หมายถึงกรอบคิดหรือแนวทางการปฏิบัติของรัฐที่วางไว้เพื่อมุ่งความสัมฤทธิ์ผลในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่มีได้เป็นปัญหาเฉพาะหน้า และเป็นปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการระยะเวลาในการทำงานพอสมควร ซึ่งนโยบายของคนพิการเกือบทั้งหมดจัดอยู่ในระดับนี้

แผนงาน คือ แผนหรือกระบวนการนำนโยบายมาขับเคลื่อนในสังคมการเมือง กล่าวคือนโยบายส่วนใหญ่จะเป็นการให้แนวคิดและแนวทางอย่างกว้างๆ ของเป้าหมายในการปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งในการปฏิบัติงานจริงในเชิงนโยบายส่วนใหญ่จะมีการวางแผนงานขึ้นเพื่อลงรายละเอียดในการขับเคลื่อนและปฏิบัติตามนโยบายที่วางไว้

กฎหมาย หมายถึง กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น เพื่อใช้บังคับบุคคลให้ปฏิบัติตาม หรือเพื่อกำหนดระเบียบแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ ซึ่งบางส่วนจะมีความสัมพันธ์กับนโยบายและแผนงาน ในฐานะการแปลงแนวคิดตามนโยบายและแผนงานให้กลายเป็นหลักบังคับใช้ทางสังคมการเมือง

กฎหมายในงานศึกษาชิ้นนี้ทั้งหมดเป็นกฎหมายที่ประกาศโดยรัฐบาลกลาง อันได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประกาศคณะปฏิวัติ กฎกระทรวงและประกาศกระทรวง โดยไม่รวมกฎหมายที่ประกาศโดยหรือใช้เฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ชนชั้นนำทางการเมือง (Political Elite) คือ ผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลทางสังคมการเมือง ซึ่งในแต่ละยุคสมัยอาจเป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกัน โดยชนชั้นนำทางการเมืองนี้จะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการวางนโยบายและแผนงาน รวมถึงผลักดันกฎหมายในทางสังคม

ขุนนางนักวิชาการ (Technocrat) หมายถึง กลุ่มข้าราชการที่มีความรู้และเชี่ยวชาญอย่างมากในแต่ละสาขาวิชาหรือประเด็นทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยกลุ่มขุนนางนักวิชาการส่วนใหญ่จะมีหน้าที่ในการเป็นมั่นคงหรือที่ปรึกษาในการวางนโยบายและแผนงานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจ

บทที่ 2

นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2475 – 2500

ตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขโดยคณะราษฎรในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้ปรากฏความเปลี่ยนแปลงหลายประการขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงในด้านของโครงสร้างอำนาจรัฐและระบบการบริหารประเทศที่เน้นสารัตถะในการให้ความสำคัญกับกลุ่มบุคคลหรือประชาชนที่มีความหลากหลายมากขึ้น¹ ดังสะท้อนผ่านหลัก 6 ประการของคณะราษฎรที่เปรียบดังแนวทางอุดมคติในการบริหารของคณะราษฎรที่เน้นการสร้าง “ความเสมอภาค” “การบำรุงความสมบูรณ์” และ “ความปลอดภัย” แก่ราษฎร/ประชาชนชาวไทย

กระนั้นก็ดี แม้จะมีการออกกฎหมายและนโยบายจำนวนหนึ่งทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง เพื่อเน้นการสร้างความเท่าเทียมกันให้บังเกิดขึ้นในสังคมไทย หากแต่ประเด็นเกี่ยวกับคนพิการก็ดูจะไม่ปรากฏผ่านการออกกฎหมายและนโยบายมากเท่าใดนัก โดยเฉพาะในช่วงต้นของช่วงเวลานี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (หรือกฎหมายที่มีลักษณะเทียบเท่า) ที่ถูกประกาศใช้เป็นกฎหมายสูงสุดในช่วงกลางทศวรรษที่ 2470 มิได้มีการบรรจุประเด็นคนพิการไว้แต่อย่างใด ในทางเดียวกันนโยบายและกฎหมายที่ไม่ปรากฏประเด็นดังกล่าวเช่นกัน มีแต่เพียงการกล่าวถึงความเท่าเทียมของ “บุคคล” “ราษฎร” และ “ประชาชน” ที่ค่อนข้างมีความคลุมเครือว่าหมายรวมถึงคนพิการด้วยหรือไม่? (ดังจะอภิปรายต่อไป) แต่อย่างไรพียงจะกล่าวด้วยว่าถึงจะไม่มีนโยบายและกฎหมายที่เป็นทางการจากทางรัฐบาล แต่องค์กรที่มีใช้รัฐจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะจากคณะมิชชันนารีก็ได้ดำเนินงาน “สงเคราะห์คนพิการ” อยู่บ้างแม้จะไม่กว้างขวางครอบคลุมทั่วประเทศก็ตาม

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือมีเนื้อหาที่ค่อนข้างเกี่ยวกับคนพิการโดยตรงจะเริ่มปรากฏขึ้นในช่วงกลางทศวรรษ 2480 หรือสิบปีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ อันเป็นยุคแห่งการ “สร้างชาติ” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยมีสารัตถะและจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างระบบการ “สงเคราะห์” ผ่านการสร้าง “สถานสงเคราะห์” และ “ความช่วยเหลือ” จากประชาชนขึ้น อันมีกรมประชาสงเคราะห์ (พ.ศ. 2483) เป็นกลไกสำคัญ

¹ การกล่าวเช่นนี้มีได้หมายความว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะไม่ปรากฏสารัตถะที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนหรือ “ราษฎร” แต่อย่างใด หากแต่จุดเน้นในช่วงเวลาดังกล่าวจะอยู่ที่ชนชั้นนำทางการเมืองและการจัดการทางการเมืองจากส่วนบนมากกว่า

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 2480 นี้เอง สงครามโลกครั้งที่สองได้อุบัติขึ้นและสิ้นสุดลงในช่วงปลายทศวรรษเดียวกันได้ส่งผลให้เกิดความพิการแก่ทหาร พลเรือนและประชาชนไทย เช่นเดียวกับอีกหลายพื้นที่ของโลกที่สงครามได้ลุกลามไปถึง ส่งผลให้ในช่วงทศวรรษ 2490 ได้ปรากฏนโยบายและกฎหมายของประเทศไทยที่มีความมุ่งหมายในการสงเคราะห์และชดเชยคนพิการจากการปฏิบัติราชการขึ้น แต่กระนั้น แนวทางปฏิบัติดังกล่าวจะเป็นเพียงแค่การเน้นปฏิบัติการต่อคนพิการบางกลุ่มเท่านั้น ในขณะที่การสงเคราะห์คนพิการที่มีใบเจ้าหน้าที่รัฐยังประสบปัญหาทางด้านงบประมาณและความครอบคลุมอยู่ ซึ่งสภาวะดังกล่าวได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในช่วงทศวรรษ 2500 หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2504 และความช่วยเหลือทางด้านเงินทุนและเทคนิคจากองค์กรระหว่างประเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้นในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึงรายละเอียดและความคิดที่ปรากฏผ่านกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – 2500 อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงแรกที่ปรากฏนโยบายและกฎหมาย รวมถึงกลไกของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ แม้จะยังคงมีความขัดแย้งกับเนื้อหาของกฎหมายหลายฉบับและยังไม่ปรากฏ “คนพิการ” ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดก็ตาม โดยจะขอแบ่งการนำเสนอเป็น 2 หัวข้อหลักตามช่วงเวลา คือ ช่วงแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – 2484 และช่วงที่สองตั้งแต่ พ.ศ. 2484 – 2500 อันมีการประกาศพระราชบัญญัติขอทาน พ.ศ. 2484 และรัฐนิยมฉบับ 12 ที่มีเนื้อหาวะบุถึงคนพิการค่อนข้างโดยตรงเป็นเส้นแบ่งช่วงเวลา

2.1 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2475 – 2484

ช่วงปี พ.ศ. 2475 – 2484 หรือช่วงต้นของระบอบใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฯ แม้จะมีการดำเนินการเพื่อสร้างความเท่าเทียม เสมอภาค และความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับประชาชนหรือราษฎรโดยรวมในสังคมไทยผ่านการประกาศ/แก้ไขกฎหมาย นโยบายและการจัดตั้งองค์กรจำนวนหนึ่ง² หากแต่ไม่ปรากฏการดำเนินการเกี่ยวกับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรมผ่านกฎหมายและนโยบายของรัฐแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายหลายฉบับทั้งที่สืบเนื่องจากระบอบเก่าและที่เพิ่งประกาศใช้โดยระบอบใหม่จะสะท้อนให้เห็นการผลักคนพิการออกจากสังคมปกติและสร้างข้อกีดขวางทางการปฏิบัติอันนำไปสู่ช่องโหว่ทางกฎหมายที่ทำให้คนพิการได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมด้วย

² ตัวอย่างหนึ่งที่ได้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (พ.ศ. 2477) เป็นมหาวิทยาลัย “เปิด” แห่งแรก เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน

หากเราตั้งต้นพิจารณาตั้งแต่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 อันเป็นกฎหมายสองฉบับที่ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนของการปกครองและบริหารรัฐไทยจากระบบเก่าสู่ระบบใหม่จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของใหญ่นอกจากจะอยู่ที่การวางระเบียบแบบแผนของระบบการบริหารรัฐแล้ว ยังได้มีการกล่าวถึงหลัก “อำนาจอธิปไตยที่มาจากปวงชน” “การได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญอย่างเท่าเทียมกันของประชาชน/บุคคล” และ “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย” อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่ถือว่ามีฐานะสูงสุดสองฉบับนี้ดูจะมีได้นิยามอย่างแน่ชัดว่า “บุคคล” ที่ได้รับความคุ้มครองและมีความเสมอภาคในทางกฎหมายนั้นรวมถึงคนพิการด้วยหรือไม่? ซึ่งหากพิจารณา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2468 ที่มีผลบังคับใช้ในช่วงหลัง พ.ศ. 2475 จะพบว่าคนพิการ “สามารถ” ถูกจัดเป็น “คนเสมือนไร้ความสามารถ”³ ได้หาก “ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้น เป็นเสมือนคนไร้ความสามารถ” ซึ่งสถานะของบุคคลดังกล่าวนี้จะไม่สามารถทำธุรกรรมหรือนิติกรรมจำนวนหนึ่งได้ด้วยตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความเท่าเทียมกันทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญอาจสามารถถูกตีความหรือมีความเป็นไปได้ว่ามีข้อยกเว้นบางประการหรือสามารถ เท่าเทียมได้เพียงบางเงื่อนไขหากบุคคลนั้นเป็น “คนเสมือนไร้ความสามารถ” อย่างไรก็ตาม คนพิการก็สามารถเป็นบุคคลที่มีความเท่าเทียมกันทางกฎหมายได้หากมิได้ถูกศาลสั่งให้เป็น “คนเสมือนไร้ความสามารถ” ในแง่นี้ “ความเป็นบุคคล” ที่มีความเท่าเทียมตามกฎหมายทุกประการของคนพิการจึงมีช่องโหว่ที่สามารถตีความได้ว่าสามารถ “มี” และ “ไม่มี”

การมีได้ระบุนหรือปรากฏประเด็นเกี่ยวกับคนพิการหรือการให้ความสำคัญกับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรมยังดำรงอยู่ในหลักหกประการของคณะราษฎร⁴ อันเปรียบเสมือนแนวนโยบาย

³ “บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดทำกรงานของตนเองได้ เพราะกายพิการ ฤาจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบก็ดี เพราะความสุรัยสุร้ายเสเพลเป็นอาจินกิดี เพราะเป็นคนติดสุรายาเมาก็ดี เมื่อบุคคลผู้นั้นผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา 29 ร้องต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้น เป็นเสมือนคนไร้ความสามารถ และสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้”

⁴ หลัก 6 ประการสามารถประมวลได้ดังนี้ 1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในบ้านเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง 2. จะรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก 3. จะต้องบำรุงความสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจไทย รัฐบาลใหม่ จะพยายามหางานให้ราษฎรทำโดยเต็มความสามารถ จะร่างโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย 4. จะต้องให้ราษฎรได้มีสิทธิเสมอภาคกัน 5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการ ดังกล่าวแล้วข้างต้น 6. จะต้องให้มีการศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

แห่งระบอบใหม่ด้วยเช่นเดียวกัน โดยหลักดังกล่าวจะกล่าวถึงความเท่าเทียมของประชาชนหรือราษฎรในภาพรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการได้รับความคุ้มครอง โดยมีได้ให้นิยามความหมายว่าราษฎรหรือประชาชนดังกล่าวหมายถึงคนพิการด้วยหรือไม่?

อย่างไรก็ดี จากการทบทวนกฎหมายจำนวนหนึ่งในช่วงเวลานี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้สร้างข้อยกเว้นหรือความไม่เสมอภาคให้กับคนพิการในหลายกรณี เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2476 ที่มาตรา 19 ได้กล่าวว่า “ผู้สมัครสอบแข่งขันต้องแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจของกรรมการว่า เป็นบุคคลมีคุณสมบัติ และมีพื้นความรู้ดังจะได้กล่าวไว้ในมาตรา 20 และมาตรา 21 เสียก่อนจึงให้รับสมัคร” โดยมาตรา 20 ข้อ 4 ได้กล่าวว่า “(ผู้สมัครสอบแข่งขันจะต้องมีคุณสมบัติ) ไม่เป็นผู้มีกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถหรือจิตต์ฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ...” อันอาจกล่าวได้ว่าคนพิการไม่มีคุณสมบัติทั้งทางกายภาพและสติปัญญาในการสมัครสอบแข่งขันเป็นข้าราชการพลเรือน

ในทางเดียวกันด้านการศึกษา พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างระบบการศึกษาภาคบังคับขึ้นทั่วประเทศ (มาตรา 6 “เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า”) ในหมวดที่ 1 มาตราที่ 11 ได้มีการระบุว่า “นายอำเภอมีอำนาจยกเว้นเด็กที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) เด็กที่บกพร่องในส่วนกำลังกาย หรือกำลังความคิด หรือเป็นโรคติดต่อเรื้อรัง” เป็นเป็นกลุ่มที่หมายรวมถึงคนพิการด้วย ซึ่งวิธีะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และมนเทียร บุญตัน ได้ชี้ให้เห็นว่าตามพระราชบัญญัตินี้ “มีข้อยกเว้นว่าผู้ปกครองไม่มีความผิดในกรณีไม่让孩子พิการเรียนหนังสือ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมักอ้างกฎหมายฉบับนี้ เกลี่ยกล่อมให้ผู้ปกครองลงนามยินยอมที่จะไม่นำเด็กพิการเข้าเรียน เพื่อที่ผู้ปกครองจะได้ไม่มีความผิดและผู้บริหารสถานศึกษาจะไม่ถูกดำเนินคดี”⁵ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือคนพิการไม่จำเป็นต้องได้รับการศึกษาหรือผู้ปกครองสามารถที่จะไม่ส่งเด็กพิการเข้ารับการศึกษได้ตามพระราชบัญญัตินี้

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยคณะราษฎรในปี

⁵ วิธีะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มนเทียร บุญตัน และอัศพรพรณ ขวัญขึ้น ได้ชี้ให้เห็นว่า “พรบ. 2478 นี้มีข้อยกเว้นว่าผู้ปกครองไม่มีความผิดในกรณีไม่让孩子พิการเรียนหนังสือ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมักอ้างกฎหมายฉบับนี้ เกลี่ยกล่อมให้ผู้ปกครองลงนามยินยอมที่จะไม่นำเด็กพิการเข้าเรียน เพื่อที่ผู้ปกครองจะได้ไม่มีความผิดและผู้บริหารสถานศึกษาจะไม่ถูกดำเนินคดี” วิธีะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มนเทียร บุญตัน และอัศพรพรณ ขวัญขึ้น. รายงานวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้ามีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมาย และกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546), หน้า 47.

พ.ศ. 2475 แม้จะมีการกล่าวถึงแนวทางและปรากฏกฎหมายที่ว่าด้วยสร้างความเสมอภาค เท่าเทียมกัน และความมั่นคงของประชาชนหรือราษฎร ทว่าไม่ปรากฏกฎหมายหรือนโยบายใดเลยที่กล่าวถึงประเด็นคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม ความเท่าเทียมและความเสมอภาคที่ถูกกล่าวถึงตามกฎหมายหลายฉบับดูจะยังคงมีความคลุมเครือและสามารถตีความได้หลายแนวทางว่า รวมถึงคนพิการด้วยหรือไม่ ในทางเดียวกันการสมัครเข้ารับราชการและการศึกษาภาคบังคับที่สะท้อนให้เห็นกรอบการมองคนพิการที่แตกต่างไปจากคนปกติ ผ่านข้อยกเว้นและการกีดกันคนพิการทุกประเภทออกจากระบบหรือสังคมปกติ กระนั้นก็ดี แนวนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการดูจะเริ่มเป็นรูปธรรมขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2484 ที่ได้มีการประกาศกฎหมายและนโยบายที่กล่าวถึงคนพิการและการ “สงเคราะห์” คนพิการขึ้น

2.2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2484-2500

ภายใต้บริบทของการสร้างชาติ สงครามโลกครั้งที่สองและสภาวะหลังสงคราม สังคมไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ขึ้นอย่างมากทั้งทางด้านการเมืองในประเทศ และระหว่างประเทศ และทางด้านเศรษฐกิจที่ได้รับอิทธิพลจากญี่ปุ่นในช่วงสงครามและสหรัฐอเมริกาในช่วงหลังสงคราม (ปลายทศวรรษ 2480 เป็นต้นมา) รวมถึงแบบแผนทางวัฒนธรรมและชีวิตทางสังคมซึ่งได้รับผลกระทบจากการสร้างชาติผ่านนโยบายรัฐนิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยแรก (พ.ศ. 2481-2487) โดยที่ในมุมหนึ่งช่วงเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ได้ปรากฏแนวนโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรก

เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2483 รัฐบาลจะประกาศจัดตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้น มีหน้าที่หลักในการดูแลและสงเคราะห์กลุ่มคนชรา เด็ก คนพิการและบุคคลที่ไร้อาชีพขึ้น โดยภายใต้โครงสร้างบริหารของกรมฯ ในช่วงแรกได้กำหนดให้งานดูแลสงเคราะห์คนพิการอยู่ภายใต้ กลุ่มงานในฝ่ายสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง กองสวัสดิการสงเคราะห์⁶ ก่อนที่ต่อมาจะปรับเปลี่ยนให้มาอยู่ภายใต้แผนกสงเคราะห์คนทุพพลภาพ กองอนาถาสงเคราะห์ การก่อตั้งกรมประชาสงเคราะห์นี้เป็นช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่มีการประกาศพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ที่มีจุดมุ่งหมาย “เพื่อควบคุมการขอทาน (แต่การปฏิบัติอันเป็นกิจวัตรตามหลักศาสนา ไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้)” และ “ห้ามบุคคลทำการขอทาน” โดยในมาตรา 7 ได้ระบุว่าหากบุคคลที่ทำการขอทานเป็น “คนชราภาพหรือเป็นคนวิกลจริต พิกัด หรือเป็นคนมีโรค ซึ่งไม่

⁶ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, ประวัติหน่วยงาน, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2554 จาก http://nep.go.th/index.php?mod=about_profile

สามารถประกอบการอาชีพอย่างใด และไม่มีทางเลี้ยงชีพอย่างอื่น ทั้งไม่มีญาติมิตรอุปการะเลี้ยงดู ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งตัวไปยังสถานสงเคราะห์⁷ พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่มีสาระต่องานเกี่ยวกับคนพิการโดยตรงและสะท้อนให้เห็นปฏิบัติการของรัฐในการเข้าไปจัดการกับชีวิตของคนพิการ โดยมีวิธีการจัดการหลักอยู่ที่การจัดส่งคนพิการ (ที่สิ้นไร้ไม้ตอก) เข้าไปอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์⁸ อันปรากฏตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดกรมและสถานสงเคราะห์ตามความในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ที่มีใจความในส่วนที่เกี่ยวกับสถานสงเคราะห์คนพิการว่า "ข้อ 2 ให้กรมสาธารณสุขมีหน้าที่ควบคุมดำเนินการปฏิบัติเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์สำหรับคนวิกลจริต คนพิการและคนมีโรค (...) ข้อ 4 ให้บรรดาโรงพยาบาลโรคจิตต์ในความควบคุมของกรมสาธารณสุข เป็นสถานสงเคราะห์สำหรับคนวิกลจริต" ซึ่งต่อมาหลังจากมีจัดตั้งกระทรวงสาธารณสุข ได้มีการย้ายกรมประชาสงเคราะห์จากกระทรวงมหาดไทยมาอยู่ในสังกัด มีหน้าที่ประการหนึ่งในการดูแลสถานสงเคราะห์คนพิการ (ต่อมากรมฯ ได้ย้ายกลับมาอยู่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยในทศวรรษ 2490)

นอกจากการสงเคราะห์คนพิการจะดำเนินงานผ่านกรมประชาสงเคราะห์และพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 แล้ว ในอีกส่วนหนึ่งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้มีการประกาศรัฏฐาธิปัตย์ฉบับที่ 12⁸ เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชรา หรือคนทุพพลภาพ ขึ้นมาเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2485 โดยมีสาระสำคัญในการให้บุคคล

⁷ พระราชบัญญัติฉบับนี้ในมาตรา 2 ได้ระบุว่า "ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป แต่จะใช้ในท้องที่ใดให้ประกาศในพระราชกฤษฎีกา" ทำให้ในช่วงเวลาแรกมีการประกาศใช้เฉพาะพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ธนบุรีและบางจังหวัดเท่านั้น จวบจนในปี พ.ศ. 2496 ถึงได้มีการประกาศใช้ทั่วประเทศ ดู พระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2496 (2496, 10 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 70 ตอนที่ 71, หน้า 1379-1381. นอกจากนี้พึงจะกล่าวด้วยว่า พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2484 ในมุมหนึ่งได้ "ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนพิการที่ทำงานอยู่ เนื่องจากการขอทานรวมถึงการเล่นดนตรีเพื่อแลกกับเงินในที่สาธารณะด้วย ทำให้คนตาบอดที่เล่นดนตรีแลกกับเงินหรือที่เรียกกันว่า "วณิก" ถูกจับในข้อหาขอทานและถูกนำไปอยู่ในสถานสงเคราะห์ อยู่ร่วมกับคนที่เป็นโรคจิตหรือคนวิกลจริตซึ่งมีเป็นจำนวนมาก" ดู วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มนเทียร บุญตัน และอัศวพรณ ขวัญชื่น, รายงานวิจัย เรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้ามีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมาย และกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, หน้า 48.

⁸ รัฐนิยมเป็นนโยบายของรัฐบาลของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เพื่อปลุกระดมความรักชาติและปรับปรุงวัฒนธรรมให้เหมือนอารยประเทศ โดยออกประกาศทั้งหมดสิบสองฉบับ

ทั่วไปช่วยเหลือเด็ก คนชรา คนทุพพลภาพและคนพิการ และถือว่าบุคคลที่กระทำการดังกล่าว เป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม⁹ รัฐนิยมฉบับนี้แม้จะเป็นความช่วยเหลือคนพิการจากประชาชนทั่วไป หากแต่ได้สะท้อนกรอบคิดที่ให้ความสำคัญกับ “การสงเคราะห์” มากกว่าการมองคนพิการในฐานะบุคคลที่สามารถอยู่ร่วมในสังคมปกติได้

ในทางเดียวกับพระราชบัญญัติและรัฐนิยมที่มีสาระเกี่ยวข้องกับคนพิการดังกล่าว มาแล้วภายใต้บริบทของสงครามโลกครั้งที่สองที่ได้นำไปสู่การเพิ่มจำนวนของผู้ประสบภัยหรือได้รับบาดเจ็บจนพิการจากสงครามดูจะส่งผลให้รัฐบาลในช่วงเวลานั้นได้ประกาศพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องในการรบ พ.ศ. 2485 ขึ้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อสงเคราะห์ราษฎรผู้ลี้ภัยหรืออุทิศร่างกายเพื่อประโยชน์แก่ชาติในการรบหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการสงเคราะห์ข้าราชการพลเรือน ทหารและประชาชนที่ปฏิบัติหน้าที่ทางราชการในการรบ การสงเคราะห์ดำเนินการโดยวิธีการจ่ายเงินเลี้ยงชีพรายเดือน (สองร้อยห้าสิบบาทถึงเจ็ดร้อยห้าสิบบาท ตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้กำหนดตามสมควร)

คนพิการหรือทุพพลภาพจากราชการสงครามดูจะนำเพิ่มจำนวนมากขึ้นมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดและช่วงทศวรรษ 2490 ที่มีการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามเกาหลี ในแง่นี้เป็นเหตุประการสำคัญที่ทำให้รัฐบาลในช่วงเวลานั้นได้ประกาศพระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2498 ที่ในมุมหนึ่งแม้จะมีแนวทางที่เน้นการสงเคราะห์ผ่านการจ่ายเงินบำนาญพิเศษแก่ข้าราชการที่ไม่สามารถกลับมาปฏิบัติหน้าที่ได้ หากแต่พระราชบัญญัติก็ได้เปิดช่องให้ข้าราชการที่ได้รับความพิการสามารถกลับมาปฏิบัติราชการได้ในตำแหน่งอื่นที่เหมาะสมและอยู่ในขอบเขตความสามารถ ซึ่งกรอบคิดของการรับคนพิการกลับเข้ามาทำงานใหม่นี้ดูจะเป็นสิ่งที่สะท้อนอย่างกว้างขวางมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 2500 เป็นต้นไป อันถูกผลักดันผ่านแนวคิดการจัดการคนพิการและความพิการที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในระดับระหว่างประเทศและในประเทศ รวมถึงข้อจำกัดทางด้านรายจ่ายและการสงเคราะห์ที่ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง

⁹ เนื้อหาทั้งหมดกล่าวว่า “ด้วยรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่า ในการอยู่ร่วมกันแห่งชุมชนนั้น ความมีใจเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในเยาว์วัย คนชราหรือคนทุพพลภาพ เป็นวัฒนธรรมอันหนึ่งซึ่งบุคคลจักต้องปฏิบัติ คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ ให้ประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังต่อไปนี้ 1. ในที่สาธารณะสถานหรือในถนนหลวง ให้บุคคลทำการช่วยเหลือคุ้มครองโดยลักษณะที่จะยังความปลอดภัยให้แก่เด็ก คนชราหรือคนทุพพลภาพในการสัญจรไปมา หรือในการหลบหลีกภัยอันตราย 2. ผู้ใดสามารถกระทำการช่วยเหลือคุ้มครองดังกล่าวในข้อ 1 ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้มีวัฒนธรรม ควรได้รับความนับถือของชาวไทย

อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลา พ.ศ. 2484 – 2500 เป็นช่วงเวลาที่สำคัญอันหนึ่งสำหรับคนพิการและความพิการ เพราะเป็นช่วงเวลาที่ยากฎหน่วยงานภาครัฐ กฎหมายและนโยบายที่กล่าวถึงคนพิการโดยตรง ภายใต้กรอบคิดของการสงเคราะห์ผ่านการให้ความช่วยเหลือด้านเบี้ยเลี้ยงชีพและการจัดสถานสงเคราะห์สำหรับคนพิการ (ที่ลั่นไว้ไม่ตอก) อันเปรียบเสมือนการสร้างพื้นที่เฉพาะสำหรับคนพิการที่แยกออกจากพื้นที่ทางสังคม

สรุป

ระยะเวลาประมาณยี่สิบห้าปีระหว่างพ.ศ. 2475 – 2500 เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทยหลายประการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีอุดมคติในการสร้างความเสมอภาค เท่าเทียม และความมั่นคงให้บังเกิดแก่ประชาชน/ราษฎรไทย ผ่านการปรับปรุงแบบแผนทางการเมือง การปกครอง การบริหารราชการแผ่นดิน และแนวนโยบายของรัฐบาล ภายใต้รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดและมีสาระสำคัญอยู่ที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน กระนั้นก็ดีในช่วงแรกของระบอบใหม่ประเด็นคนพิการนั้นดูจะมีได้ถูกหยิบยกหรือให้ความสำคัญมากเท่าใดนัก ยิ่งไปกว่านั้นกฎหมายจำนวนหนึ่งได้สะท้อนให้เห็นการ “กีดกัน” หรือมีช่องว่างแห่งการตีความให้ผู้ปกครองหรือระบบราชการสามารถ “กีดกัน” คนพิการออกไปจากสังคมปกติได้ ดังตัวอย่างที่เห็นอย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2476 ที่คนพิการไม่สามารถสมัครเข้าทำงานเป็นข้าราชการพลเรือนได้ หรือพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ที่ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องนำเด็กพิการเข้าเรียนในการศึกษาภาคบังคับ

อย่างไรก็ดี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ประมาณ 1 ทศวรรษ (กลางทศวรรษ 2480) ได้ปรากฏความพยายามของรัฐบาลไทยในการ “จัดการ” และ “สงเคราะห์” คนพิการขึ้นผ่านการประกาศกฎหมายและนโยบาย รวมถึงจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐจำนวนหนึ่งที่ค่อนข้างเกี่ยวเนื่องกับคนพิการโดยตรง การดำเนินงานของรัฐบาลไทยเกี่ยวเนื่องกับคนพิการในระยะแรกเริ่มนี้ดูจะให้ภาพของกรอบคิดแบบการ “สงเคราะห์” ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางเดียวจากรัฐโดยแนวทางที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นจัดสร้างสถานสงเคราะห์สำหรับคนพิการ (ที่ลั่นไว้ไม่ตอก) จนถึงการจ่ายเบี้ยเลี้ยงชีพหรือเงินบำนาญพิเศษให้กับผู้ปฏิบัติราชการและข้าราชการที่ได้รับความพิการอันเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482 - 2489) และสงครามเกาหลีในช่วงทศวรรษ 2490

แม้การปรากฏของการให้ความสำคัญกับประเด็นคนพิการของรัฐในช่วงเวลานี้จะสะท้อนให้เห็นกรอบของการสังคมสงเคราะห์แบบให้ความช่วยเหลือทางเดียวหรือจัดพื้นที่เฉพาะให้กับคนพิการ หากแต่ในช่วงปลายทศวรรษ 2490 ที่มีการประกาศพระราชบัญญัติสงเคราะห์

ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2498 จะได้ชี้ให้เห็นความคิดของรัฐต่อคนพิการที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือนอกจากจะเน้นการสงเคราะห์ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางเดียว (การจ่ายเบี้ยบำนาญพิเศษ) แล้ว ยังปรากฏทางเล็งในการกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งที่อยู่ในเขตความสามารถของผู้ได้รับความพิการด้วย อันฉายให้เห็นกรอบการสงเคราะห์ที่เริ่มให้ความสำคัญกับการสร้างพลังและความสามารถ (empowerment) แก่คนพิการให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมทั่วไปได้ ซึ่งกรอบคิดดังกล่าวนี้ได้ถูกกล่าวถึงและดำเนินการมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 2500 เป็นต้นไป

ช่วงปี พ.ศ. 2475 – 2500 จึงถือได้เวลาเป็นช่วงเวลาที่เราเริ่มปรากฏความคิดของรัฐบาลไทยต่อคนพิการผ่านการวางนโยบาย กฎหมายและจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้กรอบคิดการสังคมสงเคราะห์ที่เน้นให้ความช่วยเหลือทางเดียวจากรัฐ ซึ่งกรอบคิดดังกล่าวจะเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในช่วงปลายทศวรรษ 2490 และจะปรากฏชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นไป ที่นอกจากจะมีการกล่าวถึงและดำเนินการสร้างพลังและความสามารถให้กับคนพิการแล้ว ยังปรากฏการวางแผนงานในการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอย่างเป็นระบบและสัมพันธ์กับความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางความคิดต่อคนพิการของหน่วยงานระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน

บทที่ 3

นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2500 – 2520

หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การเมืองและเศรษฐกิจของโลกได้ถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนหลักด้วยกัน คือ ค่ายคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของสหภาพโซเวียต และค่ายทุนนิยมหรือ “โลกเสรี” ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลไทยในขณะนั้นดูจะเอนเอียงให้ความสำคัญกับโลกเสรีมากกว่า และเพิ่มการให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัดหลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2491 ที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะกลับขึ้นมามีบทบาทนำทางการเมืองอีกครั้ง รัฐบาลในช่วงเวลานี้ได้ดำเนินนโยบายเปิดรับการให้ความช่วยเหลือและเพิ่มบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น¹ ในทางเดียวกันสหรัฐอเมริกาได้มองประเทศไทยในฐานะพื้นที่หรือจุดยุทธศาสตร์สำคัญอันหนึ่งในเอเชียที่จะต่อต้านการแผ่ขยายของระบอบคอมมิวนิสต์ที่เริ่มมีอิทธิพลในภูมิภาคมากขึ้นหลังพรรคคอมมิวนิสต์จีนสามารถยึดครองจีนแผ่นดินใหญ่ได้ใน พ.ศ. 2492 นอกจากนี้ไทยยังเป็นประเทศสำคัญที่จะป้องกันวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมในโลกลเสรีที่มีญี่ปุ่นและยุโรปตะวันตกเป็นแกนนำ รวมถึงเป็นตลาดสำคัญที่จะรองรับสินค้าและการผลิตจากกลุ่มประเทศดังกล่าว

การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนของสหรัฐอเมริกานอกจากจะกระทำผ่าน “เงินให้เปล่า” ที่มอบให้แก่รัฐบาลและกองทัพไทยแล้ว ในอีกทางหนึ่งสหรัฐฯ ยังได้สนับสนุนความช่วยเหลือในรูปแบบของเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำเพื่อสนับสนุนแผนงานพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่ได้สำรวจและให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคกับประเทศไทยผ่านองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ธนาคารโลก (World Bank) และองค์กรของสหรัฐอเมริกา อาทิ องค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐฯ (USAID) ด้วย²

¹ การเปิดรับความช่วยเหลือและเพิ่มบทบาทของสหรัฐอเมริกาในมุนหนึ่งมีสัมพันธ์กับความมั่นคงของรัฐบาลในช่วงเวลานั้น ภายใต้บริบทของการต่อรองและความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ดูรายละเอียดได้ใน ณัฐพล ใจจริง, การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2491-2500), วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552).

² ดู คณะผู้สำรวจธนาคารโลก, โครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย (พระนคร, กองการพิมพ์สลาภกีนแบ่งรัฐบาล, 2503), กุลลดา เกษบุญชู, ธนาคารโลกกับพัฒนาการเศรษฐกิจของไทย, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), Arlene Becker Neher, Prelude to Alliance: The Expansion of American Economic

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น หลังการขึ้นมามีอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในต้นทศวรรษ 2500 ที่ได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน อาทิ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2503) คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) แห่งชาติ (2502) และกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ (2506) เพื่อมีหน้าที่ในการวางแผนงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและกำกับควบคุมการพัฒนา ดังกล่าวภายใต้การสนับสนุนด้านเงินทุนและความรู้จากสหรัฐฯ และองค์การระหว่างประเทศ

นอกจากแผนงานและหน่วยงานการพัฒนา ของรัฐบาลไทยจะมีหน้าที่หลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศผ่านโครงการลงทุนต่างๆ อาทิ โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการแก้หรือประกาศกฎหมายเพื่อรองรับการลงทุนทางอุตสาหกรรมของกลุ่มทุนทั้งภายในและภายนอกประเทศแล้ว ในอีกมุมหนึ่งแผนงานดังกล่าวยังได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านสังคมและสวัสดิการสังคมเพื่อสร้าง “ชีวิตที่ดี” ให้กับสังคมไทยด้วย ในแง่นี้จึงจะกล่าวได้ว่าการสร้าง “ชีวิตที่ดี” ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางด้านการสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการเป็นแบบแผนปฏิบัติสำคัญของรัฐบาลหลายประเทศในค่ายโลกเสรีที่มีจุดประสงค์ประการหนึ่งนอกจากการให้โอกาส “กลุ่มคนที่เสียเปรียบทางสังคม” ให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามสมควรแล้ว ยังมีนัยยะทางการเมืองเพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับประเทศและป้องกัน “กลุ่มคนที่เสียเปรียบทางสังคม” ที่จะหันไปร่วมกับขบวนการสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ที่เคลื่อนไหวในหลายประเทศด้วย³

ในส่วนของคนพิการแม้ในสายตาของรัฐบาลหลายประเทศจะมีใช่คนกลุ่มหลักที่จะหันกลับเข้าร่วมกับขบวนการสังคมนิยม หากแต่การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับคนพิการในองค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติและการเพิ่มจำนวนของคนพิการที่ส่วนหนึ่งได้รับความพิการจากสงครามและการสู้รบในหลายประเทศ ยังผลให้ปรากฏประเด็นคนพิการในปฏิญญาหรือกติการะหว่างประเทศ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (The Universal Declaration of Human Rights 1948)⁴(พ.ศ.2491) และ กติการะหว่างประเทศ

Interest in Thailand during the 1940s, Ph.D Thesis (History) (Northern Illinois University, 1980). และ Daniel Fineman, A special relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958 (Honolulu: University of Hawaii Press, 1997).

³ ดู Rosemary Foot, “The Cold War and Human Rights,” The Cambridge History of the Cold War Vol. III (Cambridge: Cambridge University Press, 2010).

⁴ ข้อ 25 วรรคหนึ่ง “บุคคลมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และความอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้าที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลและบริการสังคมที่

ว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights)⁵ (พ.ศ. 2509) เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย นอกจากความขององค์การภาคเอกชนทั้งไทยและประเทศที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับคนพิการตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาแล้ว ยังปรากฏการให้ความสำคัญกับการดูแล สงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ(และสังคม) แห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรกด้วยเช่นกัน นอกจากนี้แผนฯ ดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงต่อการสนับสนุนและดูแลคนพิการของรัฐจากการเน้นหนักในรูปแบบของการ “สังคมสงเคราะห์” มาสู่การเน้น “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลานี้แทบไม่ปรากฏการประกาศกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการขึ้นใหม่เลยและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการหลายฉบับที่ประกาศในอดีตยังคงผลมีบังคับใช้ ส่งผลให้แม้จะมีแผนงานที่เน้น “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” หากแต่ก็ยังปรากฏแนวทางการสังคมสงเคราะห์แบบให้ความช่วยเหลือทางเดียวจากรัฐอยู่ในบางกรณี

บทนี้จะเป็นการอธิบายและกล่าวถึงนโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการตั้งแต่ พ.ศ. 2500 – 2520 อันเป็นช่วงเวลาแรกเริ่มที่ปรากฏการดูแลและสนับสนุนคนพิการผ่านแผนงานของรัฐอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปฏิบัติ สนับสนุน และดูแลคนพิการจากรัฐอันสะท้อนให้เห็นมุมมองของรัฐและชนชั้นนำทางการเมือง รวมถึงบรรดาเทคโนโลยีในครีเอต (ที่มีบทบาทในการวางแผนฯ) ต่อคนพิการอันสัมพันธ์กับบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้ในระดับหนึ่ง ในที่นี้จะขอแบ่งการนำเสนอออกไป 2 หัวข้อหลักตามช่วงเวลา คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 – 2510 และ 2510 – 2520 โดยช่วงแรกเป็นการเริ่มปรากฏของ “คนพิการ” ในแผนพัฒนาฯ หากแต่ยังมีแนวคิดของการสังคมสงเคราะห์แบบทางเดียวอยู่มาก

จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย พิกัด เป็นหม้าย ้วยชราหรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในพฤติการณ์อันเกินกว่าตนจะควบคุมได้” นอกจากนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1945-1955 องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสนใจในประเด็นการส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่มีความพิการทางร่างกาย เช่น ตาบอด หูหนวก โดยเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพความพิการ ดู อีริดา ไดมมานันท์. สิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการเมืองมองเห็นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540), วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติ (คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 69.

⁵ ข้อ 6 วรรคหนึ่ง “รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิในการทำงาน ซึ่งรวมทั้งสิทธิของทุกคนในโอกาสที่จะหาเลี้ยงชีพโดยงานซึ่งตนเลือกหรือรับอย่างเสรี และจะดำเนินขั้นตอนที่เหมาะสมในการป้องกันสิทธินี้...” อันหมายรวมถึงคนพิการด้วย

และช่วงที่สองเป็นช่วงเวลาที่ยืนยันการเปลี่ยนแปลงแนวคิดของรัฐจากการสังคมนิยมแบบเหมา เจ๋อตง สู่การฟื้นฟูสมรรถภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังปรากฏการกล่าวถึงความเสมอภาคของ "คนพิการ" ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกด้วย

3.1 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2500 – 2510

"นับตั้งแต่คณะปฏิวัติได้เข้าบริหารราชการแผ่นดินเป็นต้นมา ได้ถือการพัฒนาประเทศและส่งเสริมความสมบูรณ์พูนสุขของประชาชนชาวไทยโดยรับเร่งเท่าที่จะพึงกระทำได้ เป็นนโยบายสำคัญที่สุด รัฐบาลชุดที่แล้ว ซึ่งมี ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาเห็นว่า ความเจริญรุ่งเรืองและเสถียรภาพในด้านเศรษฐกิจของประเทศนั้น นอกจากจะเป็นการส่งเสริมเพิ่มรายได้และมาตรฐานการครองชีพของประชาชนแล้ว ยังเป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความมั่นคงในด้านการป้องกันประเทศ เสถียรภาพด้านการเมือง ความเสมอภาคในระบบสังคม ตลอดจนส่งเสริมอารยธรรมและวัฒนธรรมของชาติด้วย (...) เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักในการพัฒนา โดยกำหนดแนวทางเป้าหมาย และจัดทำโครงการที่แน่นอน เพื่อประโยชน์ในการประเมินผลที่ได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจ ตรวจสอบผลงานของส่วนราชการที่มีหน้าที่พัฒนา และเพื่อให้ต่างประเทศทราบถึงนโยบายและมาตรการของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ"⁶

คำนำที่ปรากฏในส่วนต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) แห่งชาติฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 โดยจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและประธานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่ยกมาข้างต้นดูจะให้ภาพทาง "ความคิดรวบยอด" และ "ความหวัง" ของแผนพัฒนาฯ ที่นำประเทศไทยสู่ยุค "พัฒนา" ได้เป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าก่อนหน้านี้จะมีสิ่งที่อาจเรียกได้ว่า "การพัฒนาเศรษฐกิจ" หากแต่ว่าไม่เคยมียุคสมัยใดก่อนหน้านี้เลยที่มีการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการตั้งแต่การกำหนดแนวทางและเป้าหมายในภาพกว้าง จนถึงการจัดทำโครงการ

⁶ "คำนำ ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ประธานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ," แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2507 - 2509 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2506).

และขอบเขตการใช้งานประมาณที่ค่อนข้างแน่นอน จนถึงการประเมินผลความสำเร็จจากแนวทางและโครงการที่ได้วางไว้

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงแรกภายใต้บริบทของสงครามเย็น มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการสนับสนุนความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค ความรู้และเงินทุนจากสหรัฐอเมริกาและองค์กรระหว่างประเทศ⁷ ในมุมหนึ่งการวางแผนนอกจากจะส่งผลโดยตรงต่อสภาพของเศรษฐกิจ สังคมและผลิตภาพการผลิตภายในประเทศแล้ว ยังส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกอย่างสำคัญเช่นกันในฐานะที่ประเทศไทยได้ผูกติดกับทุนนิยมโลกมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 2490 ที่ต้องพึ่งพิงสินค้าอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค และเงินทุนจากประเทศทุนนิยม ตลอดจนการตอบสนองสินค้าทั้งต้นน้ำและปลายน้ำสู่ระบบเศรษฐกิจโลก⁸

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรก แม้จะมีสาระที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเติบโตทางเศรษฐกิจภายใต้แบบแผนการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเป็นหลัก หากแต่ก็ได้ปรากฏการกล่าวถึงแผนงานเพื่อพัฒนาทางสังคม โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขและสาธนาอุปโภค รวมถึงการพัฒนาชุมชนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งต่อมาในฉบับที่สอง (2510 - 2514) ได้มีการเปลี่ยนชื่อเรียก "แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ" เป็น "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" โดยสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่มีหน้าที่ในการวางแผนและแนะนำรัฐบาลเกี่ยวกับแผนฯ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" ในปี พ.ศ. 2515

สำหรับประเด็นคนพิการอันเป็นหนึ่งในประเด็นทางสังคมนั้น ได้ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) แห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2506) หากแต่เป็นการกล่าวถึงในฐานะนโยบายในภาพกว้างและไม่ลงลึกในรายละเอียดเท่าใดนัก ดังความว่า "ข. การประชาสัมพันธ์ จะสงเคราะห์คนยากจน ผู้มีรายได้น้อย เด็กซึ่งไร้ผู้อุปการะ ตลอดจนคนชราซึ่งไร้ที่พึ่ง คนพิการ คนทุพพลภาพ และผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ให้ได้รับการเลี้ยงดู บำรุงรักษาและสงเคราะห์เท่าที่ควร"⁹ แต่กระนั้นการปรากฏของ "คนพิการ" ในแผนพัฒนาฯ

⁷ ดู อุฤษฏี ปัทมานันท์, สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

⁸ ณัฐพล ใจจริง, การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2491-2500), หน้า 88.

⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ระยะที่ 1 พ.ศ. 2504 - 2506 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2504), หน้า 22.

ตั้งแต่ฉบับแรกนี้จะสะท้อนให้เห็น “ความคาดหวัง” หรือ “ความมุ่งหมาย” ของรัฐไทยในยุคแห่ง “การพัฒนา” ต่อการดูแล/สนับสนุนคนพิการ แต่ถึงอย่างไร การสนับสนุนและดูแลดังกล่าวนี้ดูจะยังคงอยู่ในแบบแผนของการสงเคราะห์เป็นหลัก และในมุมหนึ่งยังสัมพันธ์กับกฎหมายและองค์การรัฐเกี่ยวกับคนพิการ (อาทิ กรมประชาสงเคราะห์) ที่ยังมีหน้าที่และบทบาทต่อการ “สงเคราะห์” คนพิการในสังคมไทย

อย่างไรก็ดี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2507 - 2509) ได้ปรากฏการให้ความสำคัญกับประเด็นคนพิการมากขึ้น รวมถึงปรากฏการกล่าวถึงแบบแผนการสงเคราะห์คนพิการด้วยกรอบแนวคิด “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” และ “การพัฒนาความสามารถ” คนพิการเพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตและทำงานในสังคมปกติได้ในระดับหนึ่ง แต่กระนั้น การสงเคราะห์คนพิการด้วยรูปแบบของ “สถานสงเคราะห์” และ “ความช่วยเหลือทางเดียว” จากรัฐก็ยังเป็นสิ่งที่ยังคงดำรงอยู่ ดังส่วนที่ 2 บทที่ 10 (การพัฒนาชุมชนและสาธารณูปการ) ของแผนฯ ที่มีกล่าวถึง “การจัดตั้งงบประมาณให้กับกรมประชาสงเคราะห์ โครงการสงเคราะห์คนชรา พิการและทุพพลภาพ โดยในปี พ.ศ. 2507 3.41 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2508 3.07 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2509 4 ล้านบาท รวม 11.11 ล้านบาท”¹⁰

แนวคิดของ “การฟื้นฟูสมรรถภาพ” และ “การพัฒนาความสามารถ” คนพิการ ที่เริ่มปรากฏในแผนฯ ฉบับนี้นั้น ส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับปัญหาของการสงเคราะห์หรืออุปการะคนพิการ (ที่สิ้นไร้ไม้ตอก) ผ่านสถานสงเคราะห์ที่มี “จำกัดรับคนพิการเพิ่มขึ้นเกินจำนวนที่ได้รับอนุมัติงบประมาณไว้ถึง 50 คนเศษแล้ว”¹¹ และมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูง¹² ทำให้

¹⁰ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2507 - 2509 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2506), หน้า 147.

¹¹ เพ็ญอ่าง, หน้า 147.

¹² “(๒) โครงการสงเคราะห์บุคคลบางประเภท งานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง งานนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ในปีแรกที่ตั้งดำเนินการมีสถานที่สำหรับคนขอทานได้ ๔๐๐ คน ในปัจจุบันนี้รับอยู่ ๔๔๐ คน เป็นจำนวนผู้ได้รับการสงเคราะห์ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ๑,๖๔๐ คน โครงการสงเคราะห์คนชรา คนพิการและทุพพลภาพ ในปัจจุบันนี้กรมประชาสงเคราะห์สามารถรับคนชราเข้าไว้ในอุปการะ ๕๖๕ คน อยู่ที่บ้านคนชราบางแค ๓๖๕ คน นครราชสีมา ๑๐๐ คน เป็นการแน่นอนว่ายังมีราษฎรอีกเป็นจำนวนมาก ที่อยากเข้ารับการอุปการะจากรัฐบาล แต่เป็นเรื่องสุดวิสัย เพราะจะต้องมีค่าใช้จ่ายสูงและยังมีงานอื่นอีกเป็นอันมากที่มีความเร่งด่วนมากกว่างานนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับคน

แผนงานฯ เล็งเห็นว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ การอาชีวบำบัด และการพัฒนาความสามารถของคนพิการในระยะเริ่มต้นดำเนินการ”¹³ จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและสนับสนุนมากยิ่งขึ้น ผ่านการ “จัดหาอุปกรณ์ในการบำบัดและพัฒนาฝีมืออาชีพตามความสามารถของคนพิการ ตลอดจนปรับปรุงกิจการภายในตามหลักวิชาการให้สมบูรณ์” เพื่อเป้าประสงค์ในการ “เพิ่มพลัง (Empowerment)” ให้คนพิการสามารถทำงานและดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

แนวทางการดำเนินงานและสนับสนุนคนพิการที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) แห่งชาติ ฉบับแรกทั้งระยะ 1 และ 2 นี้ แม้จะมีการกล่าวถึงไม่มากเท่าใดนัก เมื่อเทียบกับประเด็นอื่นทางเศรษฐกิจและสังคม หากแต่เป็นพื้นฐานหลักต่อการวางแผนและการดำเนินงานในประเด็นคนพิการของรัฐที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่อไปที่มีการให้พื้นที่กับการพัฒนาและการสนับสนุนทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นของคนพิการที่เน้นไปในทิศทางของการพัฒนาศักยภาพคนพิการผ่านการฝึกอบรมอาชีพ และฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถกับคนพิการมากขึ้น ในทางเดียวกัน ยังปรากฏการให้ความสำคัญและกล่าวถึงคนพิการในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก ตลอดจนมีการแก้ไขกฎหมายบางฉบับที่เปิดโอกาสการทำงานให้กับคนพิการ

3.2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2510 – 2520

หลังจากการประกาศใช้และดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 ทั้งระยะที่ 1 และ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2504 – 2509 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514) ได้มีการประเมินผลสำเร็จและปัญหาต่าง ๆ ของการพัฒนาตามแผนฯ ฉบับที่ 1 ไว้ในหลายส่วน ทางด้านที่เกี่ยวข้องกับคนพิการได้มีการประเมินหรือกล่าวถึงสถานะการดำเนินการเกี่ยวกับคนพิการของรัฐในช่วงแผนฯ ฉบับที่ 1 ร่วมกับการสังเคราะห์วิเคราะห์ในภาพรวมยังคงค่อนข้างประสบปัญหาและอุปสรรคโดยเฉพาะในแง่ของการที่รัฐไม่สามารถจัดการสังคมสงเคราะห์ได้อย่างทั่วถึงและต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูง ในขณะที่ปัญหาสังคมและกลุ่มคนที่ต้องการรับการสงเคราะห์เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอันเนื่องมาจากการพัฒนา

พิการและทุพพลภาพนั้นปัจจุบันมีผู้อยู่ในความอุปการะ ๕๐๘ คน ข้อควรปรับปรุงส่วนใหญ่เป็นเรื่องขาดแพทย์และผู้เชี่ยวชาญต่างๆ” เพ็งอ้าง, หน้า 159.

¹³ เพ็งอ้าง, หน้า 147.

เศรษฐกิจและการขยายตัวของอุตสาหกรรม และสภาพของเมืองหลายแห่งที่มีความแออัดมากขึ้น¹⁴

จากข้อจำกัดเกี่ยวกับการสังคมนาเคราะห์จากภาครัฐดังกล่าวนี้ดูจะเป็นสาเหตุสำคัญที่นำมาสู่แผนงานหรือแนวนโยบายสำคัญเกี่ยวกับการสังคมนาเคราะห์ของรัฐบาลโดยเฉพาะต่อคนพิการ 2 ประการหลัก คือ

ประการที่หนึ่ง การเน้นบทบาทขององค์กรภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสังคมนาเคราะห์คนพิการมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏตั้งแต่ “นโยบาย” ในภาพรวมเกี่ยวกับการสังคมนาเคราะห์ที่ว่า “ให้บริการและโอกาสแก่ประชากรซึ่งไม่อาจช่วยตนเองได้เต็มที่ ด้วยการดำเนินงานด้านสังคมนาเคราะห์ต่างๆ รัฐบาลสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวของเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น”¹⁵

ในทางเดียวกับ ส่วนของ “โครงการ” หรือแผนงานที่ได้กล่าวว่าจะมีโครงการส่งเสริมกิจกรรมด้านสังคมนาเคราะห์ของหน่วยงานเอกชนที่ในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกันหลายหน่วยงาน ดังส่วนหนึ่งจากสภาสังคมนาเคราะห์แห่งประเทศไทยที่มีหน่วยงานเป็นสมาชิกอยู่ถึง 168 องค์กรทั่วประเทศและมีการดำเนินงานสังคมนาเคราะห์อยู่แล้วซึ่งรัฐบาลสามารถเข้าไปให้การสนับสนุนเพิ่มเติมและร่วมดำเนินโครงการได้ ในส่วนของคนพิการได้ระบุตัวอย่างว่ามีโครงการทดลองศูนย์บริการชุมชนและโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งเสริมอาชีพคนพิการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว และมีโครงการขยายศูนย์บริการเด็กพิการทั้งในพระนครธนบุรีและต่างจังหวัด รวมถึงโครงการหน่วยเคลื่อนที่บริการรักษาคคนพิการในต่างจังหวัด ที่เตรียมดำเนินการในช่วงเวลาของแผนพัฒนาฉบับที่ 2¹⁶

ประการที่สอง การปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการสังคมนาเคราะห์ทางเดียวจากรัฐมาสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถของคนพิการมากขึ้น แนวนโยบายและโครงการเกี่ยวกับการสังคมนาเคราะห์คนพิการที่กล่าวถึงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 นี้ ในมุมหนึ่งได้สะท้อนให้เห็นกรอบคิดการสังคมนาเคราะห์ของรัฐบาลหรือหน่วยงานกำหนดนโยบายที่เปลี่ยนแปลงจากการสังคมนาเคราะห์ที่เน้นการ “ดูแล” ทางเดียวจากรัฐผ่านการจัดตั้งสถาน

¹⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 – 2514 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2510), หน้า 225.

¹⁵ เพิ่งอ้าง, หน้า 216.

¹⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 222.

สงเคราะห์และการจ่ายเบี้ยสำหรับคนพิการบางกลุ่มมาสู่เน้นการ "สนับสนุน" ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถของคนพิการมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อคนพิการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปกติด้วยตนเองได้ในระดับหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่วนหนึ่งนอกจากจะเป็นผลมาจากปัญหาทางด้านค่าใช้จ่ายและความทั่วถึงในการสังคมสงเคราะห์แบบเดิมแล้ว ในอีกมุมมีความเป็นไปได้ว่าอาจมีสาเหตุหรือได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์คนพิการในระดับโลก¹⁷ และการดำเนินงานขององค์กรเกี่ยวกับคนพิการภาคเอกชนหลายแห่งที่เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถของคนพิการ อย่างไรก็ตาม การสังคมสงเคราะห์แบบเดิมก็ยังคงปรากฏอยู่แต่จำกัดเงื่อนไขมากขึ้น ดังตัวอย่างของสถานสงเคราะห์โดยกรมประชาสังคมสงเคราะห์ที่เน้นให้ความดูแลแก่กลุ่มคนพิการที่ต้องการความดูแลเป็นพิเศษและไม่สามารถช่วยตนเองได้เต็มที่ เป็นต้น

นอกจากความเปลี่ยนแปลงกรอบคิดของรัฐเกี่ยวกับคนพิการอันสะท้อนผ่านแนวนโยบายและโครงการฯ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 แล้ว พึงจะกล่าวด้วยว่าในแผนฯ ฉบับนี้ได้ปรากฏการวางแผนด้านงบประมาณให้กับโครงการสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2510 – 2514 ที่มีแนวโน้มมากขึ้น เมื่อเทียบกับช่วงปี พ.ศ. 2504 – 2509 ด้วย “โดยในปี พ.ศ. 2510 2.5 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2511 4.7 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2512 5.4 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2513 6.1 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2514 6.7 ล้านบาท รวมทั้งหมดห้า

¹⁷ การจัดตั้ง “ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง” ในฐานะศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการแห่งแรกของประเทศ เป็นตัวอย่างที่สำคัญอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นการดำเนินการของรัฐภายใต้แนวคิดของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยศูนย์ฟื้นฟูอาชีพแห่งนี้มีจุดเริ่มมาจากการที่กรมประชาสงเคราะห์ได้มีนโยบายในการฝึกอาชีพให้แก่คนพิการ และในปี พ.ศ. 2509 องค์การสหประชาชาติได้ส่ง Mr. Victor J. Balthazar ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นผู้ให้คำแนะนำภายใต้โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งได้เสนอโครงการจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตัวอย่าง (Pilot Rehabilitation Training Center for the Disabled) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในประเทศไทย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ดู จิตติมา คัมสุขศรี, องค์กรทางสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการ: กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาพัฒนมนุษยและสังคม (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 85.

ปี 25.4 ล้านบาท (เฉลี่ยปีละประมาณ 5.08 ล้านบาท)"¹⁸ ในขณะที่ช่วงก่อนหน้านี้ในปี พ.ศ. 2507 งบประมาณอยู่ที่ 3.41 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2508 3.07 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2509 4 ล้านบาท รวมทั้งสิ้นสามปี 11.11 ล้านบาท (เฉลี่ยปีละประมาณ 3.7 ล้านบาท) กระนั้นก็ดี งบประมาณเกี่ยวกับคนพิการที่วางไว้ตลอดแผนฯ ฉบับที่ 2 คิดเป็นเพียงประมาณร้อยละ 0.32 จากงบประมาณที่วางแผนไว้ของกรมประชาสงเคราะห์ (25.4 ล้านบาทจาก 830 ล้านบาท)

ความเปลี่ยนแปลงของกรอบคิดต่อการดูแลและสนับสนุนคนพิการที่ปรากฏใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 นี้จะเป็นพื้นที่และสืบเนื่องมาซึ่งแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (2515 – 2519) ดังในแนวทางหรือภาพรวม แนวนโยบายสำหรับการพัฒนาการศึกษาการสังคมหวัช้อย่อย 10 ที่กล่าวว่า "ให้การสังคมสงเคราะห์รูป ต่างๆ แก่สตรี เด็ก คนชรา และคนพิการ และส่งเสริมให้องค์การสงเคราะห์เอกชนมีบทบาท ยิ่งขึ้น"¹⁹ อันสะท้อนให้เห็นการเปิดรับและส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการสังคมสงเคราะห์ เช่นเดียวกับแผนฯ ฉบับที่ 2²⁰

อย่างไรก็ดี ในแผนฯ ฉบับที่ 3 ทิศทางและความคาดหวังเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการจะถูกระบุไว้อย่างเป็นรูปธรรมถึงกรอบการดำเนินงานและผลที่คาดว่าจะได้รับจาก โครงการฯ มากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกับการดำเนินการกับกลุ่มบุคคลอื่น กล่าวคือ

"แผนงานที่สำคัญในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 ได้แก่งาน สงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัยหรือความทุกข์ยากเดือดร้อน และต้องการ ความช่วยเหลือทุกประเภทในสังคม ซึ่งได้แก่ เด็ก และเยาวชน บุคคลไร้ที่พึ่ง คนชรา คนพิการ คนทุพพลภาพ หญิงบางประเภท และคนไข้โรคจิต

¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 25010 – 2514 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2510), หน้า 305 (ภาคผนวก).

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2519), หน้า 328.

²⁰ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 นี้ยังได้มีการประเมินหรือกล่าวถึงการ ดำเนินการสงเคราะห์คนพิการ (ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เต็มไทย) ที่ดำเนินการในแผนฯ ฉบับที่ 2 ว่า มีการอุปการะผ่านสถานสงเคราะห์ประมาณ 1,000 คน. เพ็งอ้วง, หน้า 323.

ทุเลา โดยให้บริการและการสงเคราะห์ตลอดจนจัดให้มีสถานสงเคราะห์ เพื่อให้การสงเคราะห์และฝึกอบรมบุคคลดังกล่าวให้มีความสามารถช่วยตนเองในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้จะทำการส่งเสริมขององค์กรสงเคราะห์เอกชนให้มีประสิทธิภาพและมีขอบเขตในการช่วยเหลือประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น (เน้นโดยผู้ศึกษา)”²¹

ในแง่นี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะยังคงมีการสนับสนุนสถานสงเคราะห์คนพิการ (และกลุ่มคนอื่น) อยู่ หากแต่ประเด็นของการฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถผ่านการฝึกอบรมทางด้านอาชีพและการใช้ชีวิตได้ถูกเน้นความสำคัญมากขึ้น โดยทั้งหมดของการสังคมสงเคราะห์หรือสนับสนุนจากรัฐนี้มีความคาดหวังสำคัญอยู่ที่การให้คนพิการ (และคนกลุ่มอื่นที่ระบุ) มีความสามารถช่วยตนเองในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

จากการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดของการดำเนินงานต่อคนพิการของรัฐจากการเน้นให้ความสงเคราะห์ทางเดียวหรือการอุปการะมาสู่การเน้นที่การฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถของคนพิการเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและทำงานในสังคมที่ปรากฏในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 และ ฉบับที่ 3 หรือระหว่างปี พ.ศ. 2510 – 2519 นี้ ในมุมหนึ่งดูจะมี “ความสอดคล้อง”²² กับกฎหมายบางฉบับที่ประกาศใช้ในช่วงเวลานี้ด้วย ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ที่ได้ระบุเกี่ยวกับคุณสมบัติทั่วไปของผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนข้อที่ 5 ว่า “ไม่เป็นผู้มีกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือจิตต์ฟั่นเฟือนไม่

²¹ เพิ่งอ้าง, หน้า 330.

²² ผู้ศึกษายังไม่สามารถสืบค้นลงไปได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้งสองฉบับนี้ส่งผลต่อการออกกฎหมายของรัฐมากน้อยเพียงใด ในที่นี้จึงขอใช้คำว่า “สอดคล้อง” แทนคำว่า “ส่งผล” หรือ “ส่งอิทธิพล” แทน นอกจากนี้เพิ่งจะกล่าวด้วยว่าในเวลานี้กฎหมายที่ถูกประกาศยังคงสะท้อนให้เห็นการอุปการะคนพิการ หากแต่เป็นเฉพาะคนพิการบางกลุ่ม ตัวอย่างเช่นพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2516 ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการสนับสนุนเงินเลี้ยงชีพให้กับกลุ่มคนที่ได้รับความพิการจากการปฏิบัติราชการตาม พระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. 2498

สมประกอบ... (เน้นโดยผู้เขียน)" ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2497 (ฉบับเก่า) ที่ระบุว่า "ไม่เป็นผู้มีกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือจิตต์ฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ..." ทำให้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 คนพิการและผู้ทุพพลภาพสามารถที่จะเข้ารับราชการได้หากความพิการหรือทุพพลภาพนั้นไม่กระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือสามารถเข้ารับราชการได้หากคนพิการมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งตามระเบียบเก่าแม้คนพิการจะมีความสามารถในการทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่สามารถเข้ารับราชการได้

อย่างไรก็ตาม วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ ได้ชี้ให้เห็นว่า "กฎหมายพิเศษสำหรับข้าราชการบางประเภท เช่น อัยการ ตุลาการ หรือเจ้าพนักงานรัฐวิสาหกิจ ยังมิได้มีการแก้ไขให้คนพิการสามารถเข้ารับราชการประเภทเหล่านั้นได้ ผลที่ตามคือ เมื่อข้าราชการประเภทนั้นหรือเจ้าพนักงานรัฐวิสาหกิจ เกิดมาพิการในภายหลังก็มักจะถูกพิจารณาให้ออกจากการเป็นข้าราชการหรือการเป็นเจ้าพนักงานรัฐวิสาหกิจ แม้ข้าราชการทั่วไปยังเปิดโอกาสให้ข้าราชการที่พิการมาทำงานได้ต่อ แต่ในทางปฏิบัติ มักจะถูกตั้งคณะกรรมการพิจารณาว่าไม่สามารถปฏิบัติราชการได้ต่อไปและให้ออกจากราชการ"²³

นอกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติฉบับที่สะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงทางความคิดเกี่ยวกับการดูแลและสนับสนุนคนพิการที่เน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและเปิดโอกาส/ส่งเสริมให้คนพิการเข้าทำงานแล้ว หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่เปิดพื้นที่ให้นักวิชาการ ปัญญาชน และองค์กรภาคเอกชนเข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองมากขึ้นแทนที่กลุ่มทหารและชนชั้นนำทางการเมืองส่วนหนึ่งได้ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมและการกล่าวถึงสิทธิและความเสมอภาคของทุกกลุ่มคนในสังคมมากขึ้น ในแง่นี้น่าจะมีส่วนสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มีกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวในหลายส่วน รวมถึงการกล่าวถึง "คนพิการ" อย่างเป็นทางการครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ ในหมวด "แนวนโยบายแห่งรัฐ" ที่ว่า "มาตรา 90 รัฐพึงจัดให้บุคคลทุพพลภาพมีงานทำตามความสามารถและความเหมาะสม"²⁴ ซึ่งตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่มีการประกาศรัฐธรรมนูญฉบับ

²³ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. กฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับคนพิการ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2539), หน้า 84.

²⁴ มีความเป็นไปได้เช่นเดียวกันว่าบทบัญญัติดังกล่าวได้ส่งผลให้มีการประกาศพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ที่เปิดโอกาสให้คนพิการสามารถเข้ารับราชการได้

แรกเป็นต้นมาไม่ปรากฏว่ามีรัฐธรรมนูญ หรือธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับใดเลยระบุหรือกล่าวถึง “คนพิการ” อย่างเป็นรูปธรรม จะปรากฏอยู่บ้างก็เพียงการกล่าวถึงการสงเคราะห์บุคคลแต่ไม่ได้ชี้เฉพาะว่าหมายรวมถึงคนพิการด้วยหรือไม่ ในทางเดียวกันบทบัญญัติเกี่ยวกับคนพิการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 ยังชี้ให้เห็นมุมมองหรือเจตจำนงแห่งรัฐต่อคนพิการที่เน้นไปในแนวทางของการฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถผ่านการเปิดพื้นที่ให้คนพิการสามารถทำงานหรือมีงานทำได้ตามความสามารถ

ช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 – 2520 อาจกล่าวได้ว่าเป็นระยะที่การดำเนินงานหรือความคาดหวังของการดูแลและสนับสนุนคนพิการโดยรัฐ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากอันสะท้อนผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 และ 3 ที่ครอบคลุมช่วงเวลานี้ ตลอดจนรัฐธรรมนูญและกฎหมายจำนวนหนึ่งที่ประกาศใช้ในช่วงปลายทศวรรษ 2510 โดยที่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีสาระสำคัญหลักอยู่ที่การเพิ่มบทบาทจากหน่วยงานภาคเอกชนในการดูแลและสนับสนุนคนพิการ และการเน้นให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถ ตลอดจนการเปิดโอกาสด้านการงานให้กับคนพิการ อย่างไรก็ตาม แนวทางการสังคมนาสงเคราะห์ด้วยรูปแบบการอุปการะทางเดียวจากรัฐยังคงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ หากแต่มิได้ถูกเน้นมากเท่าใดนักอันมีสาเหตุสำคัญมาจากปัญหาด้านงบประมาณและความสามารถในการสงเคราะห์และอุปการะ

สรุป

จากที่กล่าวมาในบทนี้จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาได้ปรากฏนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการที่เพิ่มจำนวนขึ้นกว่ายุคก่อนหน้า โดยที่ในมุมหนึ่งมีสาระสำคัญที่สานต่อและถูกวางรากฐานจากกรอบคิดของกฎหมายและนโยบายในยุคก่อนหน้า แต่ในอีกมุมหนึ่งดูจะสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสาระสำคัญเกี่ยวกับคนพิการ โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ทางสิทธิการทำงานให้กับคนพิการมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 นอกจากนี้การประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐบาลไทยที่ดำเนินตั้งแต่ทศวรรษ 2500 เป็นต้นมา ได้ทำให้ประเด็นการสงเคราะห์คนพิการได้รับการวางแผนอย่างค่อนข้างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ในทางเดียวกันแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการสงเคราะห์คนพิการที่เปิดรับการสนับสนุนจากองค์กรคนพิการภาคเอกชนและมีลักษณะของการฟื้นฟูความสามารถและสมรรถภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้าที่เน้นหนักไปในแนวทางของการอุปการะหรือการสงเคราะห์ทางเดียวจากรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ความเปลี่ยนแปลงหรือการปรากฏ

แนวทางสงเคราะห์คนพิการที่เน้นการฟื้นฟู ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ด้วยตนเองนี้ อยู่ภายใต้บริบททางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่หลายประเทศในโลกเสรีและองค์การสหประชาชาติรณรงค์และดำเนินนโยบายที่เน้นการสร้างสิทธิและสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกันให้กับประชาชนทุกหมู่เหล่า รวมถึงการสนับสนุนความรู้ การวางแผนงาน และเงินทุนจากองค์การระหว่างประเทศและสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยที่ได้รวมประเด็นการสงเคราะห์คนพิการไว้ด้วย

ความเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดในการสงเคราะห์คนพิการมาสู่จุดเน้นที่การฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถที่มากขึ้นอันปรากฏในช่วงทศวรรษ 2500 และ 2510 นี้ดูจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อนโยบาย แผนงาน และกฎหมายในทศวรรษ 2520 เป็นต้นไป ที่ไม่แต่เพียงจะสานต่อความคิดจากแผนงานในช่วงก่อนหน้า หากแต่ยังเน้นหนักไปในทิศทางของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่มากขึ้น พร้อมกับการวางแผนงานในหลายระดับ ซึ่งแนวทางของรัฐที่มีต่อคนพิการในช่วงเวลานี้ดูจะมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองภายหลังวิกฤติน้ำมันครั้งที่ 2 และภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 2520 และ 2540 ที่เป็นสาเหตุสำคัญของการนำมาสู่แนวนโยบายที่เน้นการสร้างพลังให้กับประชาชนและคนกลุ่มต่าง ๆ ด้วยดังจะขอเสนอในบทต่อไป

บทที่ 4

นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2520 – 2553

ตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา สภาพเศรษฐกิจของไทยดูจะมีความคล้ายคลึงกับหลายประเทศในค่ายทุนนิยมเสรีที่ประสบกับภาวะถดถอยอันมีสาเหตุสำคัญมาจากความขัดแย้งทางการเมืองในตะวันออกกลางและวิกฤติการณ์การขึ้นราคาน้ำมันโดยกลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันเป็นสินค้าออก (Organization of Petroleum Exporting Countries-OPEC) รวมถึงการชะลอการลงทุนของต่างประเทศในประเทศไทยจากความไม่มั่นใจในความปลอดภัยทางทรัพย์สิน หลังชัยชนะของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในหลายประเทศของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ได้ทวีมากขึ้นอีกในช่วงทศวรรษ 2520 หลังวิกฤติน้ำมันครั้งที่ 2 (2522) ที่มีสาเหตุสำคัญมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศอิหร่านและความตึงเครียดในตะวันออกกลาง¹

จากสภาพทางเศรษฐกิจที่ถดถอยหรือขยายตัวในระดับต่ำ ได้ส่งผลให้รายรับของประเทศมิได้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับงบประมาณรายจ่าย ทำให้รัฐบาลของหลายประเทศเริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคม จากแบบแผนการให้ความสำคัญต่อภาครัฐในการดูแลทางสังคม การบริหารสาธารณูปโภคพื้นฐานในรูปแบบรัฐวิสาหกิจ และการควบคุมแทรกแซงเศรษฐกิจของประเทศ มาสู่ทิศทางที่เน้นการให้ความสำคัญกับบทบาทของ "ตลาด" และภาคเอกชนต่อเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น ผ่อนปรนการควบคุมทางเศรษฐกิจ และเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาลงทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐาน ในมุมหนึ่งเพื่อที่จะเป็นการลดรายจ่ายและภาระของภาครัฐทั้งระยะยาวและระยะสั้น²

ในส่วนของการจัดสวัสดิการและการสังคมสงเคราะห์ดูจะได้รับอิทธิพลจากความเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางเศรษฐกิจและสังคมนี้ด้วย กล่าวคือรัฐบาลในหลายประเทศได้สนับสนุนและให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชน ครอบครัว และ "ประชาสังคม" ในการดูแล "กลุ่มคนที่ต้องการความดูแล" มากยิ่งขึ้น ในทางเดียวกันก็ได้สนับสนุนบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในการดูแลปัญหาที่รัฐบาลไม่สามารถจัดการได้อย่างทั่วถึงหรือมีประสิทธิภาพ

¹ David Harvey, A Brief History of Neoliberalism (Oxford: Oxford University Press, 2005), pp. 39-63.

² Ibid, pp. 64 – 67. และ Kean Birch and Vlad Mykhnenko, The Rise and Fall of Neoliberalism: The Collapse of an Economic Order? (London: Zed Books, 2010), p 95.

นอกจากนี้การจัดสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ในหลายกรณียังเน้นหนักไปในแนวทางของการสนับสนุนเพื่อให้กลุ่มบุคคลที่ได้รับการสงเคราะห์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นรูปธรรมอันเป็นการสนับสนุนที่ “ยั่งยืน” และ “ทั่วถึง”³ มากกว่ารูปแบบในอดีตที่เน้นอุปการะและการสนับสนุนเบี้ยยังชีพซึ่งรัฐจะต้องมีภาระงบประมาณผูกพันในแนวนอนที่สูง

รัฐบาลไทยและหน่วยงานภาครัฐของไทยจำนวนหนึ่งได้สมทวนกรอบคิดเชิงนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวมาปรับใช้ในหลายระดับและหลายประเด็นด้วยกัน โดยนโยบายและแผนงานการสังคมสงเคราะห์และการสนับสนุนคนพิการตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2520 ดูจะสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชน ครอบครัว และสังคม ในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและการสนับสนุนในการสร้างสถานะของคนพิการและสังคมทั่วไปให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ในทางเดียวกับประเด็นการศึกษาของคนพิการที่ได้รับการให้ความสำคัญอย่างมากอันสะท้อนผ่านแผนงานด้านการศึกษาที่กำหนดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ

ในบทนี้จะเป็นการกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของกรอบคิดและมุมมองของรัฐต่อคนพิการในช่วงตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ถึงต้นทศวรรษ 2550 ที่สะท้อนผ่านนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการ (ซึ่งมีจำนวนเฉลี่ยที่ค่อนข้างมากและดำเนินการในหลายระดับเมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้า) อย่างไรก็ดี การนำเสนอนอกจากจะมีลักษณะที่แบ่งหัวข้อย่อยตามช่วงเวลาแล้ว ในบางหัวข้อย่อยผู้ศึกษาจะขอแยกประเด็นย่อยที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลาด้วย เนื่องจากข้อมูลที่มีอยู่มากและบางประเด็นได้รับการกล่าวถึงอย่างมีนัยยะสำคัญในบางช่วงเวลา

4.1 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2520 – 2530

ทศวรรษที่ 2520 นี้ถือได้ว่ารัฐบาลไทยและกลุ่มผู้มีบทบาทในการวางแผนงานและนโยบายของไทยได้ให้ความสำคัญกับประเด็นคนพิการที่เพิ่มมากขึ้นและสานต่อแนวคิดในช่วงทศวรรษ 2510 ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ผ่านการวางแผนงานและแผนงานที่มีใช้กระทำแต่เพียงในระดับกว้าง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) หากแต่ได้ปรากฏการวางแผนงานที่เน้นหนักในประเด็นที่สำคัญ อันเห็นได้อย่างเด่นชัดจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พึงจะกล่าวได้ว่าการให้ความสำคัญกับคนพิการที่เพิ่มมากขึ้นและทวีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลอย่างสำคัญจากการรณรงค์ขององค์กรระหว่างประเทศที่ได้ผลักดันประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและความเท่าเทียมของคนพิการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองและได้ประกาศปฏิญญา ข้อตกลง และแผนงานเกี่ยวกับคนพิการหลายฉบับ อาทิ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ

³ Neil Gilbert, Transformation of the Welfare State: The Silent Surrender of Public Responsibility (Oxford: Oxford University Press, 2002), p 62.

คนพิการ ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) (Declaration on the Rights of Disabled Persons 1975) แผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยคนพิการ (World Program of Action Concerning Disabled Persons) ในช่วงต้นทศวรรษ 2520 โดยองค์การสหประชาชาติ และอนุสัญญาฉบับที่ 159 ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานสำหรับคนพิการ ค.ศ. 1983 (C159 Vocational Rehabilitation and Employment (Disabled Persons) Convention, 1983) โดยองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization; ILO) ตลอดจนการจัดตั้งองค์การคนพิการสากล (Disabled People's International หรือ DPI) ที่ เป็นเป็นเครือข่ายการรวมตัวกันขององค์กรคนพิการระดับชาติและสมัชชาคนพิการ ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนแก่คนพิการผ่านการมีส่วนร่วม และตั้งอยู่บนฐานของความเสมอภาคทางโอกาสและการพัฒนา เป็นต้น นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติยังได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2524 (1981) เป็นปีคนพิการสากลอันปรากฏกิจกรรมเกี่ยวกับคนพิการในหลายพื้นที่ของโลก รวมถึงประเทศไทย⁴ ซึ่งต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2526 – 2535 ก็ได้มีการประกาศให้เป็น ทศวรรษสากลเพื่อคนพิการ พร้อมทั้งประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยคนพิการ (World Program of Action Concerning Disabled Persons) ด้วย นอกจากนี้พื้นฐานความคิด จากช่วงเวลาก่อนหน้าและการขับเคลื่อนประเด็นคนพิการขององค์กรระหว่างประเทศจะเป็น บริบทที่สำคัญต่อการปรากฏของนโยบาย แผนงาน และกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการในทศวรรษ 2520 แล้ว ในทางเดียวกัน (ดังที่กล่าวมาในช่วงต้นบท) ภาวะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำอันส่งผลให้ รายรับและรายจ่ายของรัฐบาลไทยเริ่มเกิดความไม่สมดุลขึ้น เจกเช่นเดียวกับอีกหลายประเทศ ในโลกทุนนิยมยังเป็นอีกหนึ่งบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อการอบคิดที่ปรากฏในนโยบายและแผนงาน เหล่านี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นหนักหรือให้ความสำคัญกับกรอบคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพ และเสริมพลัง (Empowerment) ให้กับคนพิการที่เพิ่มมากขึ้น และลดความสำคัญของการ อุปการะและการสงเคราะห์คนพิการทางเดียวจากรัฐ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) อันเป็น แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับแรกที่ประกาศใช้ในทศวรรษนี้ ได้ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการอยู่

⁴ อาจกล่าวได้ว่า ความสนใจเกี่ยวกับคนพิการในสังคมไทยจึงเริ่มขยายตัวและถูกกระตุ้นขึ้น ในปีนี้ และต่อมาในปี พ.ศ. 2526 ได้มีการประชุมคนพิการทุกประเภทระดับชาติขึ้นและเรียกร้องให้มี พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และสิทธิความเท่าเทียมกันของคนพิการในสังคม นอกจากนี้การ จัดตั้งสมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทยใน พ.ศ. 2526 ที่ได้รับแนวคิดส่วนหนึ่งมาจากการ จัดตั้งองค์การคนพิการสากลยังมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการผลักดันและขับเคลื่อนประเด็นคนพิการใน สังคมไทย อันรวมถึง พ.ร.บ. ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ด้วย

พอสมควร โดยนอกจากจะกล่าวถึงงานด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจคนพิการในฐานะหนึ่งใน “แนวทางการพัฒนาหลัก”⁵ แล้ว ยังปรากฏเนื้อหาในหลายส่วนที่สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดของรัฐต่อคนพิการ กล่าวคือ การส่งเสริมเศรษฐกิจคนพิการเกือบทั้งหมดในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จะเน้นการฝึกอาชีพ ฟื้นฟูสมรรถภาพ และการเปิดพื้นที่ทางการศึกษาเป็นหลักมากกว่า การส่งเสริมผ่านสถานส่งเสริมที่จะดำเนินการสำหรับคนพิการที่ไร้ญาติขาดมิตรเท่านั้น และจะเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการสถานส่งเสริมมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของการฝึกอาชีพ ฟื้นฟูสมรรถภาพ และการเปิดพื้นที่ทางการศึกษาสำหรับคนพิการ อันเป็นจุดเน้นสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ มีสาระสำคัญนอกเหนือจากการฝึกอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพและพึ่งตนเองได้แล้ว (ดังปรากฏในแผนพัฒนาฯ ฉบับก่อนหน้า) ยังปรากฏจุดเน้นขึ้นมาในเรื่อง “นโยบายและแนวทางดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและฝึกอบรมระยะสั้นในระยะของแผนพัฒนาฯ จะได้มีการพิจารณาปรับปรุงและเปลี่ยนแนวทางฝึกอาชีพอย่างกว้างขวางเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและระบบเศรษฐกิจ”⁶

นอกจากนี้สำหรับการศึกษาสำหรับคนพิการดูจะเป็นสิ่งที่ได้รับพูดถึงในแผนพัฒนาฯ นี้เป็น “ครั้งแรก” และได้รับการให้ความสำคัญอย่างเป็นรูปธรรมด้วย ในหัวข้อ “การพัฒนาการศึกษา” ได้ปรากฏการกล่าวถึงการศึกษาสำหรับคนพิการว่าจะมีการวางแผน “จัดและส่งเสริมการศึกษาส่งเสริม และการศึกษาพิเศษอื่นๆ สำหรับเด็กบางประเภท เช่น ตาบอด หูหนวก ปัญญาอ่อน พิการ และตลอดจนการศึกษาของประชาชนทั่วไปในถิ่นทุรกันดารและห่างไกล เป็นต้น ซึ่งรัฐจะต้องให้การส่งเสริมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น”⁷

“การศึกษาพิเศษ” และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

การศึกษาสำหรับคนพิการหรือ “การศึกษาพิเศษ” นี้ดูจะได้รับการ “เสริม” และ “ดำเนินการ” ให้มีความเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น หลังจากการประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ในช่วงเวลาที่คาบเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ซึ่ง

⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 – 2524 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2520), หน้า 48.

⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 116.

⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 272.

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ นอกจากจะกล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษา มาตรฐาน การศึกษา และการสนับสนุนการศึกษาจากรัฐที่ส่วนหนึ่งมีพื้นฐานมาจากแผนการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2503 และ 2512 แล้ว ยังปรากฏสารัตถะเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับคนพิการเป็น ครั้งแรกในหลายส่วนของแผนฯ ด้วยเช่นกัน

กรอบคิดหลักของการศึกษาพิเศษปรากฏอยู่ในหมวด 2 แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ข้อ 15 ที่ได้กล่าวว่า "รัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้ที่มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน" ซึ่งกรอบคิดที่วางไว้ นี้ได้การจัดวางระบบหรือตำแหน่งแห่งที่ในโครงสร้างการศึกษาให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมสำหรับ การดำเนินงานมากยิ่งขึ้น ในหมวด 3 ระบบการศึกษา ดังความว่า "ข้อ 38. การศึกษาพิเศษ เป็นการศึกษากำหนดให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา หรือ จิตใจ อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดในโรงเรียนธรรมดาได้ตามความเหมาะสม ข้อ 39. การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการศึกษากำหนดให้แก่บุคคลที่รัฐจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์เป็น พิเศษ ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ที่เสียเปรียบทาง การศึกษาในลักษณะต่างๆ โดยอาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดรวมในโรงเรียนธรรมดา ก็ได้ตามความเหมาะสม" ในทางเดียวกัน แนวทางการจัดการศึกษาพิเศษนี้ยังได้รับการต่อยอดใน กรอบการวางงบประมาณด้วยว่า "(หมวด 7 การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา) ข้อที่ 61 รัฐพึงให้ผู้รับการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับร่วมออกค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตามสมควร โดย คำ นี้ถึงฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพการลงทุนทางการศึกษาของประเทศเป็นหลัก รัฐ พึงจัดทุน บัณฑิต หรือวิธีการอื่นช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาตามควรแก่ความสามารถและสติปัญญา"

จะเห็นได้ว่าแนวทางการศึกษาสำหรับคนพิการหรือการศึกษาพิเศษ นอกจากจะปรากฏ ในภาพกว้างผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ยังปรากฏในระดับของกรอบการ ดำเนินนโยบายขององค์กรภาครัฐผ่านแผนการศึกษาแห่งชาติด้วยเช่นเดียวกัน⁸ กระนั้นก็ดี พึงจะ กล่าวด้วยว่า แม้จะมีการเปิดพื้นที่และวางแผนงานด้านการศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นทางการเป็น กิจจะลักษณะมากยิ่งขึ้น หากแต่ในพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ก็ยังปรากฏ เนื้อหาที่ยกเว้นให้ผู้ปกครองไม่ต้องนำเด็กพิการเข้าเรียนหนังสือชั้นไม่มีความผิดปกติอยู่

⁸ พึงจะกล่าวได้ว่าการวางแผนงาน นโยบาย และกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาของคนพิการนี้ ยังส่งผลอย่างสำคัญต่อการเพิ่มจำนวนขึ้นของงานศึกษาเกี่ยวกับคนพิการด้วย ดู อนรรฆ พิทักษ์ธานิน , การทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคนพิการ ระหว่างปี พ.ศ.2517 - พ.ศ. 2552 (นันทบุรี: สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคนพิการ, 2552), หน้า 70 – 93.

หลังจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 สิ้นสุดลง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ซึ่งประกาศใช้ระหว่างช่วง พ.ศ. 2525 – 2529 ได้มีการประเมินการสงเคราะห์คนพิการ (ที่ส่วนใหญ่ผ่านสถานสงเคราะห์ของรัฐ) ว่า “ในปี 2523 สามารถให้การสงเคราะห์คนพิการได้เพียงร้อยละ 0.06 ของคนพิการและทุพพลภาพทั้งหมดเท่านั้น เป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบถึงการสร้างความเป็นธรรมและเสถียรภาพทางสังคมที่รัฐจำเป็นต้องเร่งหามาตรการแก้ไขให้การดำเนินงานในส่วนนี้ของรัฐมีประสิทธิภาพ สามารถครอบคลุมประชากรให้มากยิ่งขึ้น”⁹ ในทางเดียวกันได้กล่าวต่อไปถึงสภาพปัญหาของการดำเนินงานเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการด้วยว่า “ประมาณกันว่าจำนวนคนพิการทั้งสิ้นมีประมาณร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด แต่ยังไม่มีการสำรวจจำนวนแน่นอนว่ามีเท่าไร อย่างไรก็ตาม เมื่อคิดเทียบจำนวนคนพิการทั้งหมดปรากฏว่า รัฐสามารถให้บริการได้เพียงร้อยละ 0.06 เท่านั้น”¹⁰

จากสภาพปัญหาการดำเนินการดูแลและสงเคราะห์คนพิการที่ไม่ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพที่น้อยส่งผลให้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้มีการวางเป้าหมายการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับคนพิการโดยเน้นการให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการดูแลคนพิการ รวมถึงการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพและฝึกอาชีพสำหรับคนพิการให้มากยิ่งขึ้น¹¹ กรอบคิดของการดำเนินการสำหรับคนพิการเช่นที่ว่านี้ดูจะมีความคล้ายคลึงกับบางส่วนของกระแสดคิดและการดำเนินนโยบายแบบเสรีนิยมใหม่ที่เน้นการเสริมสร้าง “ชุมชน” และ “ครอบครัว” ให้มีความเข้มแข็งเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญซึ่งนอกจากจะมีส่วนช่วยสนับสนุนดูแลกลุ่มคนที่ต้องการความสนับสนุนแล้ว ยังมีส่วนอย่างสำคัญในการช่วยแบ่งเบาภาระการจัดสวัสดิการสังคมของภาครัฐและทำให้การจัดสวัสดิการสังคมนั้นมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงด้วย

นอกจากการสนับสนุนบทบาท “ชุมชน” และ “ครอบครัว” ให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์คนพิการแล้ว ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 นี้ยังได้มีการกล่าวเน้นถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยเฉพาะที่เป็นเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวแม้จะปรากฏตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 หากแต่จากการประเมินของสภาพพัฒนา

⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 – 2529 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525), หน้า 263.

¹⁰ เพิ่งอ้าง, หน้า 263.

¹¹ เพิ่งอ้าง, หน้า 267.

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังพบว่ายังประสบปัญหาอยู่ในหลายส่วน อาทิ "เด็กและเยาวชนพิการส่วนใหญ่ยังขาดการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบท"¹² และ "เยาวชนพิการยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ"¹³ เป็นต้น ส่งผลให้มีการวางแผนนโยบายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้อันพอสรุปความได้ว่า หนึ่ง กระจายการศึกษาแก่เยาวชนโดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ จัดตั้งโรงเรียนการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชน 375,000 คน รวมทั้งบริการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนผู้พิการให้ได้ประมาณ ร้อยละ 50 ของผู้พิการในกลุ่มอายุนี¹⁴ สอง จัดบริการทางด้านเงินทุนหมุนเวียนแก่เยาวชนที่มีปัญหาด้านเงินทุนและเยาวชนพิการในรูปเงินยืม โดยผ่านระบบกลุ่มเพื่อเป็นทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพจำนวน 6,000 กลุ่มใน 5 ปี¹⁵ และสาม เผยแพร่ความรู้ในด้านคนพิการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคม¹⁶ โดยในส่วนของบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการนอกจากจะสนับสนุนผ่านหน่วยงานของรัฐแล้ว แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยังได้สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการประเด็นนี้ด้วย ซึ่งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมามาดูจะกล่าวถึงแต่เพียงบทบาทของภาคเอกชนในการสงเคราะห์คนพิการเท่านั้น นอกจากนี้ในส่วนของเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการศึกษาและการทำงานของคนพิการนั้น แผนพัฒนาฯ ยังได้กล่าวถึงมาตรการเชิงนโยบายด้วยว่าจะต้อง "เร่งรัดหาแหล่งเงินทุนทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดบริการทางด้านเงินทุนหมุนเวียนในรูปเงินกู้ยืมแก่เยาวชนที่มีปัญหาและพิการโดยผ่านระบบกลุ่มเพื่อเป็นทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพตามความต้องการ"¹⁷

¹² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 – 2529, หน้า 287.

¹³ เพิ่งอ้าง, หน้า 288.

¹⁴ เพิ่งอ้าง, หน้า 290.

¹⁵ เพิ่งอ้าง, หน้า 291.

¹⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 293.

¹⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 295. เพิ่งจะกล่าวด้วยว่าคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี) วันที่ 27 สิงหาคม 2529 ได้มีการกล่าวถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาสำหรับคนพิการว่า "จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกเพศทุกวัย โดยเน้นความเสมอภาคและการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนและบุคคลที่อยู่ในพื้นที่

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 รัฐบาลไทยได้มีการประกาศแผนการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติระยะยาว พ.ศ. 2525-2534 ขึ้น แผนการสงเคราะห์ ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการขานรับปีคนพิการสากล โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานปีคนสากลขึ้นและร่วมกันจัดทำแผนงานระยะสั้น และระยะยาว เพื่อช่วยเหลือคนพิการในประเทศไทย ในด้านการป้องกัน ความพิการ ส่งเสริมและการบำบัดรักษา โดยกำหนดเป็นแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการ และองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพที่เหมาะสม และช่วยให้คนพิการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อ "กำหนดให้แผนนี้เป็นแนวนโยบาย มาตรการ เป้าหมาย และแผนงานระดับชาติ เพื่อป้องกันการ เกิดความพิการ การบำบัดรักษา หรือแก้ไขความพิการ ตลอดจนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลพิการในฐานะที่เป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของสังคม และประเทศชาติได้อยู่ใน สังคมโดยปกติสุข"

อย่างไรก็ดี แผนการสงเคราะห์ ฉบับนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงแต่เพียงแผนงาน การวางนโยบาย และเป้าหมายในภาพกว้างเท่านั้น โดยจะเน้นหนักไปในทิศทางของการฟื้นฟู สมรรถภาพ การจัดการศึกษา และการประกอบอาชีพของคนพิการ รวมถึงการสร้างทัศนคติของ สังคมต่อคนพิการในฐานะส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความเท่าเทียมและเสมอภาค ซึ่งทิศทางของ แผนการสงเคราะห์ นี้จะมีความคล้ายคลึงอย่างมากกับการดำเนินการเกี่ยวกับคนพิการที่ ปรากฏในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 แต่กระนั้น แผนการสงเคราะห์ ฉบับนี้จะมีเป้าหมายอัน สำคัญอยู่ที่ "การกำหนดแผนงานคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของบุคคลพิการด้วยการเร่งรัดให้มีการ ตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพื่อคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของบุคคลพิการ ต่อไป" เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ และผลักดันการสนับสนุนทั้งจากสังคม และรัฐต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพและการใช้ชีวิตของคนพิการ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2530 นั้น ได้ปรากฏการ เปลี่ยนแปลงกรอบคิดของการสงเคราะห์และสนับสนุนคนพิการที่ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟู สมรรถภาพ การฝึกอาชีพ และบทบาทของชุมชนและครอบครัวในการดูแลสนับสนุนคนพิการ มากยิ่งขึ้น รวมถึงปรากฏกรอบนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการขึ้นเป็น ครั้งแรก โดยความเปลี่ยนแปลงของกรอบคิดเกี่ยวกับคนพิการในช่วงเวลานี้ ในมุมหนึ่งมีพื้นฐาน

ยากจนห่างไกล ชุมชนแออัด และบุคคลพิการ และจะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาได้เข้ามามีบทบาทใน การอบรมสั่งสอนคุณธรรมให้มากขึ้น" สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของ คณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี) วันที่ 27 สิงหาคม 2529. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm.

มาจากแผนงานของรัฐเกี่ยวกับคนพิการในช่วงก่อนหน้า ในอีกมุมหนึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับบริบทของแนวคิดทั้งทางสังคมการเมือง และสิทธิมนุษยชนในระดับโลกที่นอกจากจะให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาคนพิการผ่านการประกาศปีคนพิการสากลของสหประชาชาติ (พ.ศ. 2524) แล้ว กรอบแนวคิดเชิงเสรีนิยมใหม่ที่ลดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจของภาคเอกชนดูจะเป็นบริบทสำคัญอีกประการหนึ่งด้วย กรอบคิดของรัฐเกี่ยวกับคนพิการที่ปรากฏในช่วงเวลานี้ได้เป็นพื้นฐานและสานต่อในช่วงทศวรรษต่อมาดังที่จะกล่าวต่อไป¹⁸

4.2 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2530 – 2540

จากการกรอบคิดเกี่ยวกับคนพิการและการให้ความสำคัญต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพและการศึกษาสำหรับคนพิการของรัฐภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ การเคลื่อนไหวทางสังคมเกี่ยวกับคนพิการทั้งในระดับประเทศและระดับโลกในทศวรรษ 2520 เป็นรากฐานอันสำคัญและเชื่อมโยงร้อยรัดกับกรอบคิดเกี่ยวกับคนพิการในทศวรรษ 2530 ที่นอกจากจะสานต่อแผนการดำเนินงานที่วางไว้ในทศวรรษก่อนหน้าแล้ว ยังปรากฏการให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูและการศึกษาของคนพิการในกฎหมายหลายระดับทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ตั้งแต่รัฐธรรมนูญจนถึงกฎหมายลูกในทางเดียวกับแผนพัฒนาฯ และแผนการศึกษาที่ได้วางกรอบทางนโยบายสำหรับคนพิการในหลายระดับ

เริ่มต้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ที่แม้จะมีได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับคนพิการเป็นหัวข้อหลัก หากแต่ในส่วนของ "แผนพัฒนาคน สังคมและวัฒนธรรม" ก็ได้มีการกล่าวถึงการช่วยเหลือคนพิการในภาพรวมผ่านบทบาทของชุมชนและครอบครัว รวมถึงรัฐไว้ว่า "สังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น การกระจายรายได้ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก สภาพชนบทได้เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองตลอดเวลา มีผลทำให้โครงสร้างความผูกพันของคนในชุมชนลดน้อยลง และโครงสร้างของสถาบันครอบครัวก็เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด (...) รวมทั้งปัญหา

¹⁸ พึงจะกล่าวด้วยว่า "การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ" นี้ เป็นกรอบคิดที่หลายประเทศได้นำไปปรับใช้ภายใต้บริบททางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2520 ดู Robert F. Rich, Christopher T. Erb, and Rebecca A. Rich, "Critical Legal and Policy Issues for People with Disabilities," *Journal of Health Care Law* (Vol. 6, No. 1, fall 2002), pp. 22-28.

ผู้ด้อยโอกาสมีรายได้ไม่พอกับค่าครองชีพ คนพิการทุพพลภาพ และผู้ประสบสาธารณภัยต่างๆ ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยเหลืออีกมาก"¹⁹

แม้สาระสำคัญและแผนงานเกี่ยวกับคนพิการแทบจะไม่ปรากฏในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ หากแต่การดำเนินเกี่ยวกับคนพิการดูเหมือนจะมีการรองรับและกำหนดทิศทางอยู่แล้วจาก แผนการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติระยะยาว พ.ศ. 2525-2534 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ที่ยังมีผลบังคับใช้ในช่วงเวลานี้ ในทางเดียวกับการ ขับเคลื่อนทางสังคมในประเด็นทางสังคมและสุขภาพที่ดำเนินการโดยหน่วยงานพัฒนาเอกชนที่ ทวีบทบาทตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 2520²⁰ รวมถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นคนพิการ หลากหลายแง่มุมในสถาบันการศึกษาในช่วงเวลาเดียวกัน ได้มีส่วนอย่างสำคัญต่อการผลักดัน ประเด็นคนพิการและทำให้ "คนพิการ" อยู่ในสำนึกของคนทั่วไปมากขึ้น

หลังการขึ้นมารับบริหารประเทศของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (ครั้งที่ 1) ภายหลังจาก รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในปี พ.ศ. 2534 รัฐบาลที่ คณะรัฐมนตรีจำนวนมากมีพื้นฐานมาจากเทคโนโลยีและผู้มีบทบาทในการวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ดูจะส่งผลให้เกิดการผลักดัน ประเด็น แผนงาน และกฎหมาย ทางสังคมออกมาจำนวนหนึ่ง รวมถึงประเด็นคนพิการขึ้น ดังคำแถลงนโยบายของ คณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา ที่ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญกับประเด็นทางสังคมและคนพิการใน หลายส่วน²¹ นอกจากนี้การดำเนินการต่อคนพิการที่ชัดเจนที่สุดดูจะเป็นการการประกาศ

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525), หน้า 99.

²⁰ คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐบาลจะต้อง อาศัยองค์กรพัฒนาเอกชน ในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนา ในปี พ.ศ. 2528 องค์กรพัฒนาเหล่านี้ประมาณ 140 องค์กรได้รับเชิญเข้าร่วมงานกับคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการกำหนด แนวทางการร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในด้านการพัฒนาชนบท; เอนก เหล่าธรรมทัศน์, "อุทยาน ยักษ์ที่เพิ่งตื่น: ชนชั้นกลางกับการเมืองไทย," มีอบมือถือ: ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับพัฒนาการ ประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: มติชน, 2536), หน้า 72.

²¹ นโยบายการบริหารราชการและปรับปรุงกฎหมาย "ข้อ 3. ปรับปรุงและจัดให้มี กฎหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม โดยจะดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพเด็กและสตรีและกฎหมายคุ้มครองคนพิการรวมทั้งกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับ การพัฒนาศักยภาพและสุขภาพของผู้สูงอายุ" และนโยบายสังคม "เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยยึดหลักของคุณธรรมและจริยธรรมและเร่งรัดการแก้ไขปัญหาสังคมอย่าง

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และการจัดตั้งคณะกรรมการกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ในฐานะผู้รับผิดชอบกฎหมายฉบับนี้ ในส่วนหนึ่ง พึงจะกล่าวด้วยว่านอกจากการผลักดันของรัฐบาลจนนำไปสู่การประกาศพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ในอีกมุมหนึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังเป็นผลจากการผลักดันของหน่วยงานภาครัฐ ประชาสังคม และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวกับคนพิการตั้งแต่ พ.ศ. 2519 และเริ่มเป็นรูปร่างมากขึ้นหลังการประกาศแผนการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติระยะยาว พ.ศ. 2525-2534 ที่มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในการประกาศพระราชบัญญัติฉบับนี้²²

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เป็นกฎหมายที่ค่อนข้างมีความสำคัญมาก เพราะนอกจากจะมีผลต่อคนพิการอย่างสำคัญแล้ว ยังนำไปสู่การออกกฎหมายลูกและการวางนโยบายเกี่ยวกับคนพิการในช่วงเวลาต่อมาด้วย โดยสาระสำคัญของพระราชบัญญัติอาจพอสรุปได้ดังนี้

- 1) ให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย โดยมีอำนาจหน้าที่ในการสงเคราะห์ การพัฒนา การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และเป็นสำนักงานทะเบียนกลางสำหรับคนพิการในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่น (มาตรา 5 - 13)
- 2) คนพิการที่จดทะเบียนจะมีสิทธิได้รับการสงเคราะห์ การพัฒนา และฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีทางการแพทย์

จริงจัง เพื่อสร้างความผาสุก ความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงกำหนดนโยบายดังนี้ 1. เร่งรัดการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ลดลง โดยเฉพาะการปราบปรามผู้มีอิทธิพล ผู้ค้ายาและใช้อาวุธสงคราม นายทุนตัดต้นไม้ทำลายป่า และกลุ่มอิทธิพลที่แสวงประโยชน์จากเด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริต รวมทั้งปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง" สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี) วันที่ 4 เมษายน 2534. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

²² สุวิมล วิมลกาญจนา. การติดตามผลการใช้สิทธิประโยชน์ด้านอาชีพตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 3.

และค่าใช้จ่าย ได้รับการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ ได้รับคำแนะนำชี้แจงเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและการฝึกอาชีพ การยอมรับและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่จำเป็นสำหรับคนพิการได้รับบริการจากภาครัฐในการเป็นคดีความ และในการติดต่อกับทางราชการ (มาตรา 14-15)

3) มีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ มาจากเงินอุดหนุนของรัฐบาล เงินบริจาคจากประชาชน/องค์กรต่างๆ และดอกผลของกองทุนฯ เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินงานและสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ และสนับสนุนสถาบันและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (มาตรา 16)

4) ให้มีการออกกฎกระทรวงเพื่อคุ้มครองและสงเคราะห์คนพิการในเรื่องต่างๆ เช่น ลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนพิการ การรับคนพิการเข้าทำงานในอัตราที่เหมาะสมในสถานประกอบการเอกชน (มาตรา 17)

จากสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฯ จะเห็นได้ว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและการสนับสนุนให้คนพิการใช้ชีวิตในสังคมปกติได้เป็นกรอบคิดที่ได้รับการให้ความสำคัญอย่างมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าการอบคิดของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการและการสนับสนุนคนพิการได้รับการสถาปนา (Establishment) อย่างเป็นรูปธรรมผ่านตัวบททางกฎหมาย และแทนที่กรอบคิดที่เน้นการอุปการะและการสงเคราะห์คนพิการผ่านสถานสงเคราะห์ที่ได้รับการให้ความสำคัญน้อยลงตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา

นอกจากนี้การประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ยังส่งผลสำคัญต่อการประกาศกฎหมายลูกและกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับคนพิการจำนวนหนึ่งด้วย โดยบรรดากฎหมายหรือกฎกระทรวงดังกล่าวนี้ดูจะเป็นกลไกอันสำคัญที่ทำให้กรอบคิดและความมุ่งหวังในพระราชบัญญัติฯ มีความเป็นรูปธรรมในเชิงการปฏิบัติมากขึ้น กฎหมายลูกและกฎกระทรวงดังกล่าวอาทิ

1) กฎกระทรวง (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม)(พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มีสาระสำคัญอยู่ที่ “กำหนดให้สถานประกอบการที่มีลูกจ้าง 200 คนขึ้นไปต้องรับคนพิการที่สามารถทำงานได้ ในอัตราลูกจ้าง 200 คนต้องรับคนพิการ 1 คน เศษของ 200 ถ้าเกิน 100 ต้องรับคนพิการเพิ่มอีก 1 คน และนายจ้างที่ไม่ประสงค์จะรับคน

พิการต้องส่งเงินเข้ากองทุนฟื้นฟูฯ เป็นรายปี ปีละครึ่งหนึ่งของอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ใช้บังคับในสถานที่ที่สถานประกอบการตั้งอยู่คูณด้วย 365 วัน และคูณด้วยจำนวนคนพิการที่ไม่ประสงค์จะรับเข้าทำงาน”

2) กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (กระทรวงสาธารณสุข) (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการบัญญัติความหมายและประเภทของคนพิการและความพิการ โดยหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่จะอยู่ในแบบแผนความรู้เชิงการแพทย์เป็นหลัก หากแต่จะปรากฏหลักเกณฑ์ทางสังคมอยู่บ้าง อาทิ คนพิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว ที่มี การให้นิยามว่า “คนที่สูญเสียความสามารถในการเคลื่อนไหว มือ แขน ขา หรือลำตัว อันเนื่องมาจากแขนหรือขาขาด อัมพาตหรืออ่อนแรง โรคข้อหรืออาการปวดเรื้อรัง ของระบบการทำงานของร่างกายอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจวัตรหลักในชีวิตประจำวัน หรือดำรงชีวิตในสังคมเยี่ยงคนปกติได้”

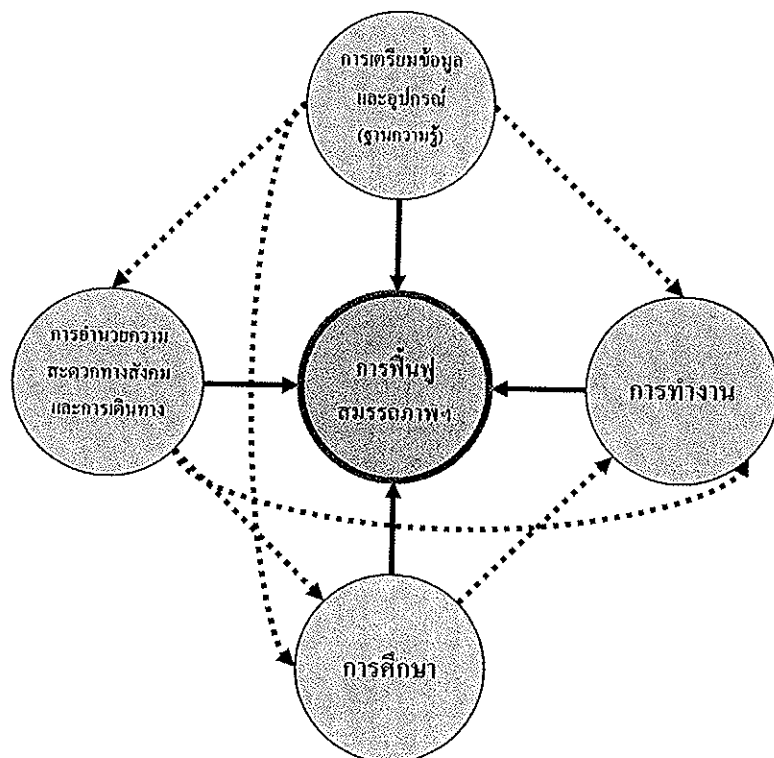
3) กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (กระทรวงสาธารณสุข) (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่กำหนดให้คนพิการมีสิทธิได้รับบริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ซึ่งรวมถึงได้รับกายอุปกรณ์หรือเครื่องช่วยความพิการ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วย เช่น คนพิการแขน ขา ลำตัว มีสิทธิได้รับรถเข็นสำหรับคนพิการ คนหูหนวกมีสิทธิได้รับเครื่องช่วยการได้ยิน คนตาบอดมีสิทธิได้รับไม้เท้าขาวโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น

4) กฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม) (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่ได้กำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ และจัดให้มีสัญลักษณ์สากลแสดงให้เห็นว่ามีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการด้วย

5) ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจัดหาผลประโยชน์และการใช้จ่ายเงินของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2536 ที่ได้ระบุถึงการดำเนินการกองทุนฯ และกล่าวถึงวัตถุประสงค์ว่า “เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนสำหรับใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินงานและสงเคราะห์ช่วยเหลือคนพิการ และสนับสนุนสถาบันบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการแพทย์ การศึกษา สังคม และการฝึกอาชีพ ตลอดจนศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ”

6) ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ พ.ศ. 2537 ที่นอกจะกล่าวถึงการดำเนินการจดทะเบียนคนพิการเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพและจัดสวัสดิการแล้ว ยังได้กล่าวถึงสิทธิของคนพิการที่จดทะเบียนด้วยว่า ได้แก่ การรักษาพยาบาล การพัฒนา (การศึกษา การฝึกอาชีพ การสังคมสงเคราะห์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม) การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีทางการแพทย์ สิทธิประโยชน์อื่นๆ (ค่ารักษาพยาบาล ค่าจ้างล่ามภาษามือ)

พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และกฎหมายลูกที่ประกาศใช้ตามมาอาจกล่าวได้สะท้อนให้เห็นเป้าหมายของการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกรอบคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพและการสนับสนุนการใช้ชีวิตในสังคมปกติของคนพิการอย่างค่อนข้างครบถ้วน อันได้แก่ หนึ่ง การเตรียมข้อมูลและอุปกรณ์เพื่อรองรับการฟื้นฟูสมรรถภาพ สอง การศึกษาสำหรับคนพิการ สาม การทำงานที่จะรองรับคนพิการที่ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการศึกษา และสี่ การอำนวยความสะดวกทางสังคมและการเดินทาง รวมถึงการจัดอุปกรณ์สนับสนุนการดำเนินชีวิตที่จะทำให้คนพิการสามารถเดินทางไปศึกษา ทำงาน และใช้ชีวิตทางสังคมได้ด้วยตนเอง ความสัมพันธ์ของการดำเนินการ 4 ประการสามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ในทางเดียวกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และกฎหมายลูกเกี่ยวกับคนพิการที่ทยอยประกาศใช้ตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 2530 อันสะท้อนให้เห็นถึงการทวีความสำคัญกับการสนับสนุนและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการของรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ดูจะมีสาระที่คล้ายคลึงหรือมีกรอบคิดในทิศทางเดียวกันกับการขับเคลื่อนประเด็นคนพิการในช่วงเวลานี้ โดยเฉพาะการปรับแนวคิดในการสนับสนุนคนพิการจาก "การสงเคราะห์" สู่การ "เสริมสร้างศักยภาพ" เพื่อการ "พึ่งตนเอง" และมี "ส่วนร่วม" ในการพัฒนาประเทศในฐานะหลักคิดหลักของการดำเนินการด้านคนพิการ ดังความใน "แนวทางการพัฒนาหลักของประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7" ที่ว่า "พัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมและสังคม เพื่อให้คนปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเป็นการกำลังใจในการพัฒนาประเทศ โดยจัดระบบการให้สวัสดิการสังคมแก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและผู้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในลักษณะต่างๆ เช่น การให้เงินอุดหนุนหรือทุนการศึกษา การให้บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ยากจน ผู้สูงอายุ และผู้พิการทุพพลภาพ โดยปรับแนวคิดในการจัดสวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสจากลักษณะของการสงเคราะห์ไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศต่อไป (เน้นโดยผู้ศึกษา)"²³

นอกจากการประกาศพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่เปรียบเสมือน "แม่บทหลัก" ของการวางนโยบายและดำเนินงานเกี่ยวกับคนพิการของรัฐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในทศวรรษ 2530 แล้ว ในช่วงทศวรรษนี้ยังปรากฏแผนงานทางการศึกษาที่วางกรอบการดำเนินงานของการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการไว้ด้วยเช่นกันโดยที่ในส่วนหนึ่งเป็นการสานต่อจากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 การประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้มีการระบุถึง "การศึกษาพิเศษ" ในฐานะส่วนหนึ่งของระบบหรือโครงสร้างการศึกษาไว้อย่างชัดเจน ดังความว่า "หมวดที่ 2 ระบบการศึกษา(...) 4.5 การศึกษาพิเศษ เป็นการศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ได้เรียนรู้้อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจและความสามารถ และเป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีปัญญาเลิศได้พัฒนาความถนัดและอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการศึกษาพิเศษนี้อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดใน

²³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535), หน้า 20.

สถานศึกษาปกติตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา" เช่นเดียวกับใน
แนวนโยบายการศึกษา ที่ได้มีการกล่าวถึงความมุ่งหวังของการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการว่า
"15. สนับสนุนการขยายบริการการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และผู้ที่มี
ความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ และอารมณ์ ให้กว้างขวางและทั่วถึงโดยเร็ว"

นอกจากนี้พื้งจะกล่าวด้วยว่า รัฐบาลเกือบทุกชุดในทศวรรษ 2530 นี้ได้มีการประกาศ
ให้ความสำคัญกับคนพิการด้วยเช่นกัน อันสะท้อนผ่านคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อ
รัฐสภา ดังตารางข้างล่างนี้

รัฐบาล	เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
นายอานันท์ ปันยารชุน ²⁴	นโยบายการบริหารราชการและปรับปรุงกฎหมาย 3. ปรับปรุงและจัดให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม โดยจะ ดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพเด็กและสตรี และกฎหมายคุ้มครองคนพิการรวมทั้งกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและสุขภาพของผู้สูงอายุ นโยบายสังคม 1. เร่งรัดการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ลดลง โดยเฉพาะการ ปราบปรามผู้มีอิทธิพล ผู้ค้าและใช้อาวุธสงคราม นายทุนตัดต้นไม้ทำลายป่า และกลุ่มอิทธิพลที่แสวงประโยชน์จากเด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ ประกอบอาชีพโดยสุจริต รวมทั้งปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อย่างจริงจัง
พลเอกสุจินดา ครา ประยูร ²⁵	นโยบายสังคม 8.4 ดูแล พัฒนา และพัฒนา ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาพิเศษ เช่น ผู้พิการและทุพพลภาพ ให้ได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือหรืออาชีพ ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ
นายชวน หลีกภัย ²⁶	นโยบายทางสังคม

²⁴ สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายอานันท์
ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี) วันที่ 4 เมษายน 2534. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก
http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

²⁵ สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกสุ
จินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี) วันที่ 6 พฤษภาคม 2535. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554
จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

	8.3 ด้านสาธารณสุขเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในด้านสาธารณสุขรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายด้านพัฒนาระบบบริหารและบริการสาธารณสุข ด้านการควบคุมโรคเอดส์ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการผลิตและพัฒนาระบบบริหารและบริการสาธารณสุขด้านการควบคุมโรคเอดส์ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรดังนี้... 8.3.5 ให้มีการสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาลแก่ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ เด็กแรกเกิดจนถึง 12 ปี และผู้พิการโดยให้ได้รับบัตรสงเคราะห์ในการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง 8.8 ด้านอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ของประเทศรัฐบาลมีนโยบายจะดำเนินการดังนี้... 8.8.3 ดูแล พัฒนา และพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ให้ได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพ และการจ้างงานเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ
นายบรรหาร ศิลปอาชา ²⁷	นโยบายสังคม 5.2 นโยบายด้านสตรี เด็ก เยาวชนและผู้ด้อยโอกาส 5.2.๙ ดูแล พัฒนา และพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลพิเศษ เช่น ผู้พิการ ให้ได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือหรือการฝึกอาชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ 5.3 นโยบายด้านสาธารณสุข 5.3.2 สนับสนุนการสร้างระบบประกันสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข 5.4 นโยบายด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม 5.4.1 ส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อเพิ่มขีด

²⁶ สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี) วันที่ 21 ตุลาคม 2535.สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

²⁷ สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี) วันที่ 26 กรกฎาคม 2538.สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

	ความสามารถให้แก่ผู้ใช้แรงงานกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้ซึ่งประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานจนต้องกลายเป็นคนพิการให้มีความรู้ฝีมือทักษะในการประกอบอาชีพตลอดจนให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้วยการสนับสนุนการฝึกอาชีพระยะสั้นและขยายความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมวิชาชีพในสาขาที่ต้องการแรงงานฝีมือและความชำนาญงานเฉพาะด้าน 5.4.4 ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสและผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคมอย่างจริงจัง โดยให้มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎร และกฎหมายสวัสดิการสังคม นโยบายด้านกีฬา 6.10 สนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการมีโอกาสเข้าศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ²⁸	ความเป็นเลิศทางวิชาการ 6.2 นโยบายด้านสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส 6.2.3 ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคมอย่างจริงจัง 6.5 นโยบายด้านกีฬา 6.5.3 ให้มีการเล่นกีฬาดังแต่เยาว์วัย และสนับสนุนบริการพื้นฐานด้านกีฬาให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ

ในทางเดียวกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีในช่วงทศวรรษ 2530 รัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้ในทศวรรษนี้ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 (มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง) ยังได้วางประเด็นคนพิการไว้ในส่วนหนึ่งของแนวนโยบายแห่งรัฐด้วยเช่นกัน กระนั้นก็ดี บทบัญญัติที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับนี้แม้จะระบุว่า “มาตรา 81 รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิตเพื่อสามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร” หากแต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ “สิทธิการเลือกตั้ง” กลับมีการกำหนดว่า “มาตรา 107 บุคคลผู้มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิรับเลือกตั้ง คือ (...) (4) เป็นบุคคลหนวกและเป็นใบ้” อันสะท้อนให้เห็นถึงความย้อนแย้งประการ

²⁸ สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี) วันที่ 11 ธันวาคม 2539 สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

หนึ่งในกรอบคิดของประเทศไทยที่มีต่อคนพิการที่แนวนโยบาย แผนงาน และกฎหมายหลักเกี่ยวกับคนพิการหลายฉบับได้เปิดพื้นที่ทางสิทธิและโอกาสให้กับคนพิการอย่างมาก หากแต่รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดแห่งรัฐกลับมีการจำกัดสิทธิการเลือกตั้งกับคนพิการบางประเภทซึ่งเป็นหนึ่งในการแสดงอำนาจอธิปไตยของปวงชน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการเลือกตั้งดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ปรากฏบทบัญญัติหลายมาตราเกี่ยวกับคนพิการ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในหัวข้อนี้จะเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 2530 การขับเคลื่อนประเด็นคนพิการของภาครัฐจะได้รับการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมในหลายระดับทั้งในระดับแนวนโยบาย แผนงาน และกฎหมายหลักสำคัญ ซึ่งส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากกรอบคิดเกี่ยวกับคนพิการที่พัฒนาและขับเคลื่อนมาตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนหน้า ในอีกส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับ "ความรู้" และการขับเคลื่อนประเด็นคนพิการในระดับระหว่างประเทศและโดยภาคเอกชนในประเทศ ซึ่งกรอบคิดการดำเนินการกับคนพิการของรัฐในช่วงเวลานี้ได้สะท้อนให้เห็นความเป็นรูปธรรม ความมุ่งมั่น และการเอาใจใส่ (อย่างน้อยก็ในเชิงตัวบท) ในแนวทางของการฟื้นฟูสมรรถภาพและสนับสนุนการใช้ชีวิตคนพิการ การสร้างสภาพสังคมและการทำงานเพื่อคนพิการ รวมถึงการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับคนพิการ แนวทางและกรอบคิดการดำเนินงานเกี่ยวกับคนพิการของรัฐในทศวรรษ 2530 นี้จะเป็นพื้นฐานอันสำคัญต่อการขับเคลื่อนประเด็นคนพิการในทศวรรษ 2540 ที่อาจมีการเปลี่ยนแปลงเชิงรายละเอียดของการดำเนินการ หากแต่เป้าหมายและความมุ่งมั่นก็จะต้องมีความคล้ายคลึงกัน คือ การสร้างโอกาสและเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับคนพิการเพื่อให้คนพิการส่วนใหญ่สามารถดำเนินชีวิตด้วยตนเองได้

4.3 นโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ พ.ศ. 2540 - 2553

หากทศวรรษที่ 2530 เป็นช่วงเวลาที่กรอบคิดเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพและเสริมศักยภาพคนพิการมีความสามารถพึ่งตนเองได้ "ลงหลักปักฐาน" ในแนวนโยบายและกฎหมายของรัฐแล้ว ทศวรรษ 2540 อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่กรอบคิดดังกล่าวได้ "แผ่ขยายอาณาเขตกว้างขวางขึ้น" พร้อมกับแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมและความยุติธรรมทางสังคมของคนพิการได้รับการกล่าวถึงและบัญญัติไว้ในกฎหมายและแนวนโยบายมากขึ้น ในทางเดียวกัน ทศวรรษ 2540 นี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ไทยมีการลงนามในข้อตกลงหรือกติการะหว่างประเทศเกี่ยวกับคนพิการมากที่สุด ซึ่งในมุมหนึ่งเป็นเงื่อนไขหรือแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการวางแผนงาน นโยบาย และข้อกฎหมายที่มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริม ฟื้นฟูสมรรถภาพ

และพัฒนาชีวิตคนพิการ กติกาและข้อตกลงที่รัฐบาลไทยได้ลงนามในช่วงเวลานี้ อาทิ กติกา
ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International
Covenant on Economic Social and Cultural Rights)²⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคน
พิการ ค.ศ. 1975 (Declaration on the Rights of Disabled Persons 1975)³⁰ อนุสัญญา
ฉบับที่ 159 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพด้าน
อาชีพและการจ้างงานสำหรับคนพิการ ค.ศ. 1983 (C159 Vocational Rehabilitation and
Employment (Disabled Persons) Convention, 1983)³¹ ปฏิญญาบาห์ลีว่าด้วยการ
ท่องเที่ยวที่ปราศจากอุปสรรคสำหรับคนพิการ³² เป็นต้น

²⁹ กติกานี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2519 สำหรับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคี
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมโดยการภาคยานุวัติ เมื่อวันที่ 5
กันยายน พ.ศ. 2542 และกติกานี้มีผลใช้บังคับกับประเทศไทยเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542
สาระสำคัญของกติกานี้อยู่ที่ว่าการรับรองสิทธิและความเป็นธรรมในการทำงานของประชาชน อันรวมถึง
คนพิการด้วย

³⁰ ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของคนพิการโดยการให้
สัตยาบัน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดใน
อนุสัญญา ตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป และประเทศไทยได้กำหนดให้กระทรวงการ
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักตามอนุสัญญาฉบับนี้ มี
สาระสำคัญอยู่ที่การส่งเสริมความเสมอภาคและการเข้าไปมีส่วนร่วม การบำบัดฟื้นฟูคนพิการ และ
การมีงานทำ ปฏิญญานี้นอกจากการรับรองให้มีการฝึกอบรมวิชาชีพแก่คนพิการแล้ว ยังรับรองให้คน
พิการมีสิทธิหลายประการ เช่น มีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันการแสวงหา และการคงไว้ซึ่งการจ้างงาน
หรือการประกอบอาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ ผลผลิต รายได้ นอกจากนี้ ยังรับรองให้คนพิการ
สามารถเป็นสมาชิกของสหภาพแรงงานได้ เป็นต้น

³¹ ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 159 ว่า
ด้วยการฟื้นฟูอาชีพและการจ้างงานคนพิการเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2550 การให้สัตยาบันอนุสัญญา
จะส่งผลให้รัฐบาลต้องดำเนินการคุ้มครองคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเหลือคนพิการในด้านการ
ฟื้นฟูอาชีพและการมีงานทำ และเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศในการช่วยเหลือด้านแรงงานคน
พิการอย่างจริงจังมากขึ้น

³² เป็นผลมาจากการประชุมระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกว่าด้วยเรื่องการท่องเที่ยวสำหรับ
คนพิการระหว่าง 21- 27 กันยายน 2543 มีสาระสำคัญอยู่ที่การกระตุ้น สนับสนุนและส่งเสริม การสร้าง
สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในเอเชียและแปซิฟิก

จากสภาพของสังคมการเมืองที่เปิดกว้างขึ้นหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ได้ทำให้ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการผลักดันการปฏิรูปการเมืองและการปรับเปลี่ยนนโยบายทางสังคมการเมืองให้เน้นความเสมอภาคและเท่าเทียมของประชาชนทุกกลุ่มชนและชนชั้นมากยิ่งขึ้น³³ การผลักดันทางสังคมการเมืองตลอดช่วงปลายทศวรรษ 2530 นี้ดูจะประสพผลอย่างสำคัญและเป็นรูปธรรมอย่างมากผ่านการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ร่างขึ้นจากสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจากตัวแทนประชาชนทุกจังหวัด รวมถึงจากกลุ่มหลายภาคส่วนและนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในประเด็นทางสังคมต่าง ๆ ในแง่นี้ส่งผลให้เนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการกล่าวถึงหรือให้ความสำคัญกับกลุ่มคนที่ได้รับการละเลยจากสังคมการเมืองในช่วงก่อนหน้านี้

ในส่วนของคนพิการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีการบัญญัติหลายมาตราที่ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนและสร้างความเสมอภาคของคนพิการ ดังตัวอย่างเช่น หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 30 ที่ว่า "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้" และมาตรา 55 ที่ว่า "บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ" และหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 80 ที่ว่า "รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชนรัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้" นอกจากนี้พึงจะกล่าวด้วยว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ปรากฏบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิบุคคล "หูหนวกและเป็นใบ้" ในการเลือกตั้งและลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญทุกฉบับก่อนหน้านี้ที่จะระบุว่า "บุคคลหูหนวกและเป็นใบ้ห้ามมิให้ใช้

³³ ดู ประเวศ วะสี, บนเส้นทางชีวิตปฏิรูปการเมือง (กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, 2541). และ สมพันธ์ เตชะอธิก (บก), แนวนโยบายเปลี่ยนแปลงสังคมไทย (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536).

สิทธิในการเลือกตั้ง" อันอาจกล่าวได้ว่าสะท้อนให้เห็นมุมมองจากรัฐและกลุ่มผู้ร่างรัฐธรรมนูญที่มองคนพิการอย่างเท่าเทียมและสามารถแสดงอำนาจอธิปไตยของตนผ่านการเลือกตั้งได้เฉกเช่นกลุ่มบุคคลอื่น

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้มีประกาศใช้ขึ้นถึงแม้แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้จะมีได้มีการกล่าวถึงสิทธิและความเสมอภาคของคนพิการมากเท่ากับรัฐธรรมนูญฯ หากแต่ก็ได้รับภาพกว้างของแผนงานในการดำเนินงานสนับสนุนและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยเฉพาะในส่วนของจัดการศึกษาและการสร้างเครือข่ายของคนพิการ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของคนไทย อันเป็นกรอบคิดโดยรวมอันหนึ่งของแผนของแผนพัฒนาฯ ได้มีการเน้นถึงการพัฒนาศักยภาพของคนพิการให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น³⁴ และให้ได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับบริการทุกด้านอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม³⁵ ในทางเดียวกัน ได้มีการกล่าวถึงแผนการพัฒนากลุ่มคนพิการ 9 ข้อ ดังต่อไปนี้

1) ให้มีการป้องกันความพิการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ค้นหาเฝ้าระวังความพิการตั้งแต่ก่อนคลอด ระหว่างคลอด หลังคลอด ตลอดจนความพิการภายหลังและสนับสนุนงานศึกษาวิจัยถึงสาเหตุและการป้องกันความพิการ โดยใช้หน่วยงานเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นหลักในการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ส่งเสริมให้มีการจัดฝึกอบรม เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครอบครัว ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ในเรื่องการป้องกันช่วยเหลือ ฟื้นฟูและพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและชุมชนให้มีทัศนคติที่ดีและการยอมรับความเท่าเทียมต่อคนพิการ พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้คนพิการเข้าใจในสถานภาพของตนและสังคมได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

³⁴ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2549 (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540), หน้า 12.

³⁵ เพิ่งอ้าง, หน้า 30.

3) สนับสนุนให้คนพิการได้รับบริการทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยเน้นจัดบริการให้การรักษายาบาลแบบให้เปล่าแก่คนพิการที่ยากจน

4) ส่งเสริมให้คนพิการได้รับบริการการศึกษาในทุกระดับ โดยเน้นการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ ส่วนการศึกษาพิเศษนั้นให้มีเฉพาะเท่าที่จำเป็น

5) ให้มีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพโดยเน้นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือประกอบอาชีพอิสระ โดยเฉพาะเด็กพิการด้อยโอกาสในชนบท

6) ปรับปรุง แก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการดำเนินงานให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ การสงเคราะห์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการจัดสวัสดิการสังคม ให้ครอบคลุมคนพิการทุกประเภททั้งในเมืองและชนบท พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ

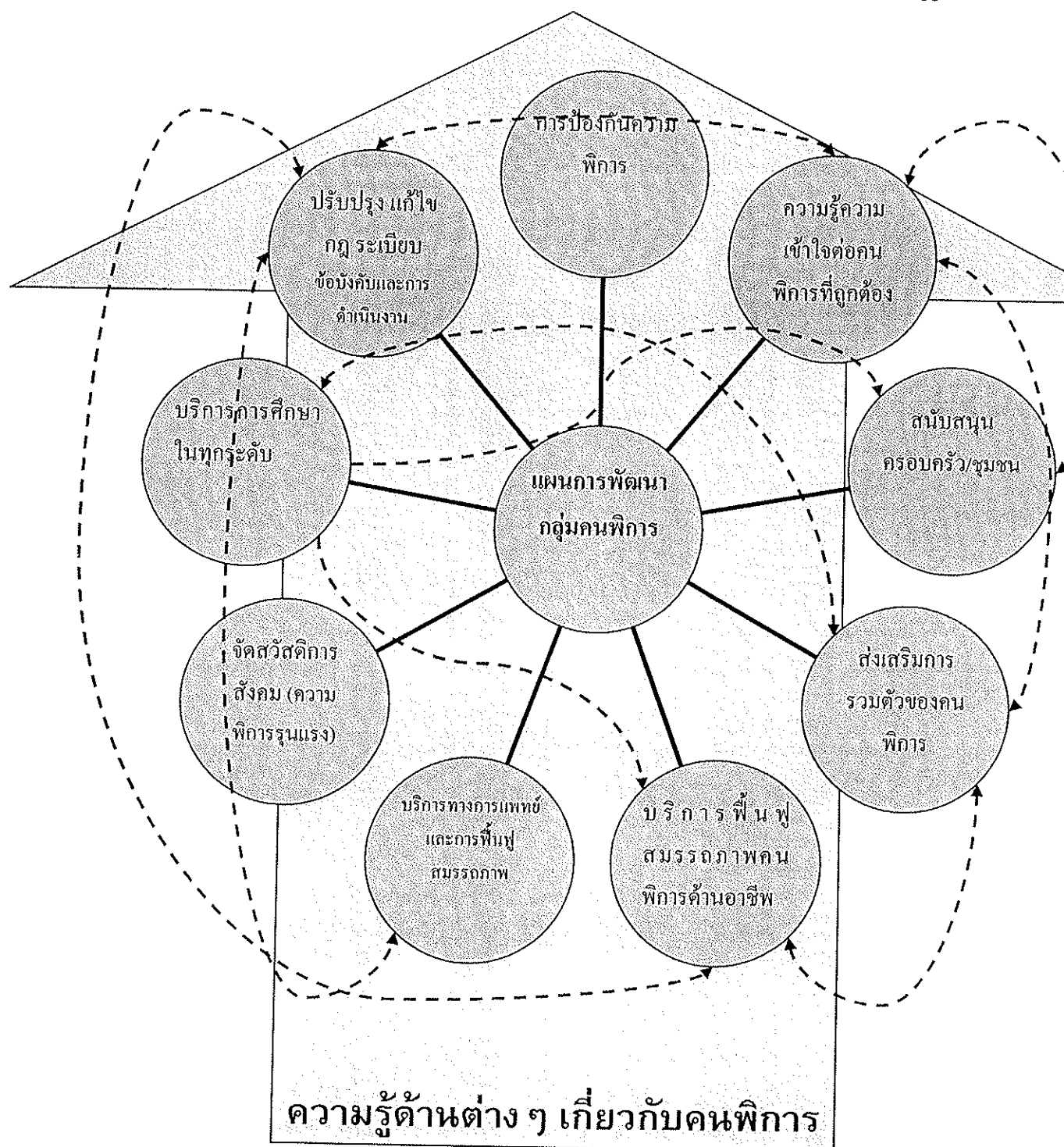
7) ส่งเสริมการรวมตัวของคนพิการในทุกระดับเพื่อช่วยเหลือกันเองและสนับสนุนองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาคนพิการทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งเสริมงานบริการของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8) สนับสนุนครอบครัวที่มีคนพิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังให้ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนและบริการของภาครัฐและเอกชนอย่างเหมาะสมทันการและทั่วถึง

9) จัดสวัสดิการสังคม โดยให้เบี้ยยังชีพแก่คนพิการที่มีสภาพความพิการรุนแรงจนไม่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพตามกระบวนการที่มีอยู่ได้³⁶

แผนการพัฒนากลุ่มคนพิการทั้ง 9 ข้อนี้มีความเชื่อมโยงและต่างเกื้อหนุนกันจนมีลักษณะคล้ายกับระบบการสนับสนุนคนพิการที่ค่อนข้างครบวงจรและตั้งอยู่บนฐานของ “ความรู้” อันสามารถแสดงผ่านแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

³⁶ เพิ่งอ้าง, หน้า 30-31.

นอกจากการจัดระบบการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ และการเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่อคนพิการจะปรากฏในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้แล้ว ในอีกมุมหนึ่ง “การรวมกลุ่มโดยสมัครใจ” เพื่อเป็นเครือข่ายช่วยเหลือคนพิการยังได้รับการกล่าวถึงในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ในส่วนของพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคนด้วยว่า “สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการรวมตัวโดยสมัครใจในแต่ละพื้นที่มากกว่าการขึ้นจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน

และการรวมตัวของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่นคนพิการ ผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้สูงอายุ ฯลฯ³⁷ รวมถึงการให้ความสำคัญในการสนับสนุนครอบครัวหรือชุมชนที่มีคนพิการให้สามารถเป็นกลไกสนับสนุนดูแลคนพิการได้ ดังความว่า “จัดสวัสดิการสงเคราะห์และบริการฟื้นฟู บำบัด และพัฒนาแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น ครอบครัวที่มีคนพิการ ครอบครัวที่มีผู้ป่วยเรื้อรังและทุพพลภาพ ครอบครัวมีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก เป็นต้น โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินที่มีหลักเกณฑ์ชัดเจน”³⁸ พึงจะกล่าวด้วยว่ากรอบคิดที่เน้นการรวมกลุ่มและเสริมบทบาทของชุมชนเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจจากหลายภาคส่วนอย่างมากในช่วงปลายทศวรรษ 2530 อันพร้อมกับการพัฒนาและปรับใช้แนวคิด “ประชาสังคม” ในการดำเนินงานด้านสังคมและการเมืองขององค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานภาครัฐจำนวนหนึ่ง ซึ่งกรอบแนวทางที่ว่านี้ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลอย่างสำคัญมาจากความคิดแบบเสรีนิยมใหม่ที่เน้นการเพิ่มบทบาทของสังคมหรือชุมชนในการดูแลภาคสังคมแทนรัฐ

“การศึกษาพิเศษ” สู่ “การเรียนรู้ร่วม” : ก้าวอีกขั้นหนึ่งของการศึกษาสำหรับคนพิการ

ความน่าสนใจประการหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 7 นี้ นอกเหนือจากแผนงานเกี่ยวกับคนพิการที่ค่อนข้างรอบด้านก็คือประเด็นด้านการศึกษาสำหรับคนพิการ ในช่วงทศวรรษ 2530 หลายแผนงานได้อุทิศให้ความสำคัญกับ “การศึกษาพิเศษ” สำหรับคนพิการ หากแต่ในแผนพัฒนาฉบับนี้กลับเสนอความคิดทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงนั่นก็คือเสนอแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการบนพื้นฐานแนวคิดของ “การเรียนรู้ร่วมในโรงเรียนปกติ” ส่วนการศึกษาพิเศษนั้นให้มีเฉพาะเท่าที่จำเป็น

แนวทางการจัดการศึกษาที่เน้น “การเรียนรู้ร่วม” ควบคู่กับ “การศึกษาพิเศษ” นี้แม้จะมีได้ปรากฏในแผนงานและกฎหมายทางการศึกษาตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 2540 หากแต่ก็ได้สะท้อนทิศทางและการให้ความสำคัญสำหรับการศึกษาสำหรับคนพิการ เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542³⁹ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ

³⁷ เพิ่งอ้าง, หน้า 39.

³⁸ เพิ่งอ้าง, หน้า 41.

³⁹ หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 ได้มีการระบุว่า “(...) การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ//

พ.ศ. 2545⁴⁰ และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546⁴¹ ที่ยังสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่ยังให้ความสำคัญกับ “การศึกษาพิเศษ” หากแต่ก็เปิดโอกาสให้คนพิการที่สามารถช่วยเหลือตนเองสามารถเรียนร่วมได้ จนถึงพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551⁴² ที่มีข้อบังคับเน้นให้สถานศึกษาทุกระดับต้องจัดทำแผนการศึกษาเพื่อการเรียนร่วมให้กับคนพิการและห้ามปฏิเสธการรับคนพิการเข้าศึกษาในโรงเรียนปกติ แต่อย่างไรก็ยังคงให้มีการศึกษาพิเศษอยู่ นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมีการระบุถึงการจัดตั้ง “กองทุนส่งเสริมและพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้จ่ายในการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาศึกษาสำหรับคนพิการอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง” อันสะท้อนให้เห็นการสนับสนุนที่ไม่เพียงแต่เปิดพื้นที่ทางการศึกษาสำหรับคนพิการเท่านั้น หากแต่ยังวางแผนถึงการสนับสนุนด้านสังคมและการพัฒนาแบบแผนการศึกษาสำหรับคนพิการด้วย

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

⁴⁰ มาตรา 12 ให้กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา จัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือเด็กซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งหาได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ หรือความช่วยเหลืออื่นใดตามความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาภาคบังคับ

⁴¹ ได้มีการระบุใน หมวด 1 การจัดระเบียบบริหารราชการในส่วนกลาง ส่วนที่ 1 บททั่วไป มาตรา 22 ว่า “(1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ”

⁴² เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป จึงจำเป็นต้องจัดให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ ดังนั้น เพื่อให้การบริการและการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกระบบและทุกระดับการศึกษา จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

นอกเหนือจากประเด็นทางการศึกษาพิเศษและการเรียนร่วมที่ได้อธิบายมาในข้างต้น ทศวรรษ 2540 จนถึงต้นทศวรรษ 2550 นี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการผลักดันและปรากฏแผนงานหรือกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับคนพิการหลายฉบับด้วยกัน ที่ดูจะมีความสำคัญและส่งผลต่อการดำเนินงานและสนับสนุนคนพิการในวงกว้าง ได้แก่ แผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544 แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 แผนพัฒนาและส่งเสริมอาชีพคนพิการ พ.ศ. 2545-2549 แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2554 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งต่างมีความสอดคล้อง/เชื่อมโยงกัน โดยที่ในส่วนหนึ่งมีพื้นฐานของกรอบคิดและเงื่อนไขมาจากการเคลื่อนไหวในประเด็นคนพิการทั้งในทศวรรษก่อนหน้าและทศวรรษเดียวกัน และพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่ได้บัญญัติว่าจะต้องมีการจัดทำแผนการพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการขึ้นโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

แผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544 นี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดแผนระดับชาติด้านคนพิการ จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยได้จัดทำให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งกำหนดให้คนพิการเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ ครอบคลุมสาระสำคัญของแนวทางและมาตรการในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ หนึ่ง การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ คือ การค้นหาคนพิการตั้งแต่แรกเริ่ม การพัฒนาระบบสถานพยาบาลสำหรับคนพิการ การพัฒนาการดูแลคนพิการโดยชุมชนและสังคมมีส่วนร่วม และการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ สอง การจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการศึกษา การเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับคนพิการ เปิดพื้นที่ให้องค์กรทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาความรู้และบุคลากรทางการศึกษาฯ สาม การจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงาน คือ การส่งเสริมและพัฒนา ระบบเพื่อให้เกิดการจ้างงานสำหรับคนพิการ และสี่ การจัดบริการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านสังคม คือ การขยายพัฒนาระบบการส่งเสริมและจัดสวัสดิการทางสังคมให้กับคนพิการ โดยเน้นบทบาทของครอบครัว ชุมชน และภาคเอกชนมากยิ่งขึ้น

หลังจากระยะเวลาประกาศของแผนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544 ล้นสุดลง ก็ได้มีการประกาศแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 ขึ้น แผนฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ตามพระราชบัญญัติ

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ในแง่หนึ่งจึงอาจกล่าวได้ว่าแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ เป็นแผนงานเกี่ยวกับคนพิการฉบับที่สอง ต่อจากแผนฟื้นฟูสมรรถภาพฯ อย่างไรก็ดี แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฯ จะมีได้จัดทำโดยการวางแผนทางและมาตราเพื่อพัฒนาคนพิการเอกชนแผนฯ ก่อนหน้า หากแต่ใช้การวางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคนพิการเป็นหลัก แผนฯ ฉบับนี้ได้เพิ่มความครอบคลุมมิติคุณภาพชีวิตของคนพิการ รวมถึงได้บูรณาการหลักการพื้นฐานแนวคิด และทิศทางการดำเนินงานด้านคนพิการ จาก รธน. พ.ศ. 2540 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการไทย พ.ศ. 2541 การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูประบบสุขภาพ ตลอดจนพันธกรณีในข้อตกลงระดับนานาชาติ อาทิ แผนปฏิบัติการโลกว่าด้วยเรื่องคนพิการ กฎมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ ขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ. 2537 และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในทางเดียวกันการดำเนินงานด้านคนพิการตามแผนฯ ฉบับนี้ มีทิศทางในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น คือ อยู่บนพื้นฐานของสิทธิมากกว่าเพื่อการสงเคราะห์ ในแนวทางเวทนานิยม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลจากกระแสทั้งระดับสากลและระดับประเทศ

สาระสำคัญของแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 นี้ อาจแบ่งออกได้เป็น 8 ประเด็นหลักตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ ได้แก่ หนึ่ง การส่งเสริมความตระหนักรู้ และการสร้างเสริมเจตคติเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้สังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติและยอมรับคนพิการอย่างเสมอภาค สอง ด้านสิทธิและหน้าที่ ที่จะส่งเสริมการตระหนักรู้ด้านสิทธิ และหน้าที่ให้กับคนพิการและสังคมโดยรวม สาม ด้านการพัฒนาคนพิการ ที่จะส่งเสริมคนพิการตั้งแต่การศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพตามแนวทางอันหลากหลาย การใช้ชีวิตประจำวันในสังคม และการทำงาน รวมถึงการสหนาการ สี่ ด้านการวิจัยและการพัฒนา เพื่อผลิตฐานความรู้รองรับการปฏิบัติการและการสนับสนุนต่อคนพิการ ห้า ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการ เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อม หก ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านพิการ เพื่อให้องค์กรเหล่านี้มีบทบาทในการสนับสนุนคนพิการมากขึ้น เจ็ด ด้านการมีส่วนร่วมของคนพิการ ครอบครัว และชุมชน เพื่อให้ภาคส่วนเหล่านี้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชีวิตคนพิการมากขึ้น และแปด ด้านการบริหารจัดการแบบบูรณาการ เพื่อสร้างเครือข่ายและลดความซ้ำซ้อนของการทำงานเกี่ยวกับคนพิการเพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในช่วงเวลาคาบเกี่ยวกันก็ได้มีการประกาศแผนพัฒนาและส่งเสริมอาชีพคนพิการ พ.ศ. 2545-2549 แผนฉบับนี้จัดทำโดยคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพคนพิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นผลจากปีส่งเสริมอาชีพคนพิการ (พ.ศ. 2545) เพื่อกระตุ้นงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพ ซึ่งองค์กรคนพิการมีบทบาทสำคัญในการ

ผลักดันนโยบายนี้ หลักคิดสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้อยู่ที่คนพิการที่อยู่ในภาวะว่างงานกว่า 1 ล้านคน ทำให้ประเทศเกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีการศึกษาพบว่า GDP ของประเทศไทยต้องสูญเสียไปเนื่องจากภาวะการว่างงานของคนพิการและภาระในการใช้จ่ายเพื่อดูแลคนพิการทั้งส่วนของรัฐและครอบครัวปีละ ประมาณ 2-3 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หากคนพิการสามารถประกอบอาชีพอันเป็นส่วนหนึ่งของการพึ่งตนเองได้จะส่งผลให้เกิดการลดรายจ่ายของประเทศลงและเป็นการพัฒนาคนพิการในแนวทางที่ยั่งยืน สาระสำคัญของแผนฉบับนี้ได้ครอบคลุมแนวทางเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนพิการตั้งแต่การอบรมฟื้นฟู การพัฒนาระบบจัดหางาน จนถึงการประชาสัมพันธ์ให้สังคมและคนพิการรับรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

ในช่วงต้นทศวรรษ 2550 ได้มีแผนงานเกี่ยวกับคนพิการอีกฉบับหนึ่งประกาศใช้ คือ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2554 ซึ่งเป็นแผนที่ต่อจาก แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการฯ ฉบับก่อนหน้า และสาระสำคัญส่วนหนึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกับ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ พ.ศ. 2545 – 2549 กระนั้นก็ดี แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการฯ ฉบับนี้ดูจะมีจุดเน้นในประเด็นหรือยุทธศาสตร์เกี่ยวกับ หนึ่ง การบริหารจัดการระบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ คือการพัฒนากระบวนการจัดการ ความรู้ และการบริหารงานพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ และสอง การส่งเสริมการจัดสภาพแวดล้อมที่ปราศจากอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคนพิการ ที่เน้นหนักในการสนับสนุนเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับ “การออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม(Universal Design)” และกลไกต่างๆ ในการผลักดันให้เกิด “ออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม (Universal Design)” ขึ้นเพื่อที่จะทำให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตสามารถใช้ชีวิตในสังคมปกติได้โดยปราศจากอุปสรรคทางกายภาพ

สุดท้ายนอกจากรบราแผนงานที่ส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่ประกาศใช้ในช่วงทศวรรษ 2540 – 2550 อันเป็นผลมาจากพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 แล้ว หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2549 อันนำมาสู่การบริหารประเทศของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้มีการผลักดันประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจากบรรดาองค์กรคนพิการและนักวิชาการจนนำมาสู่การประกาศพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ขึ้นแทนพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่มีความคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 หากแต่ก็ได้มีการเพิ่มกรอบแนวคิดการสนับสนุนคนพิการที่มากขึ้น ที่เห็นได้อย่างเด่นชัดได้แก่

- 1) การเพิ่มเรื่อง "การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต" เข้ามา (ครอบคลุมความหมายมากกว่าการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ) ซึ่งหมายถึง การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ การจัดสวัสดิการ การส่งเสริมและพิทักษ์สิทธิ การสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอิสระ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และเสมอภาคกับบุคคลทั่วไป มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ (มาตรา 8)
- 2) จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ (มาตรา 5) การจัดตั้งคณะอนุกรรมการตามประเภทความพิการ คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการประจำจังหวัด (มาตรา 11)
- 3) การจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติขึ้นเป็นส่วนราชการในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (มาตรา 12)
- 4) การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ มาตรการ โครงการ หรือวิธีปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์การเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการจะกระทำมิได้ (มาตรา 14) คนพิการที่ได้รับหรือจะได้รับความเสียหายจากการกระทำในลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมมีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการให้มีคำสั่งเพิกถอนการกระทำหรือห้ามมิให้กระทำการนั้นได้ (มาตรา 16)
- 5) ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วยงานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐ (มาตรา 33) นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการที่ไม่ประสงค์จะรับคนพิการเข้าทำงาน ให้ส่งเงินเข้ากองทุน (มาตรา 34)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ในมุมหนึ่งมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ปรากฏการให้ความสำคัญกับสิทธิ ความเสมอภาค และการสนับสนุนคนพิการ รวมถึงการมีส่วนร่วมของสังคมและชุมชนต่อการพัฒนาคนพิการ นอกจากนี้อาจกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้สะท้อนให้เห็นบันไดอีกขั้นหนึ่งของการสนับสนุนคนพิการที่เริ่มจากการสังคมสงเคราะห์ เปลี่ยนมาเป็นแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพในทศวรรษ 2530 ก่อนที่จะก้าวมาสู่การสนับสนุนและพัฒนาคนพิการอย่างครอบคลุมภายใต้วิถีคิดเกี่ยวกับคนพิการในฐานะ

บุคคลที่มีสิทธิและความเสมอภาคเช่นเดียวกับคนทั่วไป ในทางเดียวกันเนื้อหาหรือ บทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ได้สะท้อนให้เห็นความครอบคลุมและความรัดกุมในการบังคับ และผลักดันประเด็นพัฒนาชีวิตคนพิการตามความมุ่งหวังของกฎหมาย

นอกจากบรรดาแผนงาน แนวนโยบาย และกฎหมายที่ประกาศใช้ในช่วงทศวรรษ 2540 – 2550 จะสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญอย่างมากกับประเด็นคนพิการ รวมถึงหลักคิดที่ ก้าวสู่การพัฒนาชีวิตคนพิการ แทนการสงเคราะห์และอุปการะแล้ว ในอีกมุมหนึ่งการแถลง นโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาในช่วงเวลานี้เกือบทั้งหมดดูจะมีการบรรจุการให้ ความสำคัญและความมุ่งหมายต่อการดำเนินการพัฒนาคนพิการไว้ด้วย ดังตารางข้างล่างนี้

รัฐบาล	เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ
นายชวน หลีกภัย	นโยบายการเมืองการปกครอง และการบริหารราชการ 1.2 การปฏิรูประบบบริหารราชการ "1.2.7 เร่งรัดให้มีการออกกฎหมายใหม่หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ แล้วเพื่อเพิ่มมาตรการในการคุ้มครองเด็ก เยาวชนและสตรี การสงเคราะห์ คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส การสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดความไม่เป็นธรรมในสังคมและ ในการแข่งขันทางการค้าและการลงทุน การปฏิรูปหรือการใช้ประโยชน์ที่ดิน การแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการรักษาความ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยดำเนินการในลักษณะของการปฏิรูป กฎหมายอย่างเป็นระบบ" นโยบายในระยะปานกลาง: การปรับโครงสร้างและพัฒนาสังคม 2.6 การพัฒนาคนและสังคม 2.6.8 ด้านอื่นๆ (2) ดูแล พื้นฟู และพัฒนา ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการ ดูแลเป็นพิเศษ เช่น คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ โดยสนับสนุน ให้ได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานและนันทนาการตามควรแก่กรณี เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมี ความสุข
พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร	นโยบายสังคม 10.5 ด้านการส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส (1) ให้การสงเคราะห์และสนับสนุนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมแก่ผู้ยากไร้ ผู้ พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถ พึ่งพาตนเองได้ (...) (3) จัดระบบการศึกษาและการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับระดับและลักษณะ

	ของความพิการหรือทุพพลภาพ รวมทั้งพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การเสริมทักษะพิเศษเฉพาะด้าน และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ
นายสมิคร สุนทรเวช	นโยบายการศึกษา 2.1.4 ดำเนินการให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรืออยู่ในสภาวะยากลำบากให้ได้รับการศึกษาและเพิ่มโอกาสให้แก่เยาวชนในการศึกษาต่อผ่านกองทุนให้กู้ยืมที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต และเชื่อมโยงกับนโยบายการผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของประเทศ รวมทั้งต่อยอดให้ทุนการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ" นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชน 2.3.4 เพิ่มแรงจูงใจและขยายงานอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อเป็นกำลังสำคัญให้ชุมชนในการดูแลเด็กผู้สูงอายุ คนพิการ การดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล และการเฝ้าระวังโรคในชุมชนรวมทั้งเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม 2.5.3 สร้างหลักประกันความมั่นคงและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้เด็กสตรี และคนพิการที่ด้อยโอกาสโดยจะจัดขบวนการค้ำชูให้หมดสิ้นไป ขจัดการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิเด็ก สตรี และคนพิการในทุกรูปแบบ และอย่างเด็ดขาด รวมทั้งเสริมสร้างสวัสดิการทางสังคมแก่คนพิการและผู้ด้อยโอกาสอย่างเหมาะสม และส่งเสริมความรู้และอาชีพให้สตรีและคนพิการให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	นโยบายการศึกษา 3.1.4 จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน นโยบายแรงงาน 3.2.7 ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุและคนพิการ โดยกำหนดให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมตามความสามารถของผู้สูงอายุและคนพิการ อาทิ

	การทำงานแบบบางเวลา การทำงานชั่วคราว การทำงานแบบสัญญาระยะสั้น รวมทั้งการขยายโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน นโยบายสวัสดิการสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ 3.5.6 ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ขจัดการกระทำความรุนแรง และการเลือกปฏิบัติต่อเด็ก สตรี และผู้พิการ ให้การคุ้มครองและส่งเสริม การจัดสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และ ผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พึ่งตนเองได้
--	---

อาจกล่าวได้ว่าทุกภาคส่วนในทศวรรษ 2540 – 2550 นี้เกือบทุกภาคส่วนของรัฐทั้งในระดับบริหารและระดับนโยบายล้วนมีความมุ่งหวังและให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาชีวิตคนพิการเพื่อการพึ่งตนเองอย่างมาก ในทางเดียวกับที่กฎหมายที่ประกาศในช่วงเวลานี้ได้สะท้อนให้เห็นความพยายามในการสร้างเงื่อนไขของสังคมการเมืองเพื่อผลักดันให้การพัฒนาคนพิการสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและรัดกุม กระนั้นก็ดี ความพยายามดังกล่าวนี้ในมุมหนึ่งดูจะเป็นเพียงความมุ่งหวังและเป้าหมายซึ่งจะประสบความสำเร็จตรงตามจุดประสงค์ที่วางไว้มากเท่าใดนักดูจะเป็นสิ่งที่ยังไม่สามารถหาคำตอบได้จากงานศึกษาชิ้นนี้

สรุป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ อาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่ทศวรรษ 2520 จนถึงต้นทศวรรษ 2550 เป็นช่วงเวลาที่ยังคงให้ความสำคัญกับประเด็นคนพิการอย่างมากที่สุดตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ในทางเดียวกันก็เป็นช่วงเวลาที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือมุมมองเกี่ยวกับคนพิการของประเทศไทย อันสะท้อนผ่านนโยบาย แผนงาน และกฎหมาย รวมถึงองค์กรของรัฐจำนวนหนึ่งด้วย ในช่วงทศวรรษ 2520 ได้สานต่อความคิดที่เน้นการ “ฟื้นฟู” สมรรถภาพและความสามารถคนพิการของรัฐอันรวมถึงการศึกษาสำหรับคนพิการที่ล้วนได้ถูกวางรากฐานตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2510 โดยความคิดที่เน้นการ “ฟื้นฟู” นี้ดูจะได้ตกผลึกและได้รับการปักหลักอย่างชัดเจนในกลางทศวรรษ 2530 ผ่านพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่มีสาระสำคัญที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลไทยที่เน้นการสร้างและสนับสนุนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุด กระนั้นก็ดี ต่อมาในปลายทศวรรษ 2530 ความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูนี้ดูจะเริ่มเปลี่ยนรูปสู่การเน้นไปที่ “การพัฒนา” คุณภาพชีวิตคนพิการ อันเป็นกรอบคิดที่นอกจากจะดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแล้ว ยังเน้นหนักในการเสริมสร้างสภาพสังคม การศึกษา และการทำงานให้เหมาะสมและเอื้อต่อการใช้ชีวิตของคนพิการในฐานะกลุ่มคนที่มีความเท่าเทียมกับกลุ่มคนอื่นในสังคม

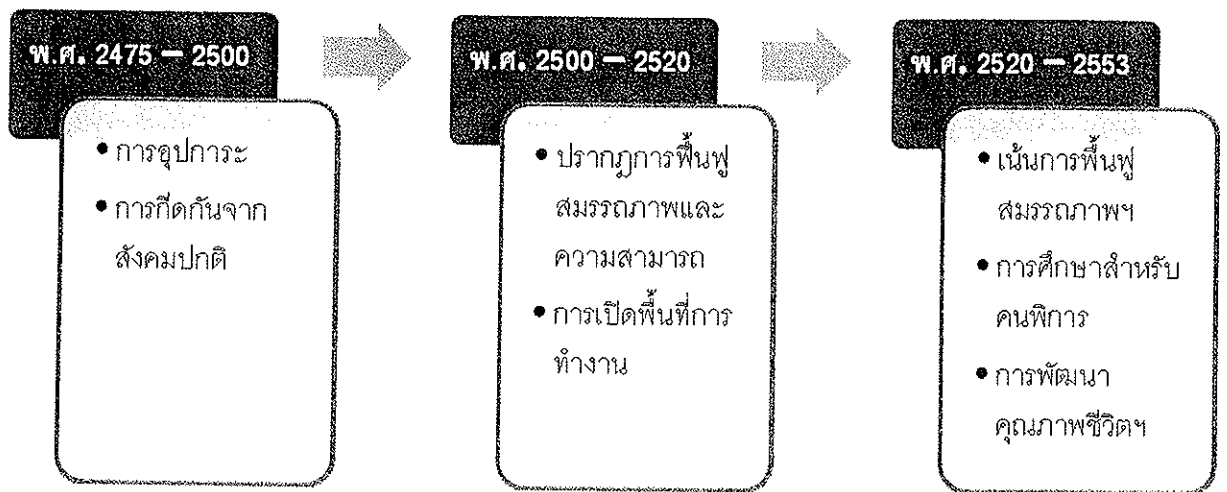
การเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับคนพิการของประเทศไทยในช่วงเวลานี้ มีสาเหตุหรืออิทธิพลสำคัญมาจากเงื่อนไข 2 ประการหลักอันเป็นบริบททางสังคมการเมือง ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ภาวะเศรษฐกิจถดถอย/ตกต่ำในช่วงต้นทศวรรษ 2520 และ 2540 ส่งผลให้การวางนโยบายที่เน้นการสังคมสงเคราะห์หรือการอุปการะคนพิการแบบเดิมผ่านสถานสงเคราะห์ได้สร้างภาระด้านงบประมาณให้กับรัฐ ทำให้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับลดประมาณในด้านนี้และเปลี่ยนการสงเคราะห์คนพิการเป็นแบบใหม่ที่เน้นการ “เพิ่มพลัง” ให้กับคนพิการที่ไม่เพียงแต่จะทำให้กลุ่มคนพิการสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว หากแต่กลุ่มคนพิการยังสามารถเป็น “พลัง” หลักในการพัฒนาประเทศชาติด้วย ส่วนเงื่อนไขประการที่สอง คือ ความเคลื่อนไหวต่อประเด็นคนพิการในระดับโลกที่เรียกร้องสิทธิในการใช้ชีวิตของคนพิการให้เสมอภาคและเท่าเทียมกับคนทั่วไป การเคลื่อนไหวในระดับโลกนั้นนอกจากจะดำเนินการผ่านองค์กรคนพิการแล้ว ยังได้รับการผลักดันผ่านองค์การสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศจำนวนมากด้วย ส่งผลให้เกิดการจัดกิจกรรมปี/ทศวรรษคนพิการสากล การประกาศข้อตกลงและปฏิญญาเกี่ยวกับคนพิการในหลายประเด็น ซึ่งประเทศไทยในฐานะส่วนหนึ่งขององค์การระหว่างประเทศเหล่านี้ก็ได้ทยอยทำข้อตกลงหรือยอมรับปฏิญญาและข้อตกลงดังกล่าวเรื่อยมาตั้งแต่ทศวรรษ 2520 ยังผลให้เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินรอยตามความคิดและการขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาคของคนพิการ

หึ่งจะกล่าวด้วยว่า ในช่วงเวลาดังแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมานี้ ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการเสนอความเห็นและขับเคลื่อนนโยบายเกี่ยวกับคนพิการอย่างมากด้วยเช่นเดียวกัน ผ่านคณะทำงานและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทางสังคมซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นหลายคณะในรัฐบาลหลายสมัย ในทางเดียวกัน การพัฒนาระบบข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับสุขภาพที่เชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคมของไทยที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2530 ยังเป็นอีกหนึ่งการดำเนินงานที่มีส่วนขับเคลื่อน สนับสนุน หรือเกื้อหนุนแนวทางการดำเนินงานต่อคนพิการของรัฐที่เน้นหนักในทางการฟื้นฟูสมรรถภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการด้วย

บทที่ 5

สรุป

จากกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการของประเทศไทยที่ได้วางแผนและประกาศตั้งแต่ พ.ศ. 2475 – 2553 ได้สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับประเด็นคนพิการของประเทศไทยทั้งรัฐบาลและส่วนราชการเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ ในทางเดียวกันกฎหมายและนโยบายเหล่านี้ก็ได้ให้ภาพความเปลี่ยนแปลงของกรอบคิดในการดำเนินการ จัดการ และสนับสนุนคนพิการไทยในแต่ละช่วงเวลาด้วย ซึ่งกรอบคิดดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์ สอดคล้อง หรือได้รับอิทธิพลจากสภาพทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ ตลอดจนการขับเคลื่อน/เคลื่อนไหวต่อประเด็นคนพิการทั้งในระดับประเทศและระดับโลกในแต่ละช่วงเวลา อันสามารถจำแนกรอบคิดของประเทศไทยต่อคนพิการได้เป็น 3 ช่วงเวลาหลักดังต่อไปนี้ (พิจารณาแผนภาพประกอบ)

ช่วงแรก ระหว่าง ปี พ.ศ. 2475 – 2500 อาจถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยได้เริ่มให้ความสำคัญกับคนพิการอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการประกาศกฎหมายและนโยบายที่มีส่วน “เกี่ยวเนื่อง” กับคนพิการจำนวนหนึ่งอันสัมพันธ์กับการพัฒนาสิทธิของประชาชนหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 และการเพิ่มจำนวนของคนพิการจากสภาวะสงคราม ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2480 กรอบคิดของประเทศไทยต่อคนพิการในช่วงเวลานี้จะมีจุดเน้นหนักไปในทาง “สังคมสงเคราะห์” ในรูปแบบการ “อุปการะ” คนพิการ ผ่านสถานสงเคราะห์ที่อยู่ในความดูแลของกรมประชาสงเคราะห์ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นในทศวรรษ 2480 อย่างไรก็ตาม กรอบคิดที่เน้นการ “ฟื้นฟูสมรรถภาพ” คนพิการก็ได้เริ่มปรากฏขึ้นหลังทศวรรษ 2490 ที่ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวในประเด็นคนพิการขององค์กรระหว่างประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ที่จะกล่าวด้วยว่าแม้จะมีการให้ความสำคัญกับคนพิการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม หากแต่ระเบียบและกฎหมายของรัฐจำนวนหนึ่งในช่วงเวลานี้ยัง “กีดกัน” คนพิการออกจากสังคมปกติและสะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม

ช่วงที่สอง พ.ศ. 2500 – 2520 เป็นช่วงเวลาที่จะปรากฏกรอบคิดในการ “สังคมสงเคราะห์” ผ่านการ “อุปการะ” คนพิการอันมีพื้นฐานมาตั้งแต่ทศวรรษก่อนหน้า หากแต่ก็ได้ปรากฏกรอบคิดใน “การฟื้นฟูสมรรถภาพและความสามารถ” คนพิการอย่างค่อนข้างเป็นรูปธรรมด้วยเช่นเดียวกัน อันสะท้อนอย่างชัดเจนผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (และสังคม) แห่งชาติที่เริ่มประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 และจากกรอบคิดต่อคนพิการของรัฐที่ “เริ่มเปลี่ยน” จุดเน้นจากการ “อุปการะ” แต่เพียงอย่างเดียวมาสู่ “การฟื้นฟูความสามารถและสมรรถภาพฯ” ก็ดูจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนและประกาศกฎหมายในช่วงปลายทศวรรษ 2510 ที่เปิดโอกาสและเงื่อนไขให้คนพิการสามารถเข้าทำงานในระบบราชการได้มากขึ้นอันแตกต่างกับช่วง พ.ศ. 2475 – 2500 ที่กีดกันคนพิการในการสมัครเข้าทำงานในระบบราชการ

ช่วงที่สาม พ.ศ. 2520 – 2553 ช่วงเวลานี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบคิดและการดำเนินงานเกี่ยวกับคนพิการในประเทศไทยในหลายภาคส่วนอย่างเห็นได้ชัด ผ่านการประกาศกฎหมาย และวางนโยบายทั้งในระดับภาพรวมและหน่วยงาน ที่สะท้อนให้เห็นกรอบคิดต่อคนพิการของรัฐไทยที่เน้นหนักไปใน “การฟื้นฟูสมรรถภาพฯ” มากยิ่งขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา ในทางเดียวกับ “การศึกษาพิเศษ” สำหรับคนพิการที่รัฐได้ให้ความสำคัญอย่างเป็นทางการ โดยทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพและการศึกษาสำหรับคนพิการนี้มีจุดหมายหลักสำคัญอยู่ การสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมในการใช้ชีวิต การศึกษา และทำงานของคนพิการ พึงจะกล่าวด้วยว่าตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา นโยบายของรัฐได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของ “ชุมชน” “ครอบครัว” และองค์กรเอกชนเกี่ยวกับคนพิการในการเข้ามาสนับสนุนการฟื้นฟูสมรรถภาพและดูแลคนพิการมากขึ้น พร้อมกับการลดบทบาทของการสังคมสงเคราะห์คนพิการที่เน้นการอุปการะที่จำกัดขอบเขตเฉพาะกรณีจำเป็นเท่านั้น กรอบคิดเกี่ยวกับ “การฟื้นฟูสมรรถภาพฯ” ที่ดำเนินและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษ 2520 นี้ดูจะได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากสังคมและรัฐมากขึ้นจนเปลี่ยนแปลงมาสู่กรอบคิดของ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ” ที่นอกจากจะให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสมรรถภาพและการศึกษาสำหรับคนพิการแล้ว ยังมุ่งที่จะพัฒนาสภาพแวดล้อมและมุมมองของสังคมให้เปิดรับกับการใช้ชีวิตของคนพิการด้วย การเปลี่ยนแปลงกรอบคิดของรัฐต่อคนพิการในช่วงเวลาส่วนหนึ่งนอกจากจะสัมพันธ์กับบริบทการเคลื่อนไหวและผลักดันเพื่อสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมของคนพิการในระดับประเทศและระหว่างประเทศแล้ว ในอีกมุมหนึ่งยังเป็นผลมาภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 2520 และวิกฤติเศรษฐกิจในทศวรรษ 2540 ที่รัฐต้องปรับเปลี่ยนแนว

ทางการบริหารงานจัดการงบประมาณด้านการสังคมสงเคราะห์จากแต่เดิมเน้นการอุปการะมาสู่การฟื้นฟู และสนับสนุนเพื่อ “เสริมพลัง” ให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตในสังคมปกติอันเป็นแนวทางที่ยั่งยืนและทำให้คนพิการเป็นพลังงานสำคัญในการพัฒนาประเทศ

กระนั้นก็ดี กฎหมายและนโยบายของรัฐไทยในแต่ละยุคสมัยดูจะสะท้อนให้เห็นเพียงกรอบคิดที่เป็น “ความคาดหวัง” ของผู้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและการขับเคลื่อนประเด็นคนพิการในแต่ละช่วงเวลาเท่านั้น ความสัมฤทธิ์ผล การปฏิบัติ และการดำเนินการที่เป็นจริงต่อประเด็นคนพิการของรัฐไทยในแต่ละยุคสมัยอาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องสอดคล้องกับ “ความคาดหวัง” ดังกล่าวนี้อันเป็นผลมาจากความแตกต่างของมุมมองระหว่าง “ส่วนปฏิบัติการ” และ “ส่วนนโยบาย” ในแง่จึงมีความน่าสนใจว่าการปฏิบัติการและขับเคลื่อนทางสังคมของนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับคนพิการรวมถึงมุมมองทางสังคมต่อการปฏิบัติการและขับเคลื่อนดังกล่าวในแต่ละช่วงเวลามีลักษณะเช่นใด ในทางเดียวกันก็มีความน่าสนใจว่าการผลักดันกฎหมายและนโยบายของรัฐต่อประเด็นคนพิการในแต่ละช่วงเวลามีเกี่ยวข้องกับกลุ่มคน ความรู้และลักษณะการดำเนินการอย่างไร นอกเหนือจากกระแสความคิดและโครงสร้างของสังคมการเมือง

บรรณานุกรม
(หนังสือ/บทความประกอบบทความ)

- Daniel Fineman. A special relationship: the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958. Honolulu: University of Hawaii Press, 1997.
- David Harvey. A Brief History of Neoliberalism. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Kean Birch and Vlad Mykhnenko. The Rise and Fall of Neoliberalism: The Collapse of an Economic Order?. London: Zed Books, 2010.
- Neil Gilbert. Transformation of the Welfare State: The Silent Surrender of Public Responsibility. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Robert F. Rich, Christopher T. Erb, and Rebecca A. Rich. "Critical Legal and Policy Issues for People with Disabilities." Journal of Health Care Law (Vol. 6, No. 1, fall 2002).
- Rosemary Foot. "The Cold War and Human Rights," The Cambridge History of the Cold War Vol. III. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. "ถาเป็นยักษที่เพ่งตืน: ชนชั้นกลางกับการเมืองไทย," มีอบมือถือ: ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับพัฒนาการประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มติชน, 2536.
- จิตติมา คิมสุขศรี. "องค์กรทางสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพคนพิการ: กรณีศึกษาศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ." วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ธีรดา ไธมานันท์. "สิทธิและเสรีภาพของคนพิการทางการมองเห็นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540)." วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ประเวศ วะสี. บนเส้นทางชีวิตปฏิรูปการเมือง. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน, 2541.
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์. กฎหมายและนโยบายของรัฐเกี่ยวกับคนพิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2539.
- สมพันธ์ เตชะอธิก (บก). แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี) วันที่ 21 ตุลาคม 2535.สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี) วันที่ 26 กรกฎาคม 2538.สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี) วันที่ 4 เมษายน 2534.สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี) วันที่ 4 เมษายน 2534.สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี) วันที่ 27 สิงหาคม 2529. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm.

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี) วันที่ 6 พฤษภาคม 2535. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี) วันที่ 11 ธันวาคม 2539. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2554 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/bb_main31.htm

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ระยะที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2506. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2504.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 พ.ศ. 2507 – 2509. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2506.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 – 2514. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2510.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515-2519. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2519.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 - 2524. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2520.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 - 2529. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 - 2534. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 - 2539. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2535.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2549. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2550 - 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540.

สุวิมล วิมลกาญจนา. "การติดตามผลการใช้สิทธิประโยชน์ด้านอาชีพรตามพระราชบัญญัติ
การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะ
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, การทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคน
พิการ ระหว่างปี พ.ศ.2517 - พ.ศ. 2552. นนทบุรี: สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคน
พิการ, 2552.

ภาคผนวก ก.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ)

รัฐธรรมนูญ	หมวด/ส่วนที่/มาตรา/เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗	- หมวด ๕ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๙๐ รัฐพึงจัดให้บุคคลทุพพลภาพมีงานทำตามความสามารถและความเหมาะสม
๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔	- หมวด ๕ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๘๑ รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิตเพื่อสามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร - หมวด ๖ รัฐสภา ส่วนที่ ๓ สมาชิกวุฒิสภา มาตรา ๑๐๗ บุคคลผู้มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิรับเลือกตั้ง คือ(๔) เป็นบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้
๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๘	- หมวด ๕ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๘๙ ทวิ รัฐพึงช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุและผู้พิการให้มีสุขภาพ กำลังใจ และความหวังในชีวิตเพื่อสามารถดำรงตนอยู่ได้ตามสมควร - หมวด ๖ รัฐสภา ส่วนที่ ๓ สมาชิกวุฒิสภา มาตรา ๑๑๓ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิรับเลือกตั้ง คือ(๔) เป็นบุคคลหูหนวกและเป็นใบ้

รัฐธรรมนูญ	หมวด/ส่วนที่/มาตรา/เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
๔. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐	- หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม มาตรา ๕๕ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ - หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา ๘๐ รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว และความเข้มแข็งของชุมชน รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ * ข้อสังเกต: ไม่มีบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิผู้พิการทุพพลภาพและเป็นไปในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญ	หมวด/ส่วนที่/มาตรา/เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐	- หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๒ ความเสมอภาค มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม - หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ ...(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ... - หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๘ สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตรา ๔๙ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

รัฐธรรมนูญ	หมวด/ส่วนที่/มาตรา/เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
	การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ - หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ มาตรา ๕๔ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ บุคคลวิกลจริตย่อมได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ - หมวด ๕ แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ ๔ แผนนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา ๘๐ รัฐต้องดำเนินการตามแผนนโยบายสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ ...(๑) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัยส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้... - หมวด ๖ รัฐสภา ส่วนที่ ๗ การตราพระราชบัญญัติ มาตรา ๑๕๒ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญ	หมวด/ส่วนที่/มาตรา/เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
	ว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ หากสภาผู้แทนราษฎร มิได้พิจารณาโดยกรรมาธิการเต็มสภา ให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด ทั้งนี้ โดยมีสัดส่วนหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

ภาคผนวก ข.

นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ)

นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภา (เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ)

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๒๙	นโยบายทางสังคม	๒. การศึกษา “๒.๑ จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรทุกเพศทุกวัยโดยเน้นความเสมอภาคและการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชนและบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ยากจนห่างไกล ชุมชนแออัด และบุคคลพิการ และจะส่งเสริมให้สถาบันศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในการอบรมสั่งสอนคุณธรรมให้มากขึ้น”
นายอานันท์ ปันยารชุน วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๓๔.	นโยบายการบริหารราชการ และปรับปรุงกฎหมาย	“๓. ปรับปรุงและจัดให้มีกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม โดยจะดำเนินการออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ สวัสดิภาพเด็กและสตรีและกฎหมายคุ้มครองคนพิการ รวมทั้งกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและสุขภาพของผู้สูงอายุ”
	นโยบายสังคม	“เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตโดยยึดหลักของคุณธรรมและจริยธรรม และเร่งรัดการแก้ไขปัญหาสังคมอย่างจริงจัง เพื่อสร้างความผาสุก ความสงบเรียบร้อยในสังคม จึงกำหนดนโยบายดังนี้ ๑. เร่งรัดการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้ลดลง โดยเฉพาะการปราบปรามผู้มีอิทธิพล ผู้ค้าและใช้อาวุธสงคราม นายทุนตัดต้นไม้ทำลายป่า และกลุ่มอิทธิพลที่แสวงประโยชน์จากเด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ประกอบอาชีพโดยสุจริต รวมทั้งปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจอย่างจริงจัง”

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
พลเอกสุจินดา คราประยูร วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๓๕	๘. นโยบายสังคม	“๘.๔ ดูแล พื้นฟู และพัฒนา ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาพิเศษ เช่น ผู้พิการและทุพพลภาพ ให้ได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือหรืออาชีพ ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ”
นายชวน หลีกภัย วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๓๕	๘. นโยบายทางสังคม	“๘.๓ ด้านสาธารณสุขเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรในด้านสาธารณสุขรัฐบาลจึงกำหนดนโยบายด้านพัฒนาระบบบริหารและบริการสาธารณสุข ด้านการควบคุมโรคเอดส์ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการผลิตและพัฒนาระบบบริหารและบริการสาธารณสุข ด้านการควบคุมโรคเอดส์ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากร ดังนี้... ๘.๓.๕ ให้มีการสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาลแก่ครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ เด็กแรกเกิดจนถึง ๑๒ ปี และผู้พิการโดยให้ได้รับบัตรสงเคราะห์ในการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง” “๘.๘ ด้านอื่นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมด้านอื่นๆ ของประเทศรัฐบาลมีนโยบายจะดำเนินการดังนี้... ๘.๘.๓ ดูแล พื้นฟู และพัฒนาผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ให้ได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพ และการจ้างงานเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ”
นายบรรหาร ศิลปอาชา วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๘	๒. นโยบายความมั่นคง	“รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างกองทัพให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก โดยจะดำเนินการ...

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		๒.๖ เชิดชูเกียรติของทหารผ่านศึก โดยเฉพาะทหารผ่านศึกที่พิการและทุพพลภาพให้ได้รับสิทธิและความเอื้ออาทรจากสังคมไทยเป็นพิเศษ
	๕. นโยบายสังคม	๕.๒ นโยบายด้านสตรี เด็ก เยาวชนและผู้ด้อยโอกาส “๕.๒.๙ ดูแล พัฒนาผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลพิเศษ เช่น ผู้พิการ ให้ได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือหรือการฝึกอาชีพให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ” (ไม่ปรากฏเลขหน้า)
		๕.๓ นโยบายด้านสาธารณสุข “๕.๓.๒ สนับสนุนการสร้างระบบประกันสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ยากไร้ และด้อยโอกาส เพื่อให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุข” (ไม่ปรากฏเลขหน้า)
		๕.๔ นโยบายด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม “๕.๔.๑ ส่งเสริมการฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ผู้ใช้แรงงานกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้ซึ่งประสบอันตรายเนื่องจากการทำงานจนต้องกลายเป็นคนพิการให้มีความรู้ ฝีมือทักษะในการประกอบอาชีพตลอดจนได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ด้วยการสนับสนุนการฝึกอาชีพระยะสั้นและขยายความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมวิชาชีพในสาขาที่ต้องการแรงงานฝีมือและความชำนาญงานเฉพาะด้าน ๕.๔.๔ ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการและด้อยโอกาสและผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคมอย่างจริงจัง โดยให้มีศูนย์สงเคราะห์ราษฎร และกฎหมายสวัสดิการสังคม” (ไม่ปรากฏเลขหน้า)

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	๖. นโยบายด้านกีฬา	“๖.๑๐ สนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการมีโอกาสเข้าศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้”
พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๙	๖. ความเป็นเลิศทางวิชาการ	๖.๒ นโยบายด้านสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส “๖.๒.๓ ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ถูกทอดทิ้งทางสังคมอย่างจริงจัง”
		๖.๕ นโยบายด้านกีฬา “๖.๕.๓ ให้มีการเล่นกีฬาตั้งแต่เยาว์วัย และสนับสนุนบริการพื้นฐานด้านกีฬาให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ”
นายชวน หลีกภัย วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๐	ส่วนที่ ๑ นโยบายการเมือง การปกครอง การบริหาร ราชการ ความมั่นคง และ การต่างประเทศ	๑. นโยบายการเมืองการปกครอง และการบริหารราชการ > หัวข้อย่อย ๑.๒ การปฏิรูประบบบริหารราชการ “๑.๒.๗ เร่งรัดให้มีการออกกฎหมายใหม่หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่แล้วเพื่อเพิ่มมาตรการในการคุ้มครองเด็ก เยาวชนและสตรี การสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส การสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดความไม่เป็นธรรมในสังคมและในการแข่งขันทางการค้าและการลงทุน การปฏิรูปหรือการใช้ประโยชน์ที่ดิน การแก้ไขปัญหาดังเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยดำเนินการในลักษณะของการปฏิรูปกฎหมายอย่างเป็นระบบ”
		๒. นโยบายในระยะปานกลาง: การปรับโครงสร้างและพัฒนาสังคม

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		> หัวข้อย่อย ๒.๖ การพัฒนาคนและสังคม “๒.๖.๘ ด้านอื่นๆ (๒) ดูแล พื้นฟู และพัฒนา ผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มบุคคลที่สมควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เช่น คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ โดยสนับสนุนให้ได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพ การจ้างงานและนันทนาการตามควรแก่กรณี เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างภาคภูมิใจและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข”
พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔	๑๐.นโยบายเสริมสร้างสังคม เข้มแข็ง	๑๐.๕ ด้านการส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส “(๑) ให้การสงเคราะห์และสนับสนุนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมแก่ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (๓) จัดระบบการศึกษาและการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับระดับและลักษณะของความพิการหรือทุพพลภาพ รวมทั้งพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การเสริมทักษะพิเศษเฉพาะด้าน และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ”
นายสมัคร สุนทรเวช วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑	๒. นโยบายสังคมและ คุณภาพชีวิต	๒.๑ นโยบายการศึกษา “๒.๑.๔ ดำเนินการให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษา ๑๒ ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรืออยู่ในสภาวะยากลำบากให้ได้รับการศึกษาและเพิ่มโอกาสให้แก่เยาวชนในการศึกษาต่อผ่านกองทุนให้กู้ยืมที่ผูกพันกับรายได้ในอนาคต และเชื่อมโยงกับนโยบายการผลิตบัณฑิตเพื่อตอบสนองความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถของประเทศ รวมทั้งต่อยอดให้ทุนการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ”

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		๒.๓ นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชน “๒.๓.๔ เพิ่มแรงจูงใจและขยายงานอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อเป็นกำลังสำคัญให้ชุมชนในการดูแลเด็กผู้สูงอายุ คนพิการ การดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล และการเฝ้าระวังโรคในชุมชน รวมทั้งเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”
		๒.๕ นโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม “๒.๕.๓ สร้างหลักประกันความมั่นคงและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้เด็ก สตรี และคนพิการที่ด้อยโอกาสโดยจะจัดขบวนการค้ำมนุษย์ให้หมดสิ้นไป ขจัดการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิเด็ก สตรี และคนพิการในทุกรูปแบบและอย่างเด็ดขาด รวมทั้งเสริมสร้างสวัสดิการทางสังคมแก่คนพิการและผู้ด้อยโอกาสอย่างเหมาะสม และส่งเสริมความรู้และอาชีพให้สตรีและคนพิการให้สามารถพึ่งพาตนเองได้”
นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ วันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๑	๓. นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต	๓.๑ นโยบายการศึกษา “๓.๑.๔ จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี ๑๕ ปี ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชากรในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญา และชนต่างวัฒนธรรม รวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน” (หน้า ๑๑)
		๓.๒ นโยบายแรงงาน “๓.๒.๗ ส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุและคนพิการ โดยกำหนดให้มีรูปแบบที่

นายกรัฐมนตรี/ วัน/เดือน/ปีที่แถลงนโยบาย	หัวข้อ	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		หลากหลาย เหมาะสมตามความสามารถของผู้สูงอายุและคนพิการ อาทิ การทำงานแบบบางเวลา การทำงานชั่วคราว การทำงานแบบสัญญาระยะสั้นรวมทั้งการขยายโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน" (หน้า ๑๓)
		๓.๕ นโยบายสวัสดิการสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ “๓.๕.๖ ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างชายหญิง ขจัดการกระทำความรุนแรง และการเลือกปฏิบัติต่อเด็ก สตรี และผู้พิการ ให้การคุ้มครองและส่งเสริม การจัดสวัสดิการทางสังคมที่เหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พึ่งตนเองได้” (หน้า ๑๖)

หมายเหตุ: 1) การแถลงนโยบายของรัฐบาลก่อน ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ไม่ปรากฏนโยบายเกี่ยวกับผู้พิการและทุพพลภาพ

2) การแถลงนโยบายของรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๔๘ ไม่มีนโยบายที่ระบุถึงผู้พิการและทุพพลภาพโดยตรง มีแต่กลุ่มเด็ก สตรีและผู้สูงอายุ และการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาในสมัยรัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ไม่มีนโยบายที่ระบุถึงผู้พิการและทุพพลภาพโดยตรง

ภาคผนวก ค.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑- ๑๑ (เฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับคนพิการ/ทุพพลภาพ)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑- ๑๑ (เฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับคนพิการ/ทุพพลภาพ)

แผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคม แห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๑. แผนพัฒนา เศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔- ๒๕๐๙)	บทที่ ๒ นโยบายของ พัฒนา เศรษฐกิจ	● หัวข้อที่ ๙ การสังคม > หัวข้อย่อย (๒) การสังคมสงเคราะห์ “ข. การประชาสงเคราะห์ จะสงเคราะห์คนยากจน ผู้มีรายได้น้อย เด็กซึ่งไร้ผู้อุปการะ ตลอดจนคนชราซึ่งไร้ที่พึ่ง คนพิการ คน ทุพพลภาพ และผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ ให้ได้รับการเลี้ยงดู บำรุงรักษาและสงเคราะห์เท่าที่ควร”
๑.๑ แผนพัฒนา เศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ระยะ ที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๖)	ส่วนที่ ๒ บทที่ ๑๐ การ พัฒนาชุมชน และ สาธารณูปกา ร	● หัวข้อ งบพัฒนาชุมชนและการสาธารณูปโภค มีการจัดตั้งงบประมาณให้กับกรมประชาสงเคราะห์ โครงการสงเคราะห์คนชรา พิการและทุพพลภาพ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ๓.๔๑ ล้านบาท ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ๓.๐๗ ล้านบาท และปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ๔ ล้านบาท รวม ๑๑.๑๑ ล้านบาท
		● หัวข้อ โครงการพัฒนาชุมชนและการสาธารณูปโภค > หัวข้อย่อย (๙) โครงการสงเคราะห์คนชรา คนพิการและทุพพลภาพ “ข. การสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ ปัจจุบันการสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพจัดในรูปแบบสถานสงเคราะห์ เพื่ออุปการะ เลี้ยงดูบุคคลพิการและทุพพลภาพไว้เท่านั้น การฟื้นฟูสมรรถภาพ คือ การอาชีวบำบัด และการพัฒนาความสามารถของคนพิการ อยู่ในระยะเริ่มดำเนินการ ฉะนั้น กรมประชาสงเคราะห์จึงพยายามจะหาอุปกรณ์ในการบำบัดและพัฒนาฝึกอาชีพตาม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๑.๒ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๙)		ความสามารถของคนพิการ ตลอดจนปรับปรุงกิจการภายในตามหลักวิชาการให้สมบูรณ์ และในขณะเดียวกันก็จะได้ขยายสถานสงเคราะห์ให้สามารถรับคนพิการเพิ่มขึ้นอีก เพราะปรากฏว่าขณะนี้สถานสงเคราะห์จำเป็นต้องรับคนพิการเพิ่มขึ้นเกินจำนวนที่ได้รับอนุมัติงบประมาณไว้ถึง ๕๐ คนเศษแล้ว” ● หัวข้อ ผลงานและความคาดหวังสำหรับอนาคต > หัวข้อย่อย ผลงานที่เป็นมาแล้ว “(๒) โครงการสงเคราะห์บุคคลบางประเภท งานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง งานนี้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ในปีแรกที่ตั้งต้นดำเนินการมีสถานที่สำหรับคนขอทานได้ ๘๐๐ คน ในปัจจุบันนี้รับอยู่ ๘๘๐ คน เป็นจำนวนผู้ได้รับการสงเคราะห์ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ ๑,๖๘๐ คน โครงการสงเคราะห์คนชรา คนพิการและทุพพลภาพ ในปัจจุบันนี้กรมประชาสงเคราะห์สามารถรับคนชราเข้าไว้ในอุปการะ ๕๖๕ คน อยู่ที่บ้านคนชราบางแค ๓๖๕ คน นครราชสีมา ๑๐๐ คน เป็นการแน่นอนว่า ยังมีราษฎรอีกเป็นจำนวนมาก ที่อยากเข้ารับการอุปการะจากรัฐบาล แต่เป็นเรื่องสุดวิสัย เพราะจะต้องมีค่าใช้จ่ายสูงและยังมีงานอื่นอีกเป็นอันมากที่มีความเร่งด่วนมากกว่างานนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับคนพิการและทุพพลภาพนั้นปัจจุบันมีผู้อยู่ในความอุปการะ ๕๐๘ คน ข้อควรปรับปรุงส่วนใหญ่เป็นเรื่องขาดแพทย์และผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๔)	ส่วนที่ ๒: การพัฒนาแยกตามสาขา บทที่ ๑๔ การพัฒนาสังคมและสาธารณูปการ	● หัวข้อ นโยบาย > หัวข้อย่อย “๓.๔ ให้บริการและโอกาสแก่ประชากรซึ่งไม่อาจช่วยตนเองได้เต็มที่ ด้วยการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ต่างๆ รัฐจะสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวของเอกชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น” ● หัวข้อ โครงการ > หัวข้อย่อย “๕.๓ การสังคมสงเคราะห์ แยกโครงการได้ดังนี้ ๑) โครงการด้านสังคมสงเคราะห์ในส่วนของรัฐนั้น มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของครอบครัวที่ยากจนและในการสงเคราะห์บุคคลซึ่งมีข้อเสียเปรียบทางสังคม เช่น คนพิการ ทุพพลภาพและคนขอทาน เป็นต้น ตลอดจนฝึกอบรมให้บุคคลดังกล่าวได้มีโอกาสประกอบสัมมาอาชีพเป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติ นอกจากนี้ ก็มีโครงการส่งเสริมกิจการด้านสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานเอกชน ๒) ในปัจจุบันมีหน่วยงานทางด้านสังคมสงเคราะห์ของเอกชนอยู่หลายหน่วยด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยมีหน่วยงานเป็นสมาชิกอยู่ ๑๖๘ องค์การทั่วราชอาณาจักร มีโครงการสังคมสงเคราะห์อยู่หลายโครงการด้วยกัน เช่น โครงการสำรวจวิจัยสภาพความเป็นอยู่และความเดือดร้อนของครอบครัวยากจน และช่วยเหลือผู้เดือดร้อนในแหล่งเสื่อมโทรม โครงการส่งเสริมโภชนาการสำหรับเด็ก โครงการช่วยเหลือเด็กกำพร้าอนาถา โครงการทดลองศูนย์บริการชุมชนและโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพและส่งเสริมอาชีพคนพิการ เป็นต้น นอกจากนี้ องค์การสมาชิกของสภารวม ๑๐ องค์การก็มีโครงการสำคัญที่จะดำเนินงานในระยะของแผนได้แก่โครงการศูนย์ฝึกอาชีพคนตาบอดที่จังหวัดนนทบุรี โครงการสถานอบรมเยาวชนที่จังหวัดชลบุรี โครงการขยายศูนย์บริการเด็กพิการทั้งในพระนครธนบุรีและต่างจังหวัด และโครงการหน่วยเคลื่อนที่บริการรักษาคนพิการ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		ในต่างจังหวัด เป็นต้น” ● หัวข้อ ปัญหาสำคัญและความคาดหวังระยะยาว > หัวข้อย่อย “๗. ในปัจจุบันการพัฒนาด้านสังคมและสาธารณูปการยังมีอุปสรรคอยู่หลายประการ และเมื่อคำนึงถึงความคาดหวังระยะยาวก็อาจจะมีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้นอีกด้วย จึงสมควรจะได้พิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขเสียแต่บัดนี้ เฉพาะที่ควรได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ ได้แก่ ... ๗.๓ การสังคมสงเคราะห์ ปัญหาสังคมมีอยู่มากมายหลายประการ โดยเฉพาะในย่านชุมชนหนาแน่นใหญ่ๆ และนับวันจะทวีและมีขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น รัฐต้องแบกภาระอันหนักในการดำเนินการสังคมสงเคราะห์ทั้งในด้านกำลังเงินและกำลังคน ที่จริงก็เป็นพันธะสังคมซึ่งพลเมืองที่มีฐานะการเงินดีมีส่วนรับผิดชอบอยู่ด้วย และในบางกรณีก็เป็นปัญหาที่สร้างขึ้นโดยตรงและโดยทางอ้อมจากกิจการอุตสาหกรรมและการค้าที่ขยายตัวเจริญก้าวหน้าขึ้น ฉะนั้น ถ้าพลเมืองและวงการอุตสาหกรรมและการค้าดังกล่าวยินยอมร่วมมือร่วมใจกับรัฐบาล และองค์การสังคมสงเคราะห์เอกชนในการดำเนินงานด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการเงิน เพื่อช่วยเหลือเยาวชนครอบครัวผู้ยากจนและผู้มีรายได้น้อย ผู้ทุพพลภาพ เช่น ในด้านการศึกษา การจัดอาคารสงเคราะห์ และการพยาบาลก็จะช่วยแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคที่ประสบอยู่ทุกวันนี้ให้บรรเทาลงหรือหมดสิ้นไปในเวลาอันรวดเร็วกว่าที่รัฐบาลและองค์การสงเคราะห์เอกชนสามารถจะกระทำได้ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ดี สมควรที่รัฐจะได้สนับสนุนให้องค์การเอกชนสามารถดำเนินกิจกรรมด้านนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น”
	ภาคผนวก	● หัวข้อ งบพัฒนาสังคมและสาธารณูปการ > หัวข้อย่อย ๑. งบประมาณแผ่นดิน มีการจัดตั้งงบประมาณให้กับกรมประชาสงเคราะห์ โครงการสงเคราะห์คนพิการและ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		คุณภาพ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ๒.๕ ล้านบาท ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ๔.๗ ล้านบาท ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ๕.๔ ล้าน ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ๖.๑ ล้านบาท และปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ๖.๗ ล้านบาท รวม ๒๕.๔ ล้านบาท
๓. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙)	ส่วนที่ ๒: การพัฒนาแยกตามสาขา บทที่ ๑๓ กิจการสังคม	● หัวข้อ สถานการณ์ทั่วไป > หัวข้อย่อย “๓. การสังคมสงเคราะห์ บริการทางด้านสังคมสงเคราะห์ในระยะ ๕ ปีที่แล้วมา ได้ปรับปรุงดำเนินการให้การสงเคราะห์แก่บุคคลที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งไม่สามารถช่วยตนเองได้เต็มที่ เช่น เยาวชนที่ไม่มีที่พึ่ง คนพิการ และคุณภาพคนชรา และคนไร้ที่พึ่ง สตรีบางประเภท ผู้ประสบภัยพิบัติ และผู้ติดยาเสพติดให้โทษ การสงเคราะห์บุคคลดังกล่าวได้ดำเนินการในรูปสถานสงเคราะห์ตามประเภทต่างๆ ให้การสงเคราะห์แก่เยาวชนที่ถูกทอดทิ้ง จำนวน ๓,๕๖๘ คน สตรีบางประเภท ๖,๐๐๐ คน คนพิการและคุณภาพ และคนชรา ๑,๕๐๐ คน ให้การอุปการะเด็กกำพร้าเร่ร่อนถูกทอดทิ้ง ๔,๗๙๔ ราย ให้บริการสงเคราะห์เด็กภายในครอบครัวที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านต่างๆ ๘,๑๕๑ ครอบครัว ในด้านการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดให้โทษ คณะกรรมการปราบปรามยาเสพติดให้โทษ ได้ให้การรักษาและสงเคราะห์แก่ผู้ติดยาเสพติด ๑๑๘,๑๗๘ ราย” ● หัวข้อ แนวทางสำหรับการพัฒนาในแผน ๓ > หัวข้อย่อย “๑๐. ให้การสังคมสงเคราะห์รูปแบบต่างๆ แก่สตรี เด็ก คนชรา และคนพิการ และส่งเสริมให้องค์การสงเคราะห์เอกชนมีบทบาทยิ่งขึ้น” (หน้า ๓๒๘) ● หัวข้อ โครงการตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ > หัวข้อย่อย “๕. การสังคมสงเคราะห์ แผนงานที่สำคัญในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ ได้แก่งานสงเคราะห์ผู้ประสบสาธารณภัยหรือความทุกข์ยากเดือดร้อน และต้องการความช่วยเหลือทุกประเภทในสังคม ซึ่งได้แก่ เด็ก และเยาวชน บุคคลไร้ที่พึ่ง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		คนชรา คนพิการ คนทุพพลภาพ หญิงบางประเภท และคนใช้โรคจิตทุเลา โดยให้บริการและการสงเคราะห์ตลอดจนจัดให้มีสถานสงเคราะห์เพื่อให้การสงเคราะห์และฝึกอบรมบุคคลดังกล่าวให้มีความสามารถช่วยตนเองในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้จะทำการส่งเสริมขององค์การสงเคราะห์เอื้อคนให้มีประสิทธิภาพและมีขอบเขตในการช่วยเหลือประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น"
	ภาคผนวก	● หัวข้อ งบพัฒนากิจการสังคม > หัวข้อย่อย ๑. งบประมาณแผ่นดิน มีการจัดตั้งงบประมาณให้กับกรมประชาสงเคราะห์ โครงการสงเคราะห์ผู้มีปัญหาสังคม กลุ่มคนชรา คนพิการและทุพพลภาพ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ๑๐ ล้านบาท ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ๑๐.๕ ล้านบาท ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ๑๑ ล้านบาท ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ๑๑.๕ ล้าน และปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ๑๒ ล้านบาท รวม ๕๕ ล้านบาท
๔. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔)	ส่วนที่ ๑: สรุปสาระสำคัญ บทที่ ๓ วัตถุประสงค์หลัก เป้าหมาย	● หัวข้อ ๓. แนวทางการพัฒนาหลัก > หัวข้อย่อย "๓.๗ วางแผนการขยายและการกระจายบริการสังคมให้ไปถึงมือประชาชนในชนบทอย่างกว้างขวางเพื่อให้การกระจายบริการสังคมสอดคล้องและสนับสนุนนโยบายการกระจายรายได้และการพัฒนาเศรษฐกิจในชนบท ตลอดจนการจัดความเหลื่อมล้ำการให้บริการสังคมระหว่างชนบทกับเมืองให้เกิดผลอย่างแท้จริงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางแผนการกระจายบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ และด้านโภชนาการให้ไปสู่ส่วนภูมิภาคและชนบทอย่างผสมผสานกัน ในการนี้จะเริ่มดำเนินงานพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่กำลัง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	และแนวทางการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔	เปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะให้คนไทยได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยกระจายบริการการศึกษาสู่ท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค และเน้นการผลิตบุคลากรในระดับต่างๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของท้องถิ่น เช่นเดียวกับด้านบริการสาธารณสุข โดยจะเพิ่มการให้บริการรักษาพยาบาลฟรีแก่ผู้ยากจน ส่วนด้านการสังคมสงเคราะห์นั้นจะเน้นการบริการด้านการสงเคราะห์และสวัสดิการแก่กลุ่มผู้มีปัญหาทางสังคมและกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ซึ่งได้แก่ ชาวเขา คนชรา ผู้ทุพพลภาพ บุคคลไร้ที่พึ่ง ผู้อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรมและนักโทษ”
	ส่วนที่ ๒: แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมส่วนรวม บทที่ ๓ ประชากรกำลังคน การมีงานทำและ	● หัวข้อ ๓. การพัฒนาคุณภาพประชากร > หัวข้อย่อย “๓.๒ นโยบายและแนวทางดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอาชีพและฝึกอบรมระยะสั้นในระยะของแผนพัฒนาฯ จะได้มีการพิจารณาปรับปรุงและเปลี่ยนแนวทางฝึกอาชีพอย่างกว้างขวางเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและระบบเศรษฐกิจ โดยให้บริการฝึกอาชีพไปถึงกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ๔ กลุ่ม คือ ก. กลุ่มชนที่มีรายได้น้อยทั้งในเมืองและชนบท ข. ผู้เข้าสู่กำลังแรงงานใหม่ซึ่งกำลังหางานทำ ค. ผู้ว่างงานที่มีฝีมือและความรู้ด้อยกว่าหรือไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและ ง. กลุ่มบุคคลที่มีปัญหาบางประเภท เช่น บุคคลต้องโทษ คนตาบอด คนพิการ หญิงโสเภณี ฯลฯ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	คำจำ	
	ส่วนที่ ๓: แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเฉพาะเรื่อง	● หัวข้อ ๑. การพัฒนาการศึกษา > หัวข้อย่อย “ข. นโยบายและแนวทางแต่ละระดับ... - การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาพิเศษและอื่นๆ (๑) จัดและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ และการศึกษาพิเศษอื่นๆ สำหรับเด็กบางประเภท เช่น ตาบอด หูหนวก ปัญญาอ่อน พิการ และตลอดจนการศึกษาของประชาชนทั่วไปในถิ่นทุรกันดารและห่างไกล เป็นต้น ซึ่งรัฐจะต้องให้การสงเคราะห์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น”
	บทที่ ๗ การกระจายบริการสังคม	● หัวข้อ ๔.สวัสดิการสังคม “ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ รัฐมีนโยบายที่จะให้การส่งเสริมและสนับสนุนแก่งานด้านบริการสวัสดิการสังคมทั้งในภาคของรัฐบาลและเอกชน เพื่อเร่งรัดกระจายบริการสังคมไปสู่ประชาชนที่ยากจนในแหล่งเสื่อมโทรมภายในเมืองใหญ่ๆ และในชนบทที่ห่างไกล โดยสนับสนุนให้มีการออกกฎหมาย จัดระบบและวิธีการประกันสังคมและการให้สวัสดิการสังคมเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่จะให้การสงเคราะห์ และสวัสดิการแก่บุคคลที่มีปัญหาในสังคม และไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ก่อนตามลำดับ เช่น เด็กคนชรา คนพิการ คนทุพพลภาพ และหญิงบางประเภท และกลุ่มเป้าหมายพิเศษ ได้แก่ ชาวเขาผู้อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรมและนักโทษ นอกจากนั้นจะจัดหาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเขตเมือง เช่น สวนสาธารณะ สวนสัตว์ สนามกีฬา และกิจกรรมพักผ่อนต่างๆ ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป” > หัวข้อย่อย ๔.๑ การสังคมสงเคราะห์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		“๕.๑.๑ แนวทางและมาตรการในการแก้ไขกลุ่มบุคคลที่มีปัญหา (๑) เด็กและบุคคลวัยรุ่น ที่มีปัญหานั้นมีเป็นจำนวนมาก เช่น เด็กกำพร้า อนาคตา เด็กจรจัด เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กพิการและทุพพลภาพ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและสังคมทำให้ครอบครัวไม่สามารถจะดูแลให้ทั่วถึง แนวทางและมาตรการในการแก้ไข คือให้มีการสำรวจจำนวนเด็กที่มีปัญหาและต้องการความช่วยเหลือเพื่อรัฐจะได้จัดบริการให้พอเพียง ส่วนการสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่นจะมุ่งให้สามารถช่วยตนเองได้ เพื่อประกอบสัมมาชีพและเป็นพลเมืองที่ดีต่อไป โดยสนับสนุนองค์การเอกชนที่จะเข้ามาร่วมงานและให้ความช่วยเหลือ (๓) ปัญหาคนพิการทุพพลภาพ คนไร้ที่พึ่ง จากสำมะโนประชากรปี ๒๕๑๓ ประมาณว่าคนพิการทุพพลภาพในประเทศรวมทั้งสิ้น ๑๔๒,๒๐๐ คน และในระยะต่อมาก็ได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะต้องได้รับการดูแลตามสมควร แนวทางและมาตรการในการแก้ปัญหาจะจัดให้มีการสำรวจจำแนกประเภท และให้มีหน่วยงานรับผิดชอบในการให้บริการบำบัดรักษา จัดหาอุปกรณ์ที่จะทำให้สามารถเข้าร่วมอยู่ในสังคมได้อีก เช่น แขนเทียม ขาเทียม ไม้เท้าคนตาบอด แก้วอึเข็น เครื่องช่วยคนหูตึง เป็นต้น นอกจากนั้น ให้มีการฝึกอาชีพ โดยตั้งสถานฝึกอาชีพพิเศษเฉพาะคนพิการขึ้นอีก เพื่อฝึกคนพิการให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนได้ ในกรณีที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้จริงๆ ก็จะมีสถานบริการสงเคราะห์ โดยมีทั้งประเภทสงเคราะห์แบบให้เปล่า สำหรับคนพิการที่ไร้ญาติขาดมิตร และแบบเก็บค่าบริการ สนับสนุนการดำเนินงานของมูลนิธิหรือองค์การเอกชนโดยให้เงินอุดหนุน และประกาศเกียรติคุณ สำหรับคนไร้ที่พึ่งนั้นรัฐจะให้ความช่วยเหลือตามสมควร” “๕.๑.๒ เป้าหมายและแผนงาน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		(๑) แผนป้องกันปัญหาสังคม เป็นแผนเพื่อดำเนินการป้องกันมิให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยต้องตกอยู่ในสภาพเดือดร้อน โดยให้การสงเคราะห์และสวัสดิการในระยะ ๕ ปี... ในด้านการประกันสังคม ซึ่งจะได้เริ่มการประกันในด้านแรงงานในกรุงเทพฯ และขยายไปยังจังหวัดใกล้เคียงและจังหวัดใหญ่ๆ รวม ๑๑ จังหวัด รวมทั้งจะได้ให้มีการประกันสังคมในด้านพิการ ทุพพลภาพ และชราภาพด้วย (๒) แผนสงเคราะห์ผู้ประสบปัญหา ผู้ประสบปัญหาที่ไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเองได้จะมีเป้าหมายในการสงเคราะห์ดังนี้ ... สงเคราะห์คนชรา คนพิการทุพพลภาพ ไร้ที่พึ่ง ๑๓,๐๐๐ คน”
	ส่วนที่ ๔: แผนงานและโครงการพัฒนา	● หัวข้อ การกระจายบริการและพัฒนาสังคม > หัวข้อย่อย ๔. สวัสดิการทางสังคม ๔.๑ สงเคราะห์บุคคลที่มีปัญหา โดยทำการสงเคราะห์บุคคลที่มีปัญหาประเภทต่างๆ เช่น เด็กและบุคคลวัยรุ่น คนชรา คนทุพพลภาพ ฯลฯ งบประมาณแผ่นดิน วงเงิน ๑,๐๘๕ ล้านบาท และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ ๕๐ ล้านบาท รวม ๑,๑๓๕ ล้านบาท
๕. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-	ส่วนที่ ๕: การพัฒนาโครงสร้างและการกระจาย	● หัวข้อ ๑. สภาพและปัญหาสังคม > หัวข้อย่อย “๑.๕ ปัญหาการจัดการบริการสังคม การจัดการบริการสังคมของรัฐในระยะที่ผ่านมายังไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเท่าที่ควร ถึงแม้ว่ารัฐจะได้ทุ่มเททรัพยากรเพื่อพัฒนาบริการสังคมเป็นจำนวนมาก ในระยะ ๒๐ ปีที่ผ่านมา หรือประมาณร้อยละ ๖๐ ของงบประมาณประเทศ แต่ก็ยังปรากฏว่ามีปัญหาประชากรส่วนใหญ่โดยเฉพาะในชนบทยังด้อยการศึกษา ขาดการฝึกอบรมด้านอาชีพและสุขภาพอนามัย ภาวะโภชนาการของประชาชนก็ยังอยู่ในสภาพที่ไม่น่าพอใจกล่าวโดย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๒๕๒๙)	บริการทางสังคม บทที่ ๑ บทนำ	สรุปบริการพื้นฐานทางด้านสังคมของรัฐในด้านต่างๆ มีสภาพดังนี้... (๔) ด้านสวัสดิการสงเคราะห์ บริการส่วนนี้ของรัฐนับว่าน้อยกว่าเมื่อเทียบกับความต้องการของประชาชนผู้ประสบปัญหาหรือด้อยโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบให้ประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ด้อยโอกาส และเสียเปรียบในสังคม ต้องประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนนานาประการ เช่น มีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐาน การครองชีพ ไม่มีทางประกอบอาชีพ ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ผู้พ้นโทษที่เดือนร้อนช่วยตนเองไม่ได้ คนพิการ เด็กและเยาวชนคนชราที่ถูกทอดทิ้ง ผู้ประสบสาธารณภัยต่างๆ ซึ่งยังไม่สามารถให้บริการได้ทั่วถึง ดังปรากฏว่าในปี ๒๕๒๒ รัฐสามารถให้การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนได้เพียงร้อยละ ๕.๘ ของเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหา ในปี ๒๕๒๓ สามารถให้การสงเคราะห์คนพิการได้เพียงร้อยละ ๐.๐๖ ของคนพิการและทุพพลภาพทั้งหมดเท่านั้น เป็นปัญหาสังคมที่ส่งผลกระทบถึงการสร้างความเป็นธรรมและเสถียรภาพทางสังคมที่รัฐจำเป็นจะต้องเร่งหามาตรการแก้ไขให้การดำเนินงานในส่วนนี้ของรัฐมีประสิทธิภาพ สามารถครอบคลุมประชากรให้มากยิ่งขึ้น"
	ส่วนที่ ๕: การพัฒนาโครงสร้างและการกระจายบริการทาง	- หัวข้อ ข. การสวัสดิการสังคม > หัวข้อย่อย ๑. สภาพปัญหา "ในขณะที่สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชากรที่ต้องประสบปัญหาความเดือดร้อนหรือด้อยโอกาสต่างๆ นับวันแต่จะทวีจำนวนมากยิ่งขึ้น เช่น ผู้มีรายได้ไม่เพียงพอแก่การครองชีพตามระดับมาตรฐานขั้นต่ำ ไม่มีทางประกอบอาชีพ ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ผู้พ้นโทษที่เดือนร้อนช่วยตนเองไม่ได้ คนพิการ คนชรา เด็กอนาถาที่ถูกทอดทิ้งไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบปัญหาต่างๆ เหล่านี้ เป็นภาระที่รัฐจะต้องให้การสงเคราะห์คุ้มครอง และช่วยปรับสภาพให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ใน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	สังคม บทที่ ๔ แนวนโยบายและเป้าหมาย สวัสดิการสังคม	ที่สุด เพื่อช่วยให้เกิดความเป็นธรรม ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ทั้งนี้ อาจจำแนกลักษณะและความรุนแรงของปัญหาและสาเหตุต่างๆ ที่รัฐต้องเร่งดำเนินการแก้ไขได้ ดังนี้ (๑) ปัญหาเด็กและเยาวชนที่ถูกทอดทิ้งไร้ที่พึ่ง จากสถิติที่ได้มีการสำรวจพบว่าในปัจจุบันจำนวนเด็กและเยาวชนทั้งประเทศมีประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมดหรือประมาณ ๒๕ ล้านคน เป็นเด็กที่มีปัญหาทางสังคม คือ เด็กกำพร้า อนาคตยากจน ขาดแคลน เกเร เร่ร่อน ไร้ที่พึ่ง ถูกทอดทิ้ง บิดามารดาไม่อยู่ในฐานะที่จะเลี้ยงดูได้ รวมทั้งเด็กติดยาเสพติด เด็กพิกการทางร่างกายและจิตใจ อย่างต่ำประมาณร้อยละ ๕ ของเด็กและเยาวชนทั้งหมดหรือประมาณ ๑.๒ ล้านคน และในจำนวนนี้บริการของรัฐในปัจจุบันสามารถให้การสงเคราะห์ในรูปการรับไว้ในสถานสงเคราะห์ หรือสงเคราะห์ต่อครอบครัวได้เพียงร้อยละ ๕.๗ ของจำนวนเด็กที่มีปัญหาทั้งหมดเท่านั้น... (๕) คนชรา คนพิการ และทุพพลภาพ ในสภาพสังคมปัจจุบัน ปรากฏให้เห็นได้ชัดว่า สภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือ มีความห่างเหินกันมากขึ้น เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย เป็นผลให้จำนวนคนชราที่ถูกทอดทิ้งมีเพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีรายได้น้อย ได้มีการประมาณกันว่าคนชราที่ประสบปัญหาในการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ต่ำ มีประมาณร้อยละ ๔ ของคนชราทั้งหมด ซึ่งในปี ๒๕๒๓ คาดว่ามีคนชราอยู่จำนวน ๒.๔ ล้านคน และมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงระยะ ๑๐ ปี จะมีคนชราเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ ๓.๕ ล้านคน แต่ความสามารถในการให้บริการสงเคราะห์คนชราของรัฐในปี ๒๕๒๓ คิดเป็นเพียงร้อยละ ๐.๑๓ ของคนชราที่มีปัญหาทั่วประเทศเท่านั้น สำหรับการให้บริการคนพิการ ทุพพลภาพก็เช่นเดียวกัน ประมาณกันว่าจำนวนคนพิการทั้งสิ้นมีประมาณร้อยละ ๕ ของประชากรทั้งหมด แต่ยังไม่มีการสำรวจจำนวนแน่นอนว่ามีเท่าไร อย่างไรก็ตาม เมื่อคิดเทียบจำนวนคนพิการทั้งหมดปรากฏว่า รัฐสามารถให้บริการได้เพียงร้อยละ ๐.๐๖

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		เท่านั้น" (หน้า ๒๖๓) > หัวข้อย่อย ๒. เป้าหมาย "จะดำเนินการให้การสวัสดิการสงเคราะห์ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) ดังนี้ คือ... (๕) คนชรา คนพิการ และทุพพลภาพ ๗๐,๐๐๐ คน" > หัวข้อย่อย ๓. แนวนโยบายและมาตรการ "๓.๒ มาตรการการพัฒนา เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายและนโยบายแต่ละด้าน ได้กำหนดมาตรการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้ คือ... ๓.๒.๕ คนชรา คนพิการ ทุพพลภาพ (1) ส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันครอบครัวในการดูแลคนชราและคนพิการให้มากขึ้น (2) ให้การสงเคราะห์คนชราทั่วไป โดยการเปิดศูนย์บริการคนชรา เพื่อให้บริการทางด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านการรักษาพยาบาล กายภาพบำบัด นันทนาการ และให้ความช่วยเหลือทางการเงิน (3) ให้การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ ทุพพลภาพ ซึ่งมีปัญหาเดือดร้อนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยรับเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์ (4) จัดตั้งศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการในเมืองและในชนบทในจังหวัดต่างๆ (5) ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ

แผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคม แห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		(6) ให้การสงเคราะห์คนไข้โรคจิตทุเลาในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้การฟื้นฟูสภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมพร้อมทั้งฝึกอาชีพแก่คนไข้โรคจิตที่มีอาการทุเลาแล้ว (7) ให้มีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับที่เป็นการจำกัดสิทธิของคนพิการ เพื่อให้ได้รับสวัสดิการอย่างเพียงพอ” ● หัวข้อ มาตรการความปลอดภัยในการทำงาน “จัดให้มีโครงการฟื้นฟูอาชีพคนพิการจากอุบัติเหตุในการทำงาน เพื่อลดภาระในการเลี้ยงดูและเพื่อให้คนพิการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้มีการพิจารณาความร่วมมือกันระหว่างกรมแรงงาน กรมประชาสงเคราะห์ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	ส่วนที่ ๕: การพัฒนาโครงสร้างและการกระจายบริการทางสังคม บทที่ ๕ กลุ่มเป้าหมายพิเศษในการพัฒนา	● หัวข้อ ข. การพัฒนาเด็กและเยาวชน > หัวข้อย่อย ๑. สภาพและปัญหา “๑.๓ ปัญหาด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน เด็กในชนบทและแหล่งเสื่อมโทรมในเมืองใหญ่มีการพัฒนาด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐานช้ากว่าเด็กในเมือง ๑ – ๓ ปี สาเหตุเนื่องมาจากพ่อแม่ของเด็กในชนบทส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถพื้นฐานของเด็ก รวมทั้งขาดความสามารถในการใช้สิ่งแวดล้อมรอบตัวกระตุ้นพัฒนาการสติปัญญาของเด็ก โดยเฉพาะในช่วงแรกของชีวิตเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนถึงอายุ ๘ ปี เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาสติปัญญา โดยทั่วไปพ่อแม่จะเลี้ยงลูกตามความเชื่อของตนซึ่งจะแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ ปัญหาทุพโภชนาการในเด็กจะมีผลกระทบทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสมองของเด็กอีกด้วย ส่วนเด็กและเยาวชนพิการส่วนใหญ่ยังขาดการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบท...” “๑.๔ ปัญหาด้านการเตรียมให้มีอาชีพ เด็กที่อยู่ในวัยการศึกษาภาคบังคับมีจำนวนออกกลางคันสูงถึงร้อยละ ๓.๓ หรือประมาณ ๐.๓ ล้านคน และมีเด็กอายุ ๑๒ – ๑๔ ปี จำนวน ๑.๗ ล้านคน ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน บางส่วนจบการศึกษาภาค

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	สังคม * ข้อสังเกต: ในแผนฯ ๕ มีการเพิ่มเติมบทที่ว่าด้วยกลุ่มเป้าหมายพิเศษในการพัฒนาสังคม ซึ่งกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา	บังคับ แต่ไม่มีโอกาสเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีถึงร้อยละ ๗๐.๕ และบางส่วนเป็นเด็กที่ต้องออกกลางคัน สาเหตุสำคัญคือความยากจน เด็กเหล่านี้จำเป็นต้องใช้แรงงานประกอบอาชีพ แต่เนื่องจากขาดการแนะแนวและการเตรียมอาชีพที่ดี ทำให้กลายเป็นกลุ่มแรงงานไม่มีฝีมือ รายได้น้อย สำหรับเยาวชน การเตรียมทักษะขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้เยาวชนขาดฝีมือและประสบการณ์ในการทำงาน เป็นผลให้ได้รับค่าจ้างต่ำและไม่มีโอกาสเลื่อนไปทำงานที่ใช้ฝีมือได้ การบริการฝึกอบรมวิชาชีพก็ยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทำให้เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาบางสาขาไม่มีงานทำ นอกจากนี้ เยาวชนในระบบอุตสาหกรรมยังไม่ได้รับการคุ้มครองและดูแลอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นผลเสียต่อคุณภาพประชากร รวมทั้งเยาวชนที่มีปัญหาและเยาวชนพิการยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทำให้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพ” > หัวข้อย่อย ๒. เป้าหมายการพัฒนาเด็กและเยาวชน ๒.๓ ด้านสติปัญญาและความสามารถพื้นฐาน “(๔) กระจายการศึกษาแก่เยาวชนโดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้และการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ จัดตั้งโรงเรียนการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชน ๓๗๕,๐๐๐ คน รวมทั้งบริการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนผู้พิการให้ได้ประมาณ ร้อยละ ๕๐ ของผู้พิการในกลุ่มอายุนี้” ๒.๕ การเตรียมให้มีอาชีพ “(๒) จัดบริการทางด้านเงินทุนหมุนเวียนแก่เยาวชนที่มีปัญหาด้านเงินทุนและเยาวชนพิการในรูปเงินยืม โดยผ่านระบบกลุ่มเพื่อเป็นทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพจำนวน ๖,๐๐๐ กลุ่มใน ๕ ปี”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	กระทบต่อการพัฒนาสังคมมากเป็นพิเศษกลุ่มดังกล่าวคือ กลุ่มสตรี เด็ก เยาวชน และ ชาวเขา	> หัวข้อย่อย ๓. แผนนโยบายและมาตรการ ๓.๑ แผนนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ให้ตรงจุด ได้กำหนดนโยบายไว้ดังนี้ คือ “(๒) เร่งรัดและส่งเสริมการจัดบริการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บทั้งทางกายและทางจิต ที่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ให้แก่เด็กและจัดบริการทางด้านการรักษาพยาบาลขั้นพื้นฐาน ในกรณีเจ็บป่วยให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างทั่วถึง รวมทั้งในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนพิการ” ๓.๒ มาตรการการพัฒนา เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้ ได้วางแนวทางเพื่อนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติไว้ดังนี้ คือ ๓.๒.๒ ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต “(๘) กำหนดนโยบายและให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนพิการเพิ่มขึ้นโดยให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในเรื่องนี้ รวมทั้งให้สื่อมวลชนเผยแพร่ความรู้ในด้านคนพิการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคม” ๓.๒.๔ การเตรียมให้มีอาชีพ “(๘) เร่งจัดหาแหล่งเงินทุนทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดบริการทางด้านเงินทุนหมุนเวียนในรูปเงินกู้ยืมแก่เยาวชนที่มีปัญหาและพิการโดยผ่านระบบกลุ่มเพื่อเป็นทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพตามความต้องการ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๖. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๕)	แผนงานที่ ๒ แผนพัฒนาคน สังคม และวัฒนธรรม บทที่ ๔ แผนเสริมสร้าง	● หัวข้อ หลักการและเหตุผล > หัวข้อย่อย “๒. สังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น การกระจายรายได้ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก สภาพชนบทได้เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองตลอดเวลา มีผลทำให้โครงสร้างความผูกพันของคนในชุมชนลดน้อยลง และโครงสร้างของสถาบันครอบครัวก็เปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ดี ทุกฝ่ายตื่นตระหนกหวาดกลัวเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีกว่า มีการอพยพเข้ามาอยู่ในเขตเมืองของประชาชนจากชนบท ทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆ ติดตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาชุมชนแออัด ยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมที่การกระทำผิดได้ทวีความอุกอาจและโหดร้ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้ปัญหาการตายและบาดเจ็บจากอุบัติเหตุก็มีจำนวนมาก และมีความรุนแรงตามพัฒนาการของเทคโนโลยี รวมทั้งปัญหาผู้ด้อยโอกาสมิรายได้ไม่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	ความสงบสุขในสังคม	พอกับคำครองชีพ คนพิการทุพพลภาพ และผู้ประสบสาธารณภัยต่างๆ ที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยเหลืออีกมาก"
๗. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๙)	ส่วนที่ ๑: สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๗	● หัวข้อ ๕. แนวทางการพัฒนาหลักของประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ > หัวข้อย่อย ๕.๓ แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๕.๓.๒ พัฒนาจิตใจ วัฒนธรรมและสังคม เพื่อให้คนปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและเป็นการกำลังใจในการพัฒนาประเทศโดย... "จัดระบบการให้สวัสดิการสังคมแก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและผู้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในลักษณะต่างๆ เช่น การให้เงินอุดหนุนหรือทุนการศึกษา การให้บริการรักษาพยาบาลแก่ผู้ยากจน ผู้สูงอายุ และผู้พิการทุพพลภาพ โดยปรับแนวคิดในการจัดสวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสจากลักษณะของการสงเคราะห์ไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพของผู้ด้อยโอกาสให้สามารถพึ่งตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศต่อไป"
	ส่วนที่ ๔: แนวทางการพัฒนาทรัพยากร	> หัวข้อย่อย ๔. เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น จำเป็นจะต้องปรับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในลักษณะดังนี้คือ "๔.๑ เพิ่มบทบาทของรัฐในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยเน้นการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ให้มีศักยภาพและขีดความสามารถสูงขึ้นในลักษณะต่างๆ เช่นการให้เงินอุดหนุนหรือทุนการศึกษาแก่ผู้ด้อยฐานะ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	มนุษย์ คุณภาพชีวิต และ สิ่งแวดล้อม บทนำ	ทางเศรษฐกิจ การจัดระบบการให้สวัสดิการด้านการศึกษา และการรักษาพยาบาลแก่ผู้ยากจน ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพ และรวมทั้งการจัดสรรงบประมาณและให้เงินอุดหนุนการลงทุน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นกรณีพิเศษเร่งด่วน"
	ส่วนที่ ๔: แนวทางการ พัฒนา ทรัพยากร มนุษย์	● หัวข้อ ๒. เป้าหมายการพัฒนา > หัวข้อย่อย ๒.๔ การพัฒนาสุขภาพและพลานามัย "๒.๔.๓ ประชากรได้รับบริการสาธารณสุขเพียงพอ ตามความจำเป็นโดยเฉพาะกลุ่มผู้ยากจนผู้สูงอายุ เด็ก และผู้พิการทุพพลภาพ"
	คุณภาพชีวิต และ สิ่งแวดล้อม บทที่ ๑ การ พัฒนา ทรัพยากร	● หัวข้อ ๓. แนวทางและมาตรการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาและสาธารณสุข > หัวข้อย่อย ๓.๓ การยกระดับรายได้และสวัสดิการแรงงาน "๓.๓.๓ ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผู้ทำงานที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ได้แก่กลุ่มแรงงานภาคเกษตรในชนบท กลุ่มแรงงานยากจนในเมือง แรงงานหญิง และแรงงานเด็กให้มีความมั่นคงในการทำงาน ได้รับรายได้และค่าจ้างที่เป็นธรรม มีสภาพการทำงานที่เหมาะสมมีความปลอดภัยและได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึง โดยดำเนินการ ดังนี้... (๒) สนับสนุนระบบสวัสดิการแรงงานที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน โดย... (๒.๒) ขยายโอกาสแก่แรงงานที่ประสบอันตรายจนต้องกลายเป็นคนพิการ ให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานที่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	มนุษย์ การศึกษา และ สาธารณสุข	เหมาะสมกับสภาพร่างกาย รวมทั้งส่งเสริมให้ได้รับการจ้างงาน หรือประกอบอาชีพส่วนตัวตามความสามารถ (๓) เร่งรัดและขยายการดำเนินงานคุ้มครองแรงงานให้ทั่วถึง โดย... (๓.๒) ขยายงานกองทุนเงินทดแทนให้คุ้มครองลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยและพิการเนื่องจากการทำงานในสถานประกอบการตั้งแต่ ๑๐ คน ขึ้นไป" > หัวข้อย่อย ๓.๔ การพัฒนาสุขภาพและพลานามัย "๓.๔.๒ พัฒนาสถานบริการทุกระดับ ให้สามารถบริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินการ ดังนี้... (๒) กระจายและจัดสรรทรัพยากรสาธารณสุข ตลอดจนระดมความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนในการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพโดยมุ่งไปสู่สาเหตุของโรคที่ป้องกันได้ เช่น โรคจิต โรคเมรัย โรคหัวใจ โรคเอดส์ โรคที่เกี่ยวข้องกับความพิการที่เกิดจากอุบัติเหตุและโรคที่เกิดจากความไม่ปลอดภัยในการทำงาน ในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม"
๘. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-	ส่วนที่ ๒: การพัฒนาศักยภาพของคนไทย บทที่ ๑	● หัวข้อ ๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของคนไทย > หัวข้อย่อย "๓.๕ การพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเด็กที่อยู่ในภาวะยากลำบาก เด็กและสตรีที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศและถูกประทุษร้ายทารุณต่างๆ รวมทั้งสตรีที่ถูกเลือกปฏิบัติและมีอคติทางเพศ คนพิการ ผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู คนยากจนทั้งในเมืองและชนบท ผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขัง และกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้น"

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๒๕๔๔)	วัตถุประสงค์เป้าหมายและยุทธศาสตร์	
	ส่วนที่ ๒: การพัฒนาศักยภาพของคนไทย บทที่ ๕ การพัฒนาสุขภาพและพละนาถัย	● หัวข้อ ๑. การพัฒนาศักยภาพคนด้านสุขภาพและพละนาถัย โดย > หัวข้อย่อย “๑.๑ สนับสนุนให้มีบริการตรวจสอบสุขภาพแก่คู่สมรสก่อนแต่งงาน ก่อนมีบุตรและสตรีที่อยู่ในระหว่างตั้งครรภ์ และใช้การวางแผนครอบครัวสำหรับป้องกันและคัดกรองโรคพันธุกรรม โรคติดต่อในครรภ์และความพิการแต่กำเนิด เพื่อให้ได้ทารกที่สมบูรณ์และเป็นการส่งเสริมสุขภาพทารกตั้งแตอยู่ในครรภ์”
	ส่วนที่ ๒: การพัฒนาศักยภาพของคนไทย	“การเสริมสร้างโอกาสให้ประชาชนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มเด็กในภาวะยากลำบากซึ่งประกอบด้วย เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กเรื้อรังและเด็กที่ยากจนและไม่มีโอกาสศึกษาต่อกลุ่มเด็กและสตรีในธุรกิจบริการทางเพศ และถูกประทุษร้ายทารุณต่างๆ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู กลุ่มคนยากจนในเมืองและชนบท กลุ่มผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขังและกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม เช่น ชาวเขา ชาวเล เป็นต้น ได้รับการช่วยเหลือคุ้มครองและได้รับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	บทที่ ๖ การพัฒนาประชากรกลุ่มผู้ด้อยโอกาส	บริการทุกด้านอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ควรมีแนวทางการพัฒนาดังนี้..." ● หัวข้อ ๓. การพัฒนากลุ่มคนพิการ โดย ๓.๑ ให้มีการป้องกันความพิการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ค้นหาเฝ้าระวังความพิการตั้งแต่ก่อนคลอด ระหว่างคลอด หลังคลอด ตลอดจนความพิการภายหลังและสนับสนุนงานศึกษาวิจัยถึงสาเหตุและการป้องกันความพิการ โดยใช้หน่วยงานเดิมที่มีอยู่แล้วเป็นหลักในการประสานงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ๓.๒ ส่งเสริมให้มีการจัดฝึกอบรม เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครอบครัว ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง การป้องกัน ช่วยเหลือฟื้นฟูและพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งรณรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและชุมชนให้มีทัศนคติที่ดีและการยอมรับความเท่าเทียมต่อคนพิการ พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้คนพิการเข้าใจในสถาน-ภาพของตนและสังคมได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง ๓.๓ สนับสนุนให้คนพิการได้รับบริการทางการแพทย์และการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยเน้นจัดบริการให้การรักษายาบาลแบบให้เปล่าแก่คนพิการที่ยากจน ๓.๔ ส่งเสริมให้คนพิการได้รับบริการการศึกษาในทุกระดับ โดยเน้นการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ ส่วนการศึกษาพิเศษนั้นให้มีเฉพาะเท่าที่จำเป็น ๓.๕ ให้มีบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านอาชีพโดยเน้นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือประกอบอาชีพอิสระ โดยเฉพาะเด็กพิการด้อยโอกาสในชนบท ๓.๖ ปรับปรุง แก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและการดำเนินงานให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ การสงเคราะห์

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการจัดสวัสดิการสังคมให้ครอบคลุมคนพิการทุกประเภททั้งในเมืองและชนบท พร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ๓.๗ ส่งเสริมการรวมตัวของคนพิการในทุกระดับเพื่อช่วยเหลือกันเองและสนับสนุนองค์กรที่ทำหน้าที่พัฒนาคนพิการทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งเสริมงานบริการของหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ๓.๘ สนับสนุนครอบครัวที่มีคนพิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรังให้ได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนและบริการของภาครัฐและเอกชนอย่างเหมาะสมทันการและทั่วถึง ๓.๙ จัดสวัสดิการสังคม โดยให้เบี้ยยังชีพแก่คนพิการที่มีสภาพความพิการรุนแรงจนไม่สามารถฟื้นฟูสมรรถภาพตามกระบวนการที่มีอยู่ได้”
	ส่วนที่ ๓: การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคน	● หัวข้อ ๒. การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชน โดย > หัวข้อย่อย ๒.๑ การสนับสนุนการรวมกลุ่มของชุมชนในทุกรูปแบบ “(๒) สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการรวมตัวโดยสมัครใจในแต่ละพื้นที่มากกว่าการชี้นำจากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชนและการรวมตัวของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่นคนพิการ ผู้ติดเชื้อ เอชไอวี ผู้สูงอายุ ฯลฯ” ● หัวข้อ ๔. การสร้างหลักประกันความมั่นคงทางสังคมแก่ครอบครัวและชุมชน โดย > หัวข้อย่อย ๔.๑ การจัดและพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง “(๓) จัดสวัสดิการสงเคราะห์และบริการฟื้นฟู บำบัด และพัฒนาแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น ครอบครัวที่มีคนพิการ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	บทที่ ๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน	ครอบครัวที่มีผู้ป่วยเรื้อรังและทุพพลภาพ ครอบครัวมีแต่ผู้สูงอายุและเด็ก เป็นต้น โดยให้ความช่วยเหลือทางการเงินที่มีหลักเกณฑ์ชัดเจน”
๙. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙)	ส่วนที่ ๓: การเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง บทที่ ๓ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	● หัวข้อ ๓. แนวทางการพัฒนา > หัวข้อย่อย “๓.๑ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยพัฒนาให้ประชาชนสามารถสร้างเสริมสุขภาพด้วยตนเองภายใต้ระบบสุขภาพที่มีความหลากหลายเป็นองค์รวม มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและเป็นธรรม มีการปฏิรูปการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่ทำให้คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งด้านคุณธรรม วิชาการ คุณภาพและมาตรฐานฝีมือแรงงาน รวมทั้งตระหนักในความสำคัญที่จะพัฒนาตนเองให้เต็มตามศักยภาพ โดยให้ความสำคัญกับ... (๒) การปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดย (๒.๗) ใช้สื่อเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบให้กระจายสู่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ คนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่างๆ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	คุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม	
๑๐. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)	บทที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์ สถานะและทิศทางการปรับตัวของประเทศไทย	● หัวข้อ ๓. สถานะของประเทศ > หัวข้อย่อย ๓.๑ สถานะด้านสังคม “(๖) การคุ้มครองทางสังคมมีการขยายความครอบคลุมมากขึ้น แต่แรงงานนอกระบบและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสยังไม่ได้รับหลักประกันทางสังคมอย่างทั่วถึง... (๖.๒) รัฐขยายโอกาสในการเข้าถึงบริการสังคมแก่กลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสในลักษณะการสงเคราะห์เพิ่มขึ้น แต่ยังไม่ทั่วถึงและไม่สามารถทำให้พึ่งตนเองได้ในระยะยาว ที่ผ่านมามีการให้ความช่วยเหลือและการสงเคราะห์สามารถให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนได้ ๑.๐๗ ล้านคน ผู้ป่วยเอดส์ยากไร้ ๖,๐๐๐ คน และผู้พิการยากไร้ ๓๙,๕๙๕ คน การให้การศึกษาแก่เด็กวัยเรียนจากครอบครัวที่ยากจนให้มีโอกาสเรียนการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น...”
	บทที่ ๒ ยุทธศาสตร์	● หัวข้อ ๓. แนวทางการพัฒนา > หัวข้อย่อย “๓.๓ การเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐาน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	การพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้	ของความมีเหตุมีผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน โดยพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการยุติธรรม สิทธิมนุษยชน รวมทั้งมีความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เกิดความสงบสุขในสังคม... (๔) เร่งขยายโอกาสการเข้าถึงบริการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสให้ทั่วถึง โดยสนับสนุนให้สามารถบริการเข้าถึงบริการต่างๆ ทั้งการพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ การเสริมสร้างสุขภาพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้หลากหลายวิธีอย่างเท่าเทียมกัน"
	บทที่ ๓ ยุทธศาสตร์การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ	● หัวข้อ ๓. แนวทางการพัฒนา > หัวข้อย่อย "๓.๑ การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งมีการเสริมหนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้นศักยภาพความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว จนถึงระดับชุมชน คำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดย... (๓) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต... (๓.๓) เสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน ทั้งการสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภค และความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน โดย... ๓) เตรียมความพร้อมและยกระดับการพัฒนาคุณภาพบริการ ให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถ

แผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคม แห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		ในการจัดบริการทางสังคมขั้นพื้นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนแต่ละช่วงวัยและวิถีชีวิตในชุมชน เช่น การจัดศูนย์เด็กเล็กในชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทพ่อแม่ การจัดการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน การดูแลสิทธิมนุษยชนและสิทธิชุมชน การให้ความช่วยเหลือ เด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น รวมทั้งการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนน่ายุ่แบบองค์รวมที่มุ่งสู่ความสะอาด สงบ สะอาด ปลอดภัยและความมีระเบียบวินัย > หัวข้อย่อย “๓.๒ การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน... (๕) พัฒนาระบบการป่มเพาะวิสาหกิจชุมชน ควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการการตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนพิการ ที่สอดคล้องกับความหลากหลายของอาชีพในชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
	ภาคผนวก ๑ แนวทางการลงทุนในแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๐	● หัวข้อ ๒. ด้านสังคม > หัวข้อย่อย “๒.๕ การสร้างหลักประกันสังคมให้ผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง รวมทั้งการดูแลผู้สูงอายุและคนพิการในชุมชน และให้มีบริการจัดหาที่อยู่อาศัยถาวรสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่มีการดูแลชุมชนนออยู่ ทั้งนี้ให้ชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทร่วมกันในทุกกิจกรรม” > หัวข้อย่อย “๒.๙ การส่งเสริมบทบาทสื่อและภาคเอกชนเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่เด็กและเยาวชนมีบทบาทร่วม การรณรงค์สร้างภูมิคุ้มกันสื่อร้ายและสร้างกระแสครอบรอบอุ่นผ่านสื่อทุกรูปแบบ ควบคู่กับการส่งเสริมบทบาทภาคเอกชนในด้านการศึกษา การพัฒนากำลังคน การสร้างอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ รวมทั้งการร่วมเฝ้าระวังรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม”
๑๑. ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-	ส่วนที่ ๑: การประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกันของ	● หัวข้อ ๑. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ > หัวข้อย่อย ๑.๑ มีการเปลี่ยนแปลงในกฎกติกาในระดับโลกที่สำคัญ ได้แก่ ... ๔) กฎระเบียบด้านสังคม เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นโดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดความเคารพและรักษาคำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้เข้าไปมีบทบาทในเชิงการค้าและความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่งผลให้ประเทศที่เข้มแข็งทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนสามารถสร้างภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นต่อการค้าการลงทุนในประเทศและระว่างประเทศได้... ข้อผูกพันอันเกิดจาก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
๒๕๕๙)	ประเทศ	สนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมและมีพันธกรณีก่อให้เกิดข้อผูกพันที่ต้องปฏิบัติ ต้องรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนแต่ละด้านต่อสหประชาชาติ การแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ และการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐให้สอดคล้องกับพันธกรณีต่างๆ ได้แก่... ๓) ด้านสิทธิของคนพิการ การเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การมีเสรีภาพในการตัดสินใจและความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเสมอภาค การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากบริการต่างๆ ทางสังคม
	ส่วนที่ ๒: ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน	● หัวข้อ ๑. สถานการณ์เปลี่ยนแปลง > หัวข้อย่อย “๑.๓ คนไทยในวัยต่างๆ ได้รับสวัสดิการทางสังคมเพิ่มขึ้น แต่ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังคงคุกคามคุณภาพชีวิตของประชาชน ปัจจุบันคนไทยร้อยละ ๙๙.๒ ได้รับสวัสดิการและมีหลักประกันด้านสุขภาพ จำแนกตามกลุ่มวัย พบว่า กลุ่มเด็กวัยเรียน ร้อยละ ๙๙.๔ สามารถเข้าถึงสวัสดิการด้านการศึกษาด้านนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี ขณะที่กลุ่มวัยทำงานร้อยละ ๒๕.๓ ของผู้มีงานทำทั้งหมด ได้รับการคุ้มครองอยู่ในระบบประกันสังคม อย่างไรก็ตามยังมีแรงงานนอกระบบจำนวนมากถึงร้อยละ ๖๒.๗ ยังไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งเป็นกลุ่มที่รัฐต้องเร่งสร้างระบบการคุ้มครองทางสังคมรองรับในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สำหรับกลุ่มวัยสูงอายุ ร้อยละ ๗๐.๒ ได้รับการช่วยเหลือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือนเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางรายได้ส่วนที่เหลืออยู่ในระบบประกันสังคมและสวัสดิการต่างๆ ของภาครัฐ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มผู้พิการที่รัฐได้ให้ความช่วยเหลือโดยการจ่ายเบี้ยยังชีพความพิการคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือน โดยเริ่มจ่ายในปี ๒๕๕๓ สำหรับผู้พิการที่ขึ้นทะเบียน...”
		● หัวข้อ ๓. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	ส่วนที่/บทที่	เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
		> หัวข้อย่อย ๓.๔ แนวทางการพัฒนา “๓.๔.๓ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่... ๔) สร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ท้องถิ่นและชุมชนอย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ทั้งบริการด้านการศึกษา สุขภาพ และสวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ หรือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนยากจนและผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล”

ภาคผนวก ง.

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
(พระราชบัญญัติ/พระราชกฤษฎีกา/กฎกระทรวง/ระเบียบ/ประกาศ)

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการหรือทุพพลภาพ
(พระราชบัญญัติ/พระราชกฤษฎีกา/กฎกระทรวง/ระเบียบ/ประกาศ)*

ที่	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
1	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๗๖
2	พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗
3	พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. ๒๔๗๗
4	พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๗๘
5	พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. ๒๔๘๓
6	พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. ๒๔๘๔
7	พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ พ.ศ. ๒๔๘๔
8	ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยวิธีนิยม ฉบับที่ ๑๒ เรื่อง การช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชราหรือคนทุพพลภาพ
9	ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดกรมและสถานสงเคราะห์ตามความในพระราชบัญญัติ ควบคุมการขอทาน พ.ศ. ๒๔๘๔
10	พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องในการรบ พ.ศ. ๒๔๘๕
11	พระราชกฤษฎีกาควบคุมคนจรจัดและคนไม่ประกอบอาชีพ พ.ศ. ๒๔๘๕
12	พระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. ๒๔๘๔ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๖
13	พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๔๙๗
14	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๙๗
15	พระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. ๒๔๙๘
16	พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องในการรบ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๐๒
17	พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๑๖
18	พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๑๘
19	พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระ ใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙
20	พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๒๓
21	พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓
22	พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔
23	พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระ ใหม่ พ.ศ. ๒๕๓๕

* เรียงลำดับตามการประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ที่	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
24	พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. ๒๕๓๗
25	กฎกระทรวง (พ.ศ.๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔
26	กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔
27	กฎกระทรวง ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔
28	ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๗
29	ประกาศกรมประชาสัมพันธ์ เรื่อง กำหนดลักษณะของงานที่คนพิการสามารถทำได้ (ตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔)
30	พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๗
31	ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจัดหาผลประโยชน์และการใช้จ่ายเงินของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๖
32	ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจัดหาผลประโยชน์และการใช้จ่ายเงินของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑
33	กฎกระทรวง ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๔๒) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔
34	พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒
35	พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓
36	ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยมาตรฐานอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ พ.ศ. ๒๕๔๔
37	กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๔๕
38	พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕
39	พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖
40	พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.๒๕๔๖
41	พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖
42	พระราชบัญญัติสงเคราะห์ข้าราชการผู้ได้รับอันตรายหรือการเจ็บป่วยเพราะเหตุปฏิบัติราชการ พ.ศ. ๒๕๔๖
43	ระเบียบกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ว่าด้วยวิธีการให้การสงเคราะห์เด็ก พ.ศ. ๒๕๔๗
44	ระเบียบคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ว่าด้วยการจดทะเบียนคนพิการ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๘
45	กฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา

ที่	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
	พ.ศ. ๒๕๔๘
46	กฎกระทรวงกำหนดแนวทางการพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๙
47	พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐
48	พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐
49	พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๑
50	ประกาศกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ พ.ศ. ๒๕๕๒
51	ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การบริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๒